

Q. D. B. V.
DE
STVDIIS ACADEMICIS
ORDINANDIS.

SECTIO I. EAQVE PROOEMIALIS.

CAP. I.

De Eruditione.

§. 1.

Cum omnibus, qui studiorum
gratia in Academias veniunt,
propositum esse debeat, ani-
mum *eruditione* in publicam
profutura perpolire; opus est, ut ante,
quid, & *quotuplex* sit ea, sciatur, quam
illam studio & industria debita conse-
qui forte nitantur.

§. 2.

Ea vero, summatim loquendo, *par-*
tim in lingvarum peritia, *partim* in ar-

A

GIUM

tium & rerum, cum divinarum tum humanarum, &, quæ ad artes liberales ac scientias pertinent, notitia consistit; qua animus excolitur atque perficitur, ne incultu & socordia torpescat.

§. 3.

Lingvæ, quæ primum huc pertinent, sunt vel omnibus eruditis propriæ; ut *Latina & Græca*; vel quibusdam tantum eruditis (Philologos & Theologos puta) utiles, ut *Hebræa, Chaldaica, Syriaca, Arabica & Orientales aliæ*. Cæteræ lingvæ, ut *Gallica, Italica, Hispanica & Anglica* Theologos & Politicos ornant quidem, ac interdum etiam Theologos juvant; hodie imprimis, ubi multi libri Theologici Gallici Gallico & Anglicano idiomate exarati profstant utiles. At vero non ita necessariæ sunt, ac supra jam nominatæ, *Latina, Græca & Hebræa*.

§. 4.

Artes deinde liberales, rerumque variarum, seu divina, seu humana vocetur,

tur, *scientia*, eruditionem efficiunt variam. Quapropter eam pro rerum varietate, circa quas occupatur, distingvemus in *utilem*, *elegantem* seu *curiosam* & denique *inanem*.

§. 5.

ERUDITIONEM UTILEM vocamus, *cujus* usus in vita humana & sociali manifestus est; ut *Theologica*, quæ est *κατ' ἐνοχέειαν*, ex S. literis quippe hausta; *Moralis*, quâ animus ad vitam honeste transigendum excolitur; *Juridica*, qua lites civium juxta leges civitatis determinantur; *Physico-Medica*, qua sanitas corporis procuratur; *Mathematica* vitæ humanæ multas commoditates adfert; *Historica* rerum gestarum in Ecclesia & republica memoriam conservat; & *Oratoria*, qua viri, in sacra & civili societate apte loqui instruuntur.

§. 6.

ELEGANS & CURIOSA dici potest, quæ hominem ingenuum ornat magis

gis humanique ingenii præstantiam arguit; ut subtilis rerum naturalium aut mathematicarum cognitio, antiquitatum variarum notitia, critica seu scientia judicandi de bonis & malis libris, literis & monumentis ingeniorum eruditorum. Huc *Poëticam* etiam referas. Cujus utilitas licet tanta non sit, ut citra eam vita humana minus sit felix; cultiorem tamen hanc & politiorem illam reddere, quis eruditorum neget? cum vel condimentum, vel ornamentum vitæ adferat civili.

§. 7.

INANIS *eruditio* est notitia commentorum, quibus ingenia otiosa distinentur in claustris & scholis, quæque nullam in hac vita præstant utilitatem aut etiam ornamentum: ut maxima pars Philosophiæ & Theologiæ Scholasticæ; magna pars etiam Criticæ in variis scriptorum gentilium lectionibus colligendis aut censendis occupata. De qua illud *Martialis II. Epistol. 86.*

EXAU-

DE ERUDITIONE. §

exaudiendum est: *Turpe est, difficile habere nugas, & stultus labor est ineptiarum.*

§. 8.

Præterea eruditio, ingenii & industriæ humanæ ratione habita, in *solidam* seu *accuratam*; & *tumultuariam* seu *superficiariam* distingvi solet. Quando *Poiret* eruditionem in *solidam*, *superficiariam* & *falsam* dispescit, usum ejus non tam in schola, quam in vita Christiana quærit. Item, si res, quæ sciuntur, sublimes & vulgares respicis, alia *sublimis* & *recondita*, alia *protrita* & *ubivis obvia* dici potest. De quibus à nobis alibi fufius actum est. confer *Ger. Jo. Vossii Dissertationem*, quæ tradit: quibus *disciplinis perfecta constet Eruditio*, & *Summi Viri*, nostri *Pafendorffii libr. II. de J. N. & G. c. IV. §. 13.*

§. 9.

Hic in seligenda eruditione & ordinandis partibus ejus, prudentia opus est literaria; ut illa ad usum aliquem vitæ

vitaë humanæ, imprimis ad culturam animi promovendam referatur. Recte enim *Lucianus in Convivio*: ἔδεν ὄφελος ἰσχυρὰ τὰ μαθήματα, εἰ μὴ τις ἀρετὴν ἔσται ῥυθμίζῃ πρὸς τὸ βέλτιον. *Nihil prodest, nosse literas, nisi quis vitam melius disponat.* Quare *Pacuvius* aq̄d *Gellium l. XIII. c. 8.* dixit: *Ego odi homines ignava opera, & philosopha sententia.* conf. *Gellii libr. I. c. 2.*

S. 10.

Non ultima prudentiæ hujus pars est, scire eruditionis discrimen, studiorum scopum atq̄ve ordinem, quo in hoc itinere literarum progrediendum, ut diverticula, ambages & flexus devii evitentur. Magna quidem res, ipsum artium & sapientiæ studium est, sed non minor, id instituire recte, & facere gradus, & ordine vero procedere. Quapropter cum eruditio & studia literarum latissime pateant, dignaq̄ve multa sint, quæ in scholis excolantur; pro ingeniorum habitu, pro fortunæ & status conditione, pro fine & scopo, alia

alia aliis pars sequenda & frequentanda diligentius est. Elegantissimus hic *Edmundi Richerii libellus*, qui *Obstetrix Animorum* inscribitur, ac prudentem docendi & discendi methodum continet, consuli meretur. Sed nobis pro Facultatū, in quas literarum studia hodie distincta sunt, varietate, ordinem usumque hujus vel illius eruditionis breviter studiosæ juventuti commonstrare, nunc animo sedet.

CAP. II.

De varietate eorum, qui bonarum literarum Studiosi in Academiis audiunt.

§. I.

OMnes, qui eruditionis causa literarum studiis incumbunt, & inde *Studiosi*, trito apud nos vocabulo, nunc appellantur, certæ eruditionis parti, quæ *Facultas* vulgo dicitur, operam suam potissimum addicere solent. Hinc in quatuor velut genera, secundum Facultatum nomina, illos distingvi notis-

simum est. *Prima Facultas Theologica*; *secunda Juridica*; *tertia Medica*; *quarta Philosophica* appellatur.

§. 2.

Heic quisque illam studii partem seu Facultatem amplecti debet, quam vel ingenii vires, vel fortunæ & conditionis vitæ suæ ratio, vel occasio, vel viri prudentes svaserint. Non enim omnia ingenia omnibus apta sunt. Nec ulli facilè hæc ingenii felicitas obtingit, ut capax omnium, &, quicquid molitur, efficiat feliciter. Itaque se-
rum quemque habitare oportet, statue-
reque mature, quo tendere, quemque scopum defigere studiorum in Academiis tractandorum velit. Ubi ingenia discipulorum mature explorare convenit. v. *Edm. Richerii Icon. Animorum* t. IV. §. 6. seqv.

§. 3.

Ergo consultandum ante & dispiciendum diligenter est, an Ecclesiæ, an foro, an aulæ, an scholæ aliquando in-
servire

fervire velit & possit. Difficile enim
 satis & longum ad veram eruditionem
 in quacunqve facultate obtinendam,
 est iter: tanto itaque magis, habita in-
 genii & fortunæ ratione, meta præfi-
 genda est, & vitandæ ambages sunt,
 quo brevior est vita, quam in Acade-
 miis exigere datur. Optandum foret,
 ut imperantes selectum ingeniorum fa-
 cerent mature, ac cui potissimum vitæ
 generi destinari hic aut ille debeat, in-
 dicarent: quò certi de scopo, omnia ea,
 quæ huc faciunt, rectius tractare pos-
 sent. Constituto autem forte studio-
 rum scopo & fine, illæ partes eruditi-
 onis seqvendæ & frequentandæ diligen-
 tius sunt, quæ ad hunc præcipue faci-
 unt; ne divorticulis studiorum postea
 deceptus, aut erroribus implicitus, vel
 nunquam, vel tardius, quò cœpit, per-
 veniat juvenis. Notum Alexandri M.
 celeusma hîc valeat: Μηδὲν ἀναβαλλέ-
 μεν

§. 4.

Qua in re, si qui parum fortassis sibi ipsi consulere possunt, prudentiores audiant magistros, ducesque eligant & monitis eorum fideliter obsequantur; ut quæ in publicum utilitatis multum præstare possint, addiscant, omissis inanibus scholarum nugis. Sed heic, ut jam monui, quemque tum ingenii, tum fortunæ suæ rationem simul habere oportet. Si quis indole felici, & benigna simul gaudet fortuna, aut commoda fruitur studendi occasione; is omnes illas disciplinas & artes, quæ ad scopum suum ullo modo faciunt, ordine certo ante discat, quam ipsum, ut loquuntur, Facultatis certæ studium aggrediatur. Quibus vero curta suppellex domi est, nec diu in Academiis commorari licet; iis vel maxime svadendum est, ut viæ compendio usi, statim ac in Academias venerint, in illa studiorum Facultate sedulam & præcipuam collocent industriam, quam semel amplexi sunt. Valere

DE VAR. STUDIO. ACAD. II

lere enim tum maximè debet illud En-
niani Neoptolemi scitum, apud *Gel-
lium l. V. c. 15. Paucis philosophandum;*
inprimis, ubi in scholis trivialibus ante
lingvarum & artium vulgarium studia
excoluerint, atque vitæ & doctrinæ A-
cademicæ sese præparaverint. Tunc
lectione, auditione & meditatione o-
pus est. confer *Richerii Icon. Animor.*
c. 3. & 9.

S. 5.

Nos jam his velut in præemii vicem
præmissis ordinem & methodum tum
in studio *Philosophico*, tum *Philologico*,
& aliis doctrinæ partibus partitim o-
stendere parabimus, indicaturi simul
autores, qui in quaque parte juvenibus
evolvendi sedulaque manû versandi
sint. DEUS, qui autor ordinis & fons
omnis sapientiæ est, regat nos spiritu
suo, ne dum viam sapientiæ quæri-
mus, in devia ipsimet defle-
ctamus.

A 6

SE

SECTIO II.

CAP. I.

De Ordinando studio Philosophiæ Theoreticæ.

§. 1.

CUM Philosophia in *Theoreticam*, seu *contemplativam*, & *Practicam*, seu *Activam*, vulgo dividatur; prius de *Theoretica*, quam de *Practica* dirigenda dispiciemus. Utriusque vero instrumentum est *Dialectica* sive *Logica*. Itaque prius de eadem quædam prænotanda veniunt.

§. 2.

Commune scilicet Philosophiæ instrumentum est *Logica*, ὄργανον inde & ἡγεμονία ἢ ἀρχὴ καλεῖται appellata; à qua proinde in Philosophia initium fieri, ratio imperat. Per hanc enim cogitationes hominis diriguntur ad res distinctius cognoscendas & declarandas. Quare & *ars cogitandi* à multis non inepte vocatur.

§. 3.

§. 3.

Occurrunt in illa passim multa nullius, aut modicæ frugis. Idcirco opus est fideli & prudenti præceptore, qui illa inania ab utilibus discernere doceat. Doctrina de *Predicabilibus* & *Predicamentis* primum delibanda, quia vocabula, quæ in illis explicantur, crebro in scientiis aliis leguntur. Deinde non perfunctorie doctrina de *Interpretatione* & *Enunciatione* excolenda est. Nam hac ignorata, nec aliorum quis, nec suam mentem perspicue & dextre explicabit. Quæ de *Æquipollentia* & propositionibus modalibus intricate satis traduntur, rectius forte ex Grammatica & genio cujusq; lingvæ discuntur. Tandem vero doctrina de *Syllogismo* & ejus speciebus cognoscenda; quippe sine qua, nec res demonstrare, nec de rebus aptè differere quis potest, cum in scholis forte disputandum est. Alias in dialogis, qui veteribus sapientibus usitati erant, syllogismis carere licet.

§. 4.

S. 4.

Sicut vero demonstrandi modum *Analytica* docet, ita ad differendum *Topica* ejusq; regulæ imprimis inserviunt. Quæ de *inventione medii termini & reductione* secundæ & tertiæ figuræ *Syllogismorum* ad primam operose traduntur, usum certe nullum habent. De diversis Logicorum methodis nolo hic inquirere. Merentur tamen hic ab iis, qui ingenio valent, expendi, quæ sapientissimus *Bac. Verulamius lib. V. de Augment. scient. c. 1.* de partibus quibusdam Logicis, quas ille *artes* vocat, ingeniose differit. Adde excellentissimi *Polyhistoris Morhof I, fautoris & amici nostri æstumatissimi, Polyhist. P. II. c. 4.*

S. 5.

Bene de studiosa juventute merentur, qui omisso illo ad nauseam in omnibus fere libellis Logicis repetito exemplo, de *homine, quo sit animal rationale*, partim ex sacris literis, partim

ex

ex Politica aut Juridica doctrina, nova exempla adducunt, quibus regulas logicas statim illustrent earumque usum simul ostendant. Modum quodammodo prævit *Neldelius* in *Prælo suo Logico*. Cui addi meretur *Cornelii Martini* libellus de *Analyssi Materiae & Formæ Syllogismi* Helmstadii publicatus.

§. 6.

Cæterum quod compendia Logica attinet, varia extant, ut *Melanchthonis Dialectica*, *Crelli Logica* cum notis *Arnisei*, *Cornelii Martini commentarius Log. contra Ramistas*, *Horneji*, *Du Trieu*, *Bechmanni*, *Scharfi* & aliorum libelli logici. Vastos Commentarios, ut *Toleti*, *Zabarella*, *Javelli*, *Conimbricensium* & similium, illi evolvant, qui artem Logicam forte profiteri student. Studioso juveni satis est, unum sibi reddidisse in scholis familiarem. Diu enim huic studio incumbere inanis labor est, nisi ad usum simul transferatur, quod lauda-

laudatus jam *Morhofius P. II. c. XI. Polyb.* svadet. Alia quippe logica est tyronum, quæ in notionibus, quas vocant, secundis occupatur; alia est virorum de rebus philosophantium. Hæc vere est *ars cogitandi.*

CAP. II.

De Studio Metaphysico.

§. I.

ETsi *Plutarchus* in *Alexandro* de Metaphysicis *Aristotelis* non admodum præclare sentit. *Ἀληθῶς*, inquit, ἡ μετὰ τὰ Φυσικὰ πραγματεία, πρὸς διδασκαλίαν καὶ μάθησιν ἔδὲν ἔχει χρῆσιμον, h. e. *Revera commentarius ille Metaphysicus ad docendum vel discendum nihil habet compendii*; non tamen ideo ejus studium plane contemnendum venit. Nam posteaquam termini Metaphysici à *Johanne Damasceno* inter Græcos, & *Petro Lombardo* primum, postea vero Scholasticis Theologis, Theologiæ admixti fuere, nullus hodie

hodie in Theologia polemica felices progressionēs absqve illorum notitia faciet. Deinde etiam nulla fere scientia seu philosophica, seu juridica est, in qua non legantur termini Metaphysici; quippe quibus vel definitiones vel distinctiones rerum rotundius exprimi solent. Quapropter etiam *Hugo Grotius* in *Epistola ad Benjaminum Maurem*, Legatum Regis Galliarum, suadet primam Philosophiam, h. e. Metaphysicam delibare. At illius studio immergi, aut etiam eò consensescere velle, *Jacobus Focanus*, *Dissertat. de Studiis*, magnopere reprehendit. *Profecto Patres*, inquit, *antiqui, viri pii & docti & magni Theologi, huic studio Metaphysico atqve Aristotelica Theologia non ita indulserunt; imò à viris doctis observatum est, quò quis magis Aristotelicus esset, eò minus Christianum fuisse: ut non vane Melanchthon dixerit; non sapere Christum tali palato, quò Aristotelicis argutiis infectum est.* Adde, quò olim mul-

ti viri docti, Origenes, Clemens Alexan-
drinus, Justinus, Augustinus & alii, ex
Platonis schola ad Ecclesiam Christia-
nam transferint; sed nulli, aut certe
pauci ex schola Aristotelis, qui Metaphy-
ficis ejus speculationibus & argutiis infe-
cti erant. Et paucis interjectis, pergit:
Et quis dubitat, in Papatu ante aliquot
secula per scholasticos doctores, Tho-
مام, Scotum, Bonaventuram & alios,
Aristoteli & ejus philosophicis tricis, &
nugis nimis addictos, Theologiam non
solum contaminatam & profanatam, sed
penitus corruptam & extinctam esse?
Nicolaus Beroaldus apud eundem Fo-
canum, de Metaphysica Theologia lo-
quens, diserte ait; illos, qui sophisticis
istis nugis & frivolis argutiis dediti sunt,
non rebus ipsis, sed rerum umbris falsis-
que imaginibus inherere; & longe falli,
totaque via aberrare. Non enim (in-
quit) studiosorum ingenia exacuunt ca-
ptiuncula ista, & trica spinosa, (ut ple-
risque persuasum est;) sed mentis suc-
cum

DE STUDIO METAPHYSICO. 19

cum omnem exhauriunt, adeoque à pietatis studio multos abducunt, &c.

§. 2.

Verum media hic via incedendum; ne illam vel contemnamus penitus, vel cum Scholasticorum turba, ex eadem faciamus realem disciplinam, qvallis forte Aristotelis videri potest, qvi primam substantiam immobilem, h. e. DEUM in ea simul contemplatus est. v. l. IV. *Metaphys. c. 2. & Philosoph. Altorf. p. 519. 520.* Scholastici, qvi omnem pene solidam philosophandi rationem perverterunt, per nescio qvas abstractiones, *ens quatenus ens*, in abstractione à Deo & creaturis, à substantia & accidente sumtam, Metaphysicæ suæ objectum fecêre, eamqve parum apte reginam scientiarum appellarunt; cum servæ vicem in aliis scientiis obire soleat. Sanè, qvi illam pro scientia vere ita dicta venditant, apud rerum gnavos non facile fidem invenient.

§. 3.

S. 3.

Ultimum hujus erroris fontem B. So-
 cer meus *Jacobus Thomafius*, in *Historia*
varie fortuna, quam *disciplina Meta-*
physica subiit, sub finem *Erotematum*
 fuorum *Metaphysicorum*, erudite dete-
 xit; ostendens, *Metaphysicam Schola-*
sticorum, quæ in *Scholis & Academiis*
 docetur, non nisi *Lexicon* quoddam
Philosophicum esse, in formulam scien-
 tiæ redactum, quo nemo eruditorum
 carere facile possit. Quis enim voca-
 bula, trita licet in *Scholis*, ut *entis*, *es-*
sentia, *persona*, *potentia*, *actus*, *causa-*
rum, *effecti*, *necessarii*, *contingentis*, *to-*
tius, *partium*, *unionis*, *positivi*, *privativi*,
distinctionis, *oppositi* & similia, rectè,
 sine *Metaphysicæ* ope intelligat, aut
 exponat? Ne dicam majorem *Theolo-*
giæ polemicæ partem, scholarum forte
 vitio, his vocabulis involutam esse.
 confer *illustris Dn. Seckendorff I, Patro-*
ni mei faventissimi, Christen-Stats
l. III. c. VIII.

S. 4.

§. 4.

Magistri ergo in hac eruditionis parte consulendi sunt, qui eam perspicue tradiderunt; ut *Cornelius Martini*, & *Henningus Arnisaus*; vel qui uberius hanc doctrinam explicatam dedere, *Scheiblerus*, *Ebelius*, *Jacchaeus*, *Jacobus Martini*, *Stablius*, & *Weisius*, Professor *Giessensis*. Grandiores commentarios reliquerunt *Francisc. Suarez*, quem magno numero secuti sunt alii ex Scholasticorum natione, *Fonseca*, *Mendoza*, *Capreolus*, *Arriaga*, & multi alii, quos evolvere non nisi illis, qui otio abundant & tricus delectantur, svademus. Studiosos Theologiae polemicæ, post compendium aliquod evolutum, *Kesleri Metaphysicam Photinianam*, & *B. Calovii Metaphysicam divinam*, inspexisse aut evolvisse non poenitebit. Juris autem cultoribus sufficit, compendium aliquod perlustrasse, ut terminorum passim obviorum notitiam sibi comparant. Tale *B. Thomasi Ergetemata Metaphysica* præstant.

CAP.

CAP. III.

De Studio Physico.

S. I.

SCIENTIÆ NATURALIS sive
 PHYSICÆ studium cum non mi-
 nus jucundum, quam utile sit, omnibus
 omnino honestæ doctrinæ cupidis
 commendari debet. Quid enim ju-
 cundius, quam mundi hujus aspectabi-
 lis partes & varia corpora, horumque
 seriem atque connexionem inter se
 contemplari elegantissimam? Quid
 magis animum hominis, præsertim
 Christiani, afficit, quam explorare cu-
 jusque corporis vires, quibus Creator
 sapientissimus & benignissimus quod-
 que ad usum hominum instruxit? Ma-
 gna illa quatuor corpora, quæ Elemen-
 ta dicuntur, animatis & inanimatis in-
 serviunt: inanimata vivis, inter viva
 stirpes & plantæ animalibus, inter ani-
 malia pecudes homini; ita ut propter
 hominem universa corpora Deus; ho-
 minem

minem vero propter seipsum produxisse dici queat.

§. 2.

Utilitatem Physicæ doctrinæ quisque in aliis studiorum generibus deprehendet. Qvi se Medicinæ studio destinavit, is ab hac scientia studium suum ordi debet. Quia, si naturæ corporis humani, illa parte, qua laborat forte morbo, opitulari vult; non tantum fabricam corporis humani, temperamentum hominis, & seriem causarum atque effectuum naturalium nosse convenit; sed oportet quoque vires rerum naturalium, unde in triplici naturæ regno, animali, vegetabili & minerali, medicamenta præparari solent, scire. Si quis morali aut juris studio incumbit, tum animæ nostræ naturam, facultates ejus, functiones & affectus explorare; tum etiam corporis humani partes vitales, & quid eas lædat, vel imminuat, nosse maximè conducit. Usus ejus in jurisprudentia uberiorem, *Pauli*

616

lus Zachias, Medicus Romanus, in Quaestionibus Medico-legalibus ostendit.

§. 3.

Majorem adhuc utilitatem ex Physica percipit Theologus, qui S. Scripturam interpretari, aut bonitatem, sapientiam atque potentiam Dei infinitam, ex lumine naturæ declarare fatigat. Has enim virtutes nullo efficaciori argumento, gentilibus demonstrari posse, nisi ex machinæ hujus mundanæ visibilis compage, & corporum in ea comprehensorum magnitudine, pulcritudine, artificio & conservatione, ipse gentium Apostolus *Rom. I. 19. 20.* docet. Quem usum illa in expositione tum historię creationis, tum multorum aliorum S. Scripturæ locorum; imprimis *Job. XXXVII. usque ad XLI. cap.* item in locis prophetiis & parabolis *Matth. XIII. v. 7. & 1. Cor. XV. v. 36.* seqq. præstet; peculiaribus commentariis certi autores ostenderunt: ut *Valesius in Philosoph. Sacra; Danaus*

in *Physica Christiana*, *Johannes de Mey* in *Commentariis Physicis*, quibus loca aliquot selecta V. & N. T. illustrat, *Vossius* de *Theologia gentili*, *Valentinus Henricus Voglerus*, in *Commentario de Rebus naturalibus ac medicis*, in *scripturis sacris*; *Sam. Bochartus* in *Hierozoico*, *Ernzius* in *historia Animalium*, quæ cum eruditis nostri collegæ honoratissimi *L. Cypriani* commentariis prodiit, *Bartholinus* in *Arboreto Biblico*, nec non tractatu de *Morbis Biblicis*, & alii.

§. 4.

Enimvero cū ut olim, ita nostro tempore, *Physicorum* certæ existant *Sectæ*; ita ut alii sint *Peripatetici*, alii *Cartesiani*, alii *Helmontiani*, alii *Sperlingiani*, alii denique *Ecleſtici*; tironi *Physicæ* svaserim compendii alicujus, ut *Sperlingii*, *Sturmii*, *Bartholini*, *Sengverdi* aut similis lectionem, quæ & futuro *Jcto* & *Theologo* usum præbere potest. Si vero quis sese præparat *Medicinæ* studio, illum *Physicæ Cartesianæ*, *Helmontianæ*

B

næ

næ & Democriteæ peritum esse oportet. Quia Medici recentiores horum Physicorum fundamentis, multas assertiones superstruere solent. Itaque *Joh. de Raai Clav. Philos. Natural.* seu *introductione ad Naturæ contemplat. Aristotelico-Cartef. Jacobi Robaulti, Sengverdi, Du Hamel, cl. Sturmii & similibus Cartesianorum recentium commentarii Physici cum ipsis Cartesii scriptis evolvi possunt. Democriti Physicam Gasfendus, & Joh. Chrysofostomus Magnenus in Democrito Revirescente exposuerunt. Helmontii principium de Aqua Dominus Boyle, nobilissimus Anglus declaravit & defendit. Ex Aristotelicis & Scholasticis Jaccheum, Zeisoldum, Toletum, Pererium, Zabarellam, Conimbricenses & Ruvionem aliqui commendant. Sed horum & similibus mentem breviter & perspicue tironibus B. noſter Thomafius in ſuis Dialogis Phyiſicis expoſuit, & quandoqve, adſperſis recentiorum Phyiſicorum ſententiis, correxit.*

rexit. Præstat in hac scientia ἐκλεκτικὸν
 esse, quàm se uni tantum magistro man-
 cipasse; inprimis cum seculi nostri cu-
 riositas, variis quippe adminiculis in-
 structa, subinde nova, veteribus igno-
 rata aut quæ incredibilia visa sunt, dete-
 xerit. Clariss. *Sturmii* Physica Eclecti-
 ca præ ceteris hic commendari mere-
 tur.

CAP. IV.

De Studio Mathematico.

§. I.

MATHESIS, quæ τὸ ποσὸν καὶ πη-
 λίκον, *quotum & quantum* h. e.
 numerum & magnitudinem, vel una
 voce, *quantitatem*, quatenus a materia
 singulari & sensili abstracta est, consi-
 derat; dividitur in *puram & mixtam*.
 De utraque, ductu *Gerh. Joh. Vossii* libr.
de universæ Matheseos Natura & Con-
stitutione, pauca disseram. v. *Sturmii*
Mathesin Enuclatam & Medicinam
Mentis illustris Domini a Tschirnhaus,
p. 242. seqq.

B 2

§. 2.

S. 2.

Mathesis *præ* considerat *quantitatem* plane abstractam; ut *Arithmetica* quantitatem discretam seu *numerum*; *Geometria*, quantitatem continuam, h. e. *magnitudinem*. Numerus autem est multitudo ex unitatibus collecta; unum enim est semen seu initium numeri, non ipse numerus. Pythagoreorum iudicio, referente Proteo, primum sapientiæ opus est, numeros scire; alterum serm. ocinari.

S. 3.

Geodesia est scientia bene metiendi; puta omnia, quæ materia constant, etsi a solius terræ dimensione nomen compositum sit. Illa quatenus theoretica est, varias continuæ quantitatis proprietates ac proportiones de subjecto suo demonstrat; quatenus autem practica est, metitur lineas, superficies & solida. Demonstrationes ejus evidentissimæ sunt: Hinc *Seneca l. 1. Natural. quæst. ait: Rationes, quæ à Geometris adferuntur,*

feruntur, non persvadent, sed cogunt.
Hanc primum inter Græcos literis
mandavit *Euclides*, opus suum *Elementa*
in scribendo, quod libris XV. constat,
in quos *Clavius* commentarium scripsit.

§. 4.

Mixta Matheseos disciplinæ, quæ
cum re sensili aliquatenus concretæ
sunt, numerantur sex, *Canonica* sive
Musica, *Logistica*, sive *supputatrix* vel
calculatoria; *Optica* sive *perspectiva*,
Geodesia, *Cosmographia* & *Mechanica*.

§. 3.

Logistica & *Musica* subalternatæ sunt
Arithmeticæ: *Optica* & *Geodesia*, *Cos-*
mographia & *Mechanica*, ex *Geometria*
originem ducunt. Inde apparet, *Arith-*
meticam & *Geometriam* primum dis-
cendas esse, deinde reliquas. *Cosmo-*
graphiæ partes sunt *Astronomia*, *Geo-*
graphia & *Chronologia*.

§. 6.

Mechanica, quæ est ars ex *Mathema-*
ticis & *Physicis* rationibus, efficiendi

machinas & organa mirandi effectus. Usus ejus est in Architectura, arte nautica ac militari: item in rebus æconomicis & artibus fellulariis. v. *Jung-Nickel Clavem Machinarum, & Bækleri Theatrum Mechanic.*

S. 7.

De usu scientiarum mathematicarum multiplici tum in aliis artibus, tum in tota vita humana, pauca monebimus. Ac quod *Geometriam* primum attinet, illa reddit ingenia solertiora. In *Geometria*, inquit *Quintilianus l. 1. c. 16.* partem fatentur esse utilem teneris ætatibus: agitari namque animas atque acui ingenia; & celeritatem percipiendi venire inde concedunt. Hinc *Plato libr. VII. de Reipubl.* ait, *Μαθησὶ ἰμβυτοῖς εἰς πάντα τὰ μαθηματὰ ὄρεῖς Φαίεσθαι*, ad omnes disciplinas acres promptosque apparere. *Lactantius l. III. c. 24.* Grammatice multos annos auferat, necesse est: Nec oratoria quidem ignoranda est: *Geometria* quoque & *Musica*

Musica & Astrologia necessaria est ;
 quod hæ artes cum Philosophia habent
 aliquam societatem. Sic in scientia
 naturali & Medicina Geometria mani-
 festum usum præstat , ut corporis hu-
 mani fabrica , musculorum tendines,
 hic in ossium capita, alibi in os medium
 insertæ cognoscantur. Et, si DEUS
 juxta librum *Sapient. c. XI, 22.* omnia
 in mensura, numero & pondere dispo-
 suit: opus est mathesi, ut sapientissimi
 creatoris sapientia inde demonstrari
 possit. *Hippocrates* Cous hanc ob cau-
 sam epistola sua *Thessalo* filio præcipit,
 ut *Arithmetica* & *Geometria* di-
 sceret, non ad splendorem vitæ, sed ad
 usum artis medicæ.

§. 8.

Utilitas Matheseos in *Architectonica*
 maxime elucet, quippe quæ præest stru-
 cturæ ædium, sine quibus evitare inju-
 rias aëris, resque nostras tueri haut pos-
 sumus. *Architectonica* enim munit ur-
 bes, & militaris architecturæ beneficio

castra metamur, acies struimus, densamus, porrigimus. confer. *Platon. l. VII. de Republ. edit. H. Steph. tom. 2. p. 526.*

§. 9.

Ufus *Arithmetica* in re familiari, in mercatura & in ipsa Theologia est longe maximus. Hinc *Augustinus libr. de Arithmetica* ait: *Nemo ad rerum divinarum humanarumque cognitionem accedat, nisi prius numerandi artem addiscat.* Nam qui hanc callet, ostendet, ut in fabrica arcae Noë receptacula fuerint constructa, quæ omnes caperent animalium species: Arithmeticus ostendet, ut ab octo animabus intra 200. annos potuerit existere tanta hominum copia, ut monarchia conderetur Assyriorum. Etiam ostendet, ut ex LXX. Israhelitis, qui ingressi in Ægyptum fuerunt, post annos 215. propagari potuerit tanta hominum multitudo, quam Moses eduxit. Jctis arithmetica usum affert, cum de ære dividendo, aut usuris & interusurio sententia pronuncianda est.

§. 10.

§. 10.

Geometria usus ulterius in multis disciplinis Philosophicis non tantum, (ut organo Aristotelis, *Ethica* Aristotelis, cum de justitia agitur) adparet; sed etiam in *Jurisprudentia*, cum de agro & fundis dividendis quæstio est. In *Theologia*, cum de structura tabernaculi, templi Salomonis, & sancta illa *Ezechielis* civitate agitur, prodest. Nam hæc sine *Geometrica* scientia, nec intelligi nec explicari possunt. v. *Taiquet Euclidem*.

§. 11.

Logistica mercatoribus & ærarii præfectis necessaria est. Nec sine hac bellidux phalangem Macedonicam, aciem tripartitam Romanam, hastatorum, principum & triumvirum rectè ordinabit. *Logistica* beneficio præfectus annonæ colligit, quæ ad vitam necessaria sunt alendo exercitui.

§. 12.

Musice non finit animum torpere;

B 5

sed

sed excitat, quod Græci ἀναρπίζουσι dicunt. Abstergit molestiam laboris, imò in re militari usum habet:

Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.

Confer *Lipsium l. V. de Militia Rom. Dialog. X.* Ipse Apostolus canendi morem in *Ecclesia Coloss. III, 16.* & ad *Eph. V. 19.* commendat. Nam cantus divinus animos à curis humanis abducit, eosque ad meditationes rerum cœlestium elevat. confer *Eryci Puteani Musæthenam cap. 6. & 12. & Jo. Alberti Banni Dissertat. Epistol. de Musicæ Natura, origine, progressu & denique studio bene instituendo, ad Petrum Sciverium, Polyhistora.*

S. 13.

Optices dignitas & utilitas in cognoscenda cujusque rei magnitudine, altitudine & distantia non tantum cernitur; sed ejus beneficio *Physici & Astronomi* miranda naturæ tam cœlestis, quàm elementaris deprehenderunt. Nam

Nam tubo dioptrico maculas solis, lunæ superficiem inæqvalem, viam lacteam esse condensationem stellarum minutarum; venerem lunæ instar nunc plenam esse, nunc in cornua abire, & multa alia Astronomi observarunt. *Archimedes* ejus usum in re bellica demonstravit, quando naves Marcelli Syracusas obsidentis accendit. Non dicam, quid statuarii & pictores huic arti debeant, si quidem excellere in sua arte velint. Senes ac myopes ejus usum in conspicillis agnoscunt atque sentiunt.

§. 14.

Geodesia utilitas summa est in agris metiendis & finibus designandis. In bello indicat montium turriumque altitudines, latitudines fluviorum, rationem dirigendi tormenta bellica; maximè in Poliorceticis commodum præstare periti belli duces fatentur. Quare *Polybius l. IX.* concludit, talia ignorare non debere ἡγεῖσθαι καὶ πολιτεύεσθαι

B 6

β8λο-

βελομένους, qui exercitum ducere vel
rempubl. administrare volunt.

§. 15.

Cosmographia Astronomiam & Geo-
graphiam complectitur: quia est to-
tius orbis, sive compagis cœlo & ele-
mentis constantis, artificiosa descri-
ptio. *Astronomia* (quæ veteribus etiam
Astrologia dicitur) nobilitas & utilitas
multis modis probari potest. Nam primo
confert ad pietatem excitandam,
cum cœlorum machinam describit ar-
tificiosissimam & planè admirandam;
ex qua tum Creatoris sapientia, tum po-
tentia ac providentia elucet. Hinc
Job. XXXV, 5. monemur: *Suspicite cœ-
lum, intuemini & contemplamini athe-
na*: quippe quæ gloriam Dei enarrant.
Psal. XIX, 2. Deinde usus ejus maximus
in Politiaprehenditur. Nam motus
cœlestis nobis est norma temporis, in
vita nostra dimetienda, in contractibus
ac aliis negotiis, ubi nota temporis, quæ
ex motu corporum cœlestium solis &
lunæ

lunæ æstimatur, addenda est. Non dicā de usu ejus in agricultura & œconomia rurestri, quem *Virgilius in Georgicis* ostendit; nec de usu in re medica, quem *Hippocrates Sect. IV. aphorism. 5.* observat. Sed tantum addo controversiam de termino Paschali, in veteri Ecclesia vehementer agitatam, & in concilio Niceno decisam, non posse sine Astronomiæ ope intelligi. Quod cum Dani & Sveci deprehenderunt, terminos festorum ex astronomica scientia, baculo inciderunt. vid. *Olai Magni Histor. Septent. l. XVI. c. 20.* & *Olaum Wormium in Festis Danicis l. 1. c. 2. & 3. & seqq.* nec non *Magni Celsi Computum Ecclesiastic.* Upsaliæ anno 673. editum.

§. 16.

Ad Astronomiam reducitur *Chronologia* seu doctrina temporum, quæ sine Astronomia intelligi nequit. Cujus fructus non tantum in historia, sed maximè in S. Scripturæ interpretatione elucet. Quis enim prædictiones Propheti-

pheticas, ut Danielis de hebdomadibus, & Johannis Apocalypsin interpretabitur; nisi Chronologiam in subsidium vocet? Fatetur hoc *Johannes Funccius*, insignis Chronologus, in *præfatione Chronologiæ suæ*. Confer *Scaligeri, Petavii, Lydiari, Calvisii & Strauchii* opera chronologica.

§. 17.

Geographiæ, quæ orbem terrarum describit, tum quoad totum, tum quoad partes ejus, usus in historia & politica manifestissimus est. Nam res, quas historia exponit, in terra aut mari gestæ sunt. Quare nemo historiam sive veterem sive recentem sine Geographiæ auxilio, vel cum jucunditate leget, vel etiam satis intelliget.

§. 18.

Mechanice, quæ rationem non tantum efficiendi machinas & organa mirandi effectus ostendit; sed usum vectis, trochleæ, cochleæ & similium instrumentorum tradit, vitæ humanæ utilitati

tati apprimè subservit. Equidem hoc videtur ad mechanicos pertinere: Verum causas artium mechanicarum demonstrare, ad scientias philosophicas, maxime ad Physicam & Geometriam spectat. Ideoque Matheseos pars est, in quâ Archimedes olim excelluit. Nostro tempore Germani, Galli & Angli eandem excolere haud segniter studuerunt. *Scriptorum Mathematicorum chronologiam Vossius* libro supra allegato subjunxit: unde, qui in quavis parte excelluerint, cognosci potest. Circa methodum tractandi mihi lectu digna M. Hortensii dissertatio videtur, quam hic subjungam.

M. HOR-

M. HORTENSII
 Dissertatio de studio Ma-
 thematico recte instituendo,
ad V. C.

MARCVM ZVERIVM BOX-
 HORNIVM.

QVæ super dissertatione de studio
 Mathematico recte instituendo
 non ita dudum coram disseruimus, vir
 clarissime, ea paucis in chartam conje-
 cta, quia ita postulabas, conspectui tuo
 sisto & offero, non ut singulare aliquod
 cimelium, sed quia pro amicitia nostra,
 petitioni tuæ omni modo duxi satisfac-
 iendum. Verborum lenocinia, & af-
 fectatam dictionis elegantiam hic ne
 quæras. Sacra ista sine omni pompa
 tractari amant, & ut Mathesis ipsa per
 se ornari negat, contenta doceri; ita
 animus est, ab omni fuce temperata
 manu, rem ipsam nude proponere. Sic
 ergo habe. Quicunqve Mathematicæ
 scien-

scientiæ operam dare vult, ante omnia
 certum sibi scopum proponere debet,
 nec temere per omnes ejus partes, quæ
 variæ sunt ac vastæ, vagari. Nam aut
 perfectam Matheseos notitiam affe-
 ctat; aut tantam modo, quæ sufficiat
 ad reliqua studia feliciter pertractanda.
 Si prius; sciendum, non sine labore ac
 temporis impendio, tum præcipue cer-
 to duce atque ordine, eo perveniri. Si
 posterius; res quidem tanta difficultate
 non constat; at interim consilio
 quoque indiget; nec sine justa metho-
 do incœptanda. Qui mathematicus
 audire cupit, non *Aritbmeticam* modo
 & *Geometriam*, quæ Mathesin proprie
 dictam & ab omni materia abstractam
 constituunt, verum & *Astronomiam*,
Geographiam, *Opticam*, *Mechanicam*
 & *Staticam*, *Musica*, *Geodesiam*
 & *Architecturam* militarem, probe cal-
 leat, oportet, ceteris qui gusto aliquo
 Matheseos contenti esse volunt, partes
 aliquæ

aliquæ ad lubitum eligendæ, & in iis tantum comparandum exercitium, quantum rebus suis & studiorum instituto censent convenire. Ita multos hodie videas, quæ usum & praxin hujus aut illius partis sectando, de plenaria ejus & fundamentali notitia parum sunt solliciti. Paucos contra invenias, qui puram illam & abstractam Mathematicam ita penetrent, ut se nomine Mathematicorum ex merito dignos esse ostendant. Ut autem quantum licet, utrisque satisfaciam; viam indicabo, quæ quis e tyrone aut perfectus Mathematicus evadat, aut eam saltem cognitionem acquirat, quam animo ac voto suo satisfacturam esse, prorsus confidat.

Igitur, quoniam *Arithmetica* & *Geometria* solæ per se constant, ceteræ partes absque his minime: & in *Geometria* multa occurrunt, quæ etsi demonstrationes suas habeant, per numeros tamen plurimum illustrari solent ad captum incipientium: in id tyroni u-
nice

nice incumbendum, ut anteqvam ad Geometriam accedat. Arithmetica vulgaris aliquam sibi comparet peritiam: idque aut e viva præceptoris voce, aut ex libellis minus obscuris, quales sunt Arithmetica Gemmæ Frisii, Malapertii, Rami cum notis Snellii, Laurenbergii &c. Sufficiet autem nosse quatuor species in integris & fractis, tum regulam auream, & quædam de numerorum reductione ac proportione. Hinc ad *Geometriam* se conferat, omnium aliarum matheos partium, atque ipsius adeo Arithmeticae basin ac fundamentum. Ac perceptis probe Definitionibus, Postulatis, Axiomatibus, ipsa aggrediatur Elementa, ab Euclide mirando ingenio & arte concinnata, & ad posteritatem transmissa. Hic diligentem se præbeat & impigrum ad labores: & si fieri possit, explicantem ea audiat magistrum; sin minus, commentatores adeat selectiores, Clavius, Candallam, Commandinum, Dibuidium

dium. Commaninum præ ceteris commendarem, nisi vitiosissime esset editus; nectacerem Rhodium, nisi in quibusdam propositionibus demonstrandis invenissem minus felicem. Ergo Clavio potius adhæreat; eiqve adjiciat Henricum Svavilium in 8. priores Propositiones Euclidis, & Proclum in librum ejus primum. Nullum hic tædium objiciat, aut ad compendia quædam Geometriæ deflectat. Devoranda semel omnis molestia; & ut nucleo potiatur, putamen, etsi durum, frangendum. Ramum si cum Euclide conjungere velit, esto, ob brevitatem propositionum, & ad juvandam memoriam, non ut adhæreat aut sequatur. Dedit ille vir nobis hortulum amœnis aliquot floribus confitum, sed qui nulla ratione cum pomario Euclidis, & cultissimo Geometriæ agro, quem ejus Elementa aperiunt, veniat comparandus. Itaque Euclidem.

Noctur-

Nocturna versetqve manu, verset-
qve diurna.

Mirum enim, quantum ad firmandum
iudicium faciat liber iste, ubi quis sedu-
lo inquirat in processum Demonstra-
tionum, & unius Propositionis ex altera
deductionem, atqve huic ratiocina-
tiones suas & discursus mentis studet
conformare. Nec gressum teneat, aut
iter semel inceptum mutet, si alibi spi-
nae occurrant & remora quæ cogant
interdum subsistere. Illud perpetuo
mente impressum habeat, quod ipse
Euclides olim regi Ptolomæo primo,
interroganti, num brevior aliqua ad
Geometriam via esset hac institutione
elementari; respondit, nempe nullam
esse, quæ ad Geometriam ducat, viam
Regiam.

Perceptis sex libris Elementorum
prioribus, animum applicet ad doctri-
nam Triangulorum planorum, & *Geo-
desiam*, non neglecta interim Cyclo-
metria. Et in doctrina quidem Trian-
gulo-

gulorum planorum præ ceteris legat
 Regiomontanum de Triangulis, Lans-
 bergii Geometriam Triangulorum,
 Trigonometriam Pitisci & Snellii, Fin-
 ckii Geometriam Rotundi. Geodæsiæ
 præcepta hauriat ex Orontii Finæi,
 Clavii, Metii & Stevini Geometria pra-
 ctica. Cyclometrica petat ex Finckii
 Geometria Rotundi, Cyclometria
 Snellii, Longomontani, Lansbergii,
 Ludolphi a Cöllen, Adriani Romani,
 & ob notabilia *Ψευδογροφήματα* Jose-
 phi Scaligeri. Postquam in his satis se
 exercuit, tres sequentes Euclidis Libros,
 septimum nempe, octavum, & nonum
 perlegat; ac simul ad intimiorem A-
 rithmeticæ cognitionem adspiret.
 Huic instituto servient Arithmetica
 Stifelii, Algebra Clavii & Rami, Lu-
 dolphi a Cöllen Arithmetica Surdo-
 rum, aliiqve. Decimum Euclidis li-
 brum ne attingat, nisi prius artem Ana-
 lyticam penitus inspexerit; cujus præ-
 cepta petenda erunt ex *Isagoge Zeteti-*
 cis,

cis, aliisqve tractatibus Francisci Vietæ,
 ex libris Geraldi de Resolutione &
 Compositione Mathematica, scriptis
 Anderfoni, Cyriaci, aliorumqve. Quæ
 tamen ut feliciter assequatur, ex usu
 erunt affectiones quantitatum genera-
 les ediscere, quæ sub specie quadam
 Matheseos universalis adumbratæ sunt
 ab Adriano Romano in Cyclometricis:
 atqve ita quasi habitum quendam ac-
 quirere, quantitates abstractas variis
 modis inter se comparandi. Dum in
 Analyticis versatur, Problemata omnis
 generis sibi resolvenda proponat:
 quorum sylva quædam offertur in scri-
 ptis Ludolphi, Anderfoni, Vietæ, Pap-
 pi Alexandrini, quoad Geometriam;
 Diophanti quoad Arithmeticam. At-
 que interim & decimum Euclidis li-
 brum absolvat, & tres sequentes qui a-
 gunt de solidis. His vero degustatis,
 ad Archimedem & Pappum se confe-
 rat, & quæ ipsi circa solidorum doctri-
 nam tradunt, studiosissime evolvat.

Pro

Pro praxi autem Stereometriæ legat Joh. Bayeri & Kepleri Stereometricam doliorum vinariorum. Tandem ut studio geometrico colophonem imponat, ne dubitet se diffundere per Helices Archimedis, & Conica Apollonii, & Problemata, quæ ad istam materiam pertinentia passim in aliis offendet autoribus, via Geometrica & Analytica, continuo exercitio resolvere.

Hac semita qui incedit, studio Geometriæ tandem se aptum præstabit ad percipiendas nullo fere labore ceteras Matheseos partes, in quibus si quis operam suam non male collocatam velit, tali fere modo in singulis progredietur. In Astronomicis a doctrina Sphærica initium faciat, legendo institutiones Astronomicas Peuceri, Metii, Mæstlini, Crugeri, & Commentaria Clavii in Sphæram Joh. de Sacrobosco. Perceptis autem artis terminis & usu circulorum, doctrinam Triangulorum Sphæricorum peritissime edifcat: tam
per

per tabulas finuum, Tangentium & Secantium, quam per Logarithmos. Atque heic adeat modo dictos, Lansbergium, Pitiscum, Snellium, Finckium: & pro notitia Logarithmorum, Neperum, Benjam. Urfinum, Keplerum, & Gellibrandum in Trigonometria Britannica. Problematum Sphæricorum resolutionem petat ex Ptolomæi libro 2 Almagesti, Longamontoni Astronomia Danica, Neperi Logarithmis & institutione Astronomica Crügeri. Doctrinam Horologiorū Solariū & Astrolabii, ex Gnomica Clavii, Astrolabio ejusdem, & Gemaræ Frisii Astrolabio Catholico. Ubi vero satis diu in sphæricis versatus fuerit, ad Theorias Planetarum transeat; & perlectis Theoriis Planetarum, Purbachii cū commentariis, Rainholdi aut Christiani Wurstisii & Schreckenfuchsi; Theoriis item Magiri & Mæstlini, ad ipsos fontes Artis properet, Ptolomæum cum expositore Theone, & Copernicum cum narratione

C

cilia

cilia occurrant, ad institutionem præceptoris confugiat potius, quam tempus frustra, proprio Marte sudando, conterat. Pertractata Astronomia veteri, recentiorum scripta evolvat, scilicet Progymnasmata Tychonis Brahe, Astronomiam Danicam Longomontani, Lansbergii Progymnasmata de motu solis, & Theorias, Kepleri Epitomen Astronomiæ Copernicianæ. Commentaria de motu maris & Tabulas Rudolphinas; nostrasque, quarum editionem propediem meditamur, controversias Astronomicas, atque in calculo Astronomico strenue pro suppugnandis Planetarum locis & Eclipsibus se exercent; ubique, si opus sit, implorato auxilio præceptoris, quod nisi ipse cum damno meo expertus essem, quid sit sine duce in istis autoribus vagari non tantopere svaderem.

In *Geographicis*, post rudimenta Cluveri, Bertii, Apiani, Ptolomæum consulat & Ortelium & Mercatorem, ac

crebra

crebra Tabularum Geographicarum inspectione, ideam universi orbis terrarum, quantum potest, menti suæ imprimat. Nec omittat artis nauticæ doctrinam petere ex Metio de usu Globorum, Snelli Typhi Batavo, Petro Nonio, Stevino.

In *Opticis & Catoptricis*, præter Euclidem de ista materia, adeundam habebit opticam Rhodii, Risneri, Agvilonii, Kepleri; Maurolycum de Lumine & umbra, Perspectivam Rogerii Bacchonis, & tandem opus ipsius Vitellonis principis opticorum. In *Dioptricis* legendi erunt tractatus Scheineri de Oculo, de Refractionibus cœlestibus, de Maculis solis, nec non Sirturi Telescopium, & Dioptrica Kepleri. In *Schenographia*, quam Perspectivam vocant, Gvidi Ubaldi Perspectiva & Stevini; aut si Gallice norit, Marolossii; si Italice, Vignolæ.

In *Musica* apud Latinos inveniet Boëthium, Fabrum Stapulensem, Hen-

rici Glareani Dodecachordum, Kepleri Harmonicen Mundi, & opus Musicum recens M. Merfenni; apud Italos Zarinum & Galilæum; qui vel curiosissimo satisfacere queant in universa Musices tam Theoria quam praxi.

In rebus Mechanicis & Staticis evolvat Mechanicam Aristotelis & Gvidi Ubaldi, Pappum Alexandrinum, Stevinum de Isorrhopicis, Archimedes & Galilæum de iis quæ vehuntur in aqua, & ob materias mixtas Vitruvium, Cardanum de subtilitate & rerum varietate, & Joh. Baptistæ Portæ Magiam naturalem.

In *Architectura* militari præcipui hodie censentur, Speckelius, Barleduc, Maroloisius & recentior Freitagius. Ex his quæcunque ad muniendas & oppugnandas civitates præcipiuntur ex usu militiæ hodiernæ, Geometriæ cognitione instructus, nullo negotio hauriet; modo idiomatis Gallici aut Germanici, quo in libris suis utuntur, non sit omnino ignarus. At-

Atque ita quanta potui breuitate rationem modumque expediui *Clarissime Boxhorni*, quo quis aut ad plenariam matheſeos cognitionem peruenire queat, aut hinc inde quantum inſtituto ſuo ſatiſfit, decerpere. Non ignoro alia aliis placere, & forte nonneminem futurum, cui ea methodus minus arri-deat, aut autores alii, cum iis quos citaui, videantur permutandi. Verum in tam vaſta ſcientia, non quod omnium palato placeret, proferre ſtudi, ſed quod non omnino diſpliceret iudicio meo. Ipſe enim, ſi mea res ageretur, non alio tramite incederem. Fateor equidem, nonnullas partes ab uno auctore felicius multo pertractari, quam ab alio; eoque delectu opus eſſe, ſi accuratiſſime methodi leges ſint obſervandæ. Verum nec tempus nec otium mihi fuit, minuta iſta accuratius cribrandi. Et poterit ſtudioſus matheſeos, ſi talibus modo autoribus inſtruetus ſit, ubi progreſſus aliquos fecerit

in singulis partibus, optimos a multis probis facillime discernere. Apud te non est, quod multis me excusent, si strictior fui, quam pro dignitate materiae; candoris tui erit, brevitati meae ignoscere. Nam & typographum urgere scis, si pro varia ingeniorum conditione atque hodierno studiorum statu, scribenda foret methodus; singulae Matheseos partes peculiarem instructionem pro se requirerent. Nulla enim tam angusta est, quae talia scribentem non patiatur, tum quoad materiam pertractandam, tum quoad scripta diversorum autorum, quam latissime exspatiari. Haec ergo sufficere arbitror, & si quodammodo petitioni tuae videar fecisse satis, habeo unde mihi gratuler, vale, vir clarissime, & me, ut soles, constanter ama. Dabam raptim

Amstelodami, IV. Non. Jul.

M. DC. XXXVI.

SE-

SECTIO III.

CAP. I.

De Ordinando studio Philosophiæ Practicæ.

§. 1.

Philosophia Practicæ tres partes numerantur, *Ethica, Politica & Oeconomica*: Quarum illa bonum virum; ista bonum civem; hæc bonum patrem-familias formare debet.

§. 2.

Ethica, quæ bonos mores instillando, vivere honestè docet, non uno modo tradi solet. (1) *Veteres*, ut *Poëta*, & inprimis *Stoici*, morum præcepta egregiis sententiis complexi sunt, quos inter recentes scriptores *Lipsius* videtur imitatus. Sed illos omnes superant *Proverbia Salomonis*, *sententia Syracidis*, & *libri sapientiæ scriptor.* (2) *Theophrastus Eresius*, per *characteres* seu notationes, mores hominum descripsit, quas *Isaacus Casaubonus* erudito-

commentario illustravit. (3) *Aristotelici & Scholastici* definitiones virtutum & vitiorum exhibent, præmissa doctrina de summo bono. *Qui* modus tractandi Scholæ magis, quàm vitæ accommodatus est. (4.) *Cicero de officiis*, libro non suo pretio æstimato, & laudatus *Dn. Pufendorfus*, libro *de officio hominis* juxta legem naturæ, *Ethicam* vitæ civili accommodarunt, quam qui legerit attente, usum ejus abunde tum in jurisprudentia, tum in vita communi deprehendet.

§. 3.

Sunt & *Ethicæ* doctrinæ condimenta quædam; puta *Poëmata* moralia, quæ sunt *Euripidis* *Tragœdiæ* selectiores, *Comœdiæ* *Terentii*, *Horatii* *Sermones*, *carmina*, quæ *Pythagora* vocantur. His *Enchiridion* *Epieteti*, cum fusiore interprete *Arriano* addi debet. v. *H. Grot. dissertat. de studiis bene instituendis* p. 4. Quia verò magnum momentum in actionibus humanis, quas

quas *Ethica* moderatur, conscientia habet, *Roberti Sonderfoni tractatus de obligatione conscientiae*, diligenter evolvendus est.

§. 4.

Si quibus vero *Aristotelem*, cum Scholasticis, magistrum omnino sequi placet, *D. Horneji Philosophiam moralem* sibi familiarem reddere possunt: aut, qui hoc brevior est, *Bacleri libellum memorialem Ethicum*, cum *B. nostri Thomasi Tabulis*, quæ instar lexicæ eruditi in *Aristotelis* libros *Ethicos*, esse possunt. Legum studiosis *D. Joh. Schilteri*, viri celeberrimi, *Manuductio Philosophiæ Moralis ad veram, nec simulatam Jurisprudentiam*, & *D. Fr. Eisenharti Jcti & Philosophi nobilissimi*, amici nostri æstumatissimi *institut. Jur. Natur. in mor. Philosoph. doctrinæ Representatio*, hic præ cæteris libellis *Ethicis Aristotelicis*, lectu utiles erunt. Ausim tamen ex *Ethica Pythagorica* doctissimi *Omeisii*, si non majorem, certe

C § parem

parem utilitatem juventuti studiosæ promittere. Adde ejusdem *Ethic. Platoniam* Altorf I publicatam.

S. 5.

Cui tamen volupe est, more Scholastico, penitius *Ethicam* Aristotelis inspicere, is *Nicomachica* evolvat cum *Giphanii* vel *Acciajoli* commentariis. Ubi veterum sectarum discrimina simul noscenda: Quid senserit Pythagoras, quid severa porticus; quid vetus & nova Academia, quid hortulus Epicuri. His enim ignoratis, magna juvenibus in veterum libris oboritur caligo, quæ ex historia Philosophica dispelli potest. Sed hæc illis, qui otio abundant, & in his literis velut arcem aliquando constituere volunt, tantum svademus; cæteris, qui alium studiorum scopum habent, compendiaria notitia sufficiat.

S. 6.

Rectius faciunt, qui doctrinam juris naturæ & gentium hic ceu Philosophiæ civilis partem præcipuam excolere instituant.

stituunt. Nam ea ex lumine rationis, officia hominis communissima, præcipue quæ ipsum cum aliis hominibus, aut societatem cum societate alia reddunt sociabilem ostendunt; qui scopus Philosophiæ moralis est. Nam ad quem modum jus civile, ex legibus civilibus, officia hominis, quatenus peculiaris & definitæ civitatis membrum est, describit; ac adeo doctrinam illam juris universalis præsupponit, quod ubiqve unum est: ita jus naturæ officia hominis, in quacunqve civitate degat, universaliter definit. *V. Pufendorf I Præfat. in libr. de offic. Hom. & civis.*

§. 7.

Cæterum Vulgaris Ethicæ doctrinæ placita ex Aristotele petita, vitæ nostræ vel formandæ vel emendandæ parum prodesse, cum alii, tum non ita pridem *illustris Dn. Seckendorffus im Christen Stat libr. I. c. VIII. §. 6. & libr. III. c. VIII. §. 6.* animadvertit, & ne quis ex eorum numero, qui Aristotelem con-

summatores humanæ sapientiæ etiam in hac philosophiæ parte crepant, novam forte hanc sententiam putet, in *Additionibus* p. 317. iudicium D. Lutheri super Ethicis Aristotelis recitat: Desselbigen gleichen ist das Buch Ethicorum ärger denn kein Buch/ und stracks der Gnaden GOTTES und Christlichen Tugenden entgegen. das doch auch der eines wird gerechnet. O nur weit mit solchen Büchern von allen Christen! darff mir niemand auflegen / ich rede zu viel oder verwerffe / das ich nicht wußt / lieber Freund / ich weiß wohl / was ich rede / Aristoteles ist mir so wohl bekant / als dir und deines gleichen / ich habe ihn auch gelesen und gehöret mit mehrerm Verstande / denn S. Thomas oder Scotus, deß ich mich ohne Hoffart rühmen / und wo es noth ist / wohl beweisen kan. T. 1. 505.

§. 8.

Equidem præcepta Ethica, quæ ex principiis lumini rationis cognitæ deducun-

ducuntur, non spernenda aut ex Scholis proscibenda dixerim; cum ipse gentium Apostolus in arguendis gentibus illa respexerit, & ut Christianos, qui sanctiore disciplina imbuti fuerant, in ruborem daret, allegarit. *Rom. I. II. & 1. Cor. V. 1. 2.* Alio tamen modo, præcepta morum, ex jure naturæ derivari, & ad diversos hominum in civitate Christiana status, adplicari posse, arbitror: ut, ubi desineret Ethicus, h. e. Professor juris naturæ & gentium, inciperet Theologus moralem theologiam ex sacris literis traditurus. Quam tamen sententiam, si forte illis, qui in Aristotelis sententiis mordicus tuendis consenuere, non omni ex parte sese adprobet, nolo cuiquam obtrudere. Per me omnia Aristotelis placita in oraculorum vicem adorentur & sancta habeantur. Libertas interim circa res rationi subjectas sentiendi mihi placet.

§. 9.

POLITICA, jam sequitur, quæ do-

C 7

cet

cet remp. bene instituire, & institutam
 recte gubernare. Ea plerumque ex
 Aristotelis opere politico hauriri solet.
 Et fatendum est, usum ejus aliquem esse,
 imprimis si Commentarii aliqui, ut
Giphanii, Scheurlii, Piccarti & Cl. D.
Meieri, Conringii introductio in Polit.
Aristotelis jungantur. Enimvero quia
 Aristoteles præ oculis cum primis ha-
 buit respublicas Græcas, quæ maximam
 partem fuerunt Democraticæ; non
 video quomodo inde tanta utilitas ho-
 die in nostris rebus publ. sperari queat,
 quanta vulgo prædicari solet; cum sta-
 tus rerum publ. quæ nunc in Europa vi-
 gent, maximam partem sit monarchi-
 cus. Ne dicam, opus Aristotelis esse
 imperfectum & velut supplementum
 Platonis de Republica, & legibus li-
 brorum.

§. IO.

Itaque hic partim recentes, partim
 veteres consulendos putarim; sed ob-
 servato diverso studiorum scopo, &
 studio-

studiosorum sorte. *Quidam* enim per fortunæ & scopi sui rationem, compendia tantum politica sectari possunt; cum arctiore gyro includere diligentiae suæ cursus oporteat; *quidam* vero solidiorem Politicæ cognitionem affectant ob alium studiorum scopum. Illis sufficit compendium aliquod, ut *Cellarii*; vel quæ majorem usum præstant, *Bæcleri institutiones Politicae*, imperfectæ licet, & *Pufendorfii* liber egregius de officio civis, cum *Lipsii Politica*. His vero qui supra vulgum sapere hac in studiorum parte gestiunt, alii scriptores jungendi sunt, quos *H. Comringius* in libro de civili prudentia c. XIV. commendat.

§. II.

Nos salvis aliorum judiciis, hic partim veteres, partim recentiores, nominabimus scriptores in civili prudentia celebres. Ex veteribus præter *Platonis* libros de *Republ.* & *LL.* evolvi merentur *Eclogæ Polybii* ὡς πολιτικῶν, oratio

Macc-

Mecenatis & Agrippæ ad Augustum apud Dionem Cassium; Sallustii Epistole ad Cæsarem, vitæ Periclis, Catonis, Græchorum, Demosthenis & Ciceronis a Plutarcho descriptæ, in quibus eorum sapientia civilis simul exponitur. Si quis historiæ Romanæ peritus est, magnam utilitatem ex Epistolis Ciceronis ad Atticum, & alios quosdam, percipere potest. In illis enim præcepta politica generalia ad hypotheses suas aptantur. His jungendus est C. Tacitus, πολιτικῶτα scriptor, & Xenophon in Cyropædia. Confer Gabrielis Naudæi Bibliogr. Politicam & J. G. Sulpicii Jct. Epistolam de studiis Academicis juvenis Nobilis recte instituendis.

§. 12.

Recentiorum Politicorum magnus est numerus. Nos illos distingvemus, præcipuos tantum nobisque notos nominaturi. Nempe *quidam* politicam doctrinam in artis systema redegerunt ac certo ordine pertractarunt, ut *Petrus Greg. Tholosanus*: qui doctrinam de legibus

legibus in primis copiose tractat, & propter diffusam eruditionem, multa immiscet aliena de moribus gentium, ut *Job. Bodinus de Republica: Henningus Arnifans in Relectionibus Politicis*, qui digressiones intempestivas faciens, jus publicum miscet cum politica generali. *Quidam* partem tantum Politicæ tradidere, ut *Nicol. Machiavellus in libr. de Principe, Cyriacus Lentulus in Aula Tiberiana, & Principe Absoluto*: Hi enim statum Monarchicum tantum describunt. Quibus aliqui apponunt *Althusium & Henonii* scripta politica; sed hi monarchomachi sunt manifesti. *Quidam* Aphorismos tantum politicos & axiomata collegerunt, ut *Lipsius in Monitis Politicis, Durus de Pasculo* (h. e. Eberhardus à Weihe) in *Aulico Politico, D. Sprengerus in Axiomatibus status; Francisc. Guicciardinus in Hypomnes. Politicis*. *Quidam* partem Politicæ nobilissimam de *jure Nat. & Gent.* excoluerunt, ut duumviri incomparabiles,

H. Gra-

H. Grotius & Pufendorfius; quibus ad-
 di merentur nobilissimi viri, *D. Kulpi-*
sus in Collegio Grotiano, & *D. Thoma-*
sus in Jurisprud. divina. Quidam a-
 liam partem tradiderunt, ut *Carolus Pa-*
schalius de Legato, *Arniseus de jur. Maj.*
Lampadius de natura nummi; it. *Arni-*
seus de subject. & exemptione Clerico-
rum: de *fœderibus*, *Wharemundus de*
Ehrenberg, *Baudius de induciis Belgicis*.
 Quidam regulas prudentiæ civilis, sub
 certis schematibus dedere, ut *Trajanus*
Boccalinus in Relationibus ex Parnasso,
Barclajus in Argenide sua, *Didacus Sa-*
veda in Emblematis suis, *Baconus de*
Verulamio in Sermonibus Fidelibus.
 Sunt & alii miscellanei scriptores poli-
 tici, ut *Forstnerus in not. ad Tacit. Ma-*
chiavellus in Dissert. ad Livium, *Ber-*
neggerus in Quest. ad Tacit. Lipsius in
Monitis Politicis, *Piccartus in observat.*
historico-polit. Conringius in Dissert. A-
cademicis, it. *Bœclerus & Becmannus in*
Meditationibus Politicis, & similes.
 Conf.

Comit. Gabr. Naudæi Bibliograph. Politicam, & laudati jam J. G. Sulpicii Dissertat. elegantissimam cit.

§. 13.

Heic notandum est, *duplicem esse prudentiam* civilem vel *politicam*, alteram *communem* seu *universalem*; alteram *singularem*. Illa quæ ad statum reipublicæ in genere formandum aut regendum faciunt, tradit: *Hæc*, quæ ad statum hujus vel illius reipublicæ speciatim tractandum pertinent, completens, magis ex historia alicujus civitatis & rerumpublicarum scriptoribus, nec non usu & tractatione rerum civilium, quàm ex libris & præceptis discitur. Tales sunt *Contarenius de Republ. Veneta*, Johannes Boterus in *Politica imperiorum, Regnorum, Rerump. Philippus Honorius in Thesauro*, Gaspar Ens in *Relationibus*, *H. Grotius de Republ. Batav.* *Pufendorfius in Isagoge ad notitiam Regnorum & Statuum præcipuorum in Europa.* Similes fere ex officina

officina Elzeviriana, de aliis Rebuspublicis prodierunt libelli plures. Interim illam Politicam universalem, ceu fundamentum præstruere oportet, antequam particularem & singularem quis addiscere incipiat.

§. 14.

Ubi tamen notari velim, præter doctrinam, quæ ex libris hauritur, requiri in discente, indolem excitatam vel ingenium civile, quod practicum vocant; & usum præterea rerum, quæ experientiam civilem parit. Hæc enim tria si concurrant, perfectum efficiunt politicum, qualem civitatis & aulæ negotia postulant.

§. 15.

Sed in studio hoc, confusio, quæ Politicæ universali, vel jus civile, vel publicam commiscetur, vitanda est. *Politica* enim *generalis* agit de republica in genere, juxta legem naturæ ordinanda: *Politica specialis* vel *particularis* agit de reipublicæ alicujus singularis statu,

statu, & vulgo jus publicum vocatur. Jurisprudentia Romana, leges civiles, quæ cives reipubl. Romano-Germanicæ jam obstringunt, exponit; adeoque pars Politicæ specialis est. Non ergo abs re fuerit, circa methodum tradendi τὰ πολιτικά, in gratiam tironum quædam hic præmonere.

§. 16.

Nempe cum in Disciplinæ hujus tractatione omnis occasio confusionis, tum quæ ratione materie, tum quæ ratione modi tractandi deprehenditur, præcidenda sit; breviter meam hic mentem, salvis tamen aliorum sententiis, edifferam.

§. 17.

Ac quod materiam seu argumentum civilis prudentiæ attinet, putarim illos optime philosophari, qui primum de civitatis & Reipublicæ origine ac interna ejus structura, ea methodo, quam vir in his literis summus, Pufendorfius, in libello de cive, & in opere de Jure Na-

turæ

curæ & Gentium libro VII. prævit, tractant. Nemo enim recte instituere & bene regere civitatem potest, nisi ut coaluit primum, indeqve de indole ejus atqve natura ipsi intimius constet.

§. 18.

Deinde de modo gubernandi rempublicam, inqvirendum. Qvod, nisi forma rerumpublicarum, summi imperii indoles, partes ejus, & jura sciantur, fieri neqvit. Igitur de his capitibus, ductu sanæ rationis, qvem laudatus modo *Pufendorfius* observavit, distincte agendum est.

§. 19.

Tertio, cum finis omnium rerumpublicarum, sit felicitas sive salus publica; de hac agendum, demonstrandumqve venit in qvo consistat. Hoc est, *primum* discrimen honestorum & turpium ex jure naturæ & gentium, qvod hujus disciplinæ pars haut ignobilis est, tradi debet: *Secundo* utilium & noxiorum distinctio & electio proponen-

ponenda est. Quæ duo minime divellere licet. Nisi enim utilium in civitate declarationi ratio honestorum, consilio jus, actioni decus adjiciatur, exitialis error, quem *Machiavellus* & *Hobbes* reduxerunt, nascitur, qui rerum publicarum vitalia exedit atque labefactat.

§. 20.

Hac methodo in generali Politica primum observata, ad *specialem*, quæ de republica hac vel illa singulari agit, descendendi potest, v. gr. de Romano-Germanica, de Gallica & aliis. Nam qui hanc cum Politica generali miscent, bonæ methodi regulas transgredi ac confusionem parere, in aprico est. Imo cum in nostra Germania, Principes, suas ditiones velut respublicas particulares seorsim regunt; opus est, ut illorum status administretur, etiam sciamus. Id vero, quod sciam, nemo melius *illustri Domino Seckendorffio*, viro prudentiæ civilis callentissimo tradidit in libro,

libro, cui titulus, *Teutscher Fürsten-
Stat.*

21.

Circa modum tractandi, confusio-
nem in hac disciplina non vitant, qui
civilem prudentiam generalem, ex ve-
ra Philosophia hauriendam, vel cum
jurisprudencia civili & jure publico,
vel etiam cum Theologia miscent. E-
quidem non negem, posse a Theologia
& sacris literis aliquid præsidii hic ac-
cersti; sed confusionem abesse oportere,
prudentes hujus scientiæ doctores
monent. Verum enim est, quod sacra
scriptura plurima inculcet præcepta,
quæ & ipsa Politica tradit: hujus ta-
men, non illius disciplinæ est, eorun-
dem necessitatem ex ratione demon-
strare.

§. 22.

Tandem in *modo tractandi* impin-
gunt, aut non satis idonei doctores ci-
vilis prudentiæ putantur, qui discipli-
nam vitæ civili natam, meris formulis
artifi-

artificialibus involvunt, Scholæque aptiorem, quam reipublicæ concinant. Quem errorem ex veteribus Cicero de LL. III. 6. ex recentioribus, Bæclerus Institut. Polit. proæmio notavit. Rectissime enim animadvertit: duplicem Politicæ tradendi modum esse: alterum *umbraticum* & Scholæ aptiorem; alterum *serium, gravem, solidum, splendidum, vitæ & negotiis accommodatum* vocat.

§. 23.

Ufus Politicæ doctrinæ, ut in jurisprudentia manifestus est; ita in Theologia non est nullus. Multa enim in doctrina de legibus, de officio magistratus, de officio & negotiis civium, de criminibus adversus statum reipubl. admittis, & alia occurrunt, quæ sine civili prudentia minus recte expedietur. Ictus legum tantum Romanarum peritiam instructus. Theologus usum Politicæ sentiet, cum articulum de Magistratu, de potestate principis, imprimis

D

circa

circa sacra, de regimine Ecclesiæ, de officio imperantium, civium & parentium explanare aut describere sustinuerit: aut quando libros Josuæ, Judicum, Samuelis aut Regum explicare voluerit. Ubi multa, quæ ad jus belli & pacis pertinent, tractanda occurrunt.

§. 24.

Ultima pars Philosophiæ practicæ, est *Oeconomica prudentia*, quæ, cum pro locorum varietate diversa sit, certis regulis comprehendi nequit. Aristoteles duos de illa libros reliquit, qui modos acqvirendi in Græcia usitatos monstrant, cum quibusdam regulis nostratium etiam œconomicæ convenientibus. Duæ autem vulgaris œconomicæ species sunt, *urbana* & *rurestris*. Alia enim rei familiaris administratio obtinet in urbibus; alia ruri & in pagis. Ultraque modos acqvirendi certos habet, quibus solerter uti oportet. In *Rurestri* sunt agricultura, res pecuaria, piscatio & cauponatio. In *urbana* sunt

sunt mercatura, opificia, cauponatio & usura. Regulæ generales, quas patrem familias observare decet, sunt: (1) ut provide diligenterque familiæ necessaria procuret: (2) ut impensarum modum reddituum modo metiatur: (3) ut omnem rem familiarem ipse norit, suaque cura complectatur: (4) ut non parta tantum tueatur, sed, pro re nata, rem familiarem justis modis augere studeat, quæ ars *χρημαλιστική* vocatur, & usu magis, quam præceptis addiscitur.

CAP. II.

De Ordinando studio Politicæ specialis, seu Juris Publici.

§. I.

JVS PVBLICVM vulgo accipitur pro notitia reipubl. Romano-Germanicæ. Juxta descriptionem Justinianæ, est descriptio status reipubl. Romanæ. Sed imperium Romanum, quod olim fuit, diu extinctum est. Igitur sta-

tus imperii Romani antiquus, a statu reipublicæ Germanicæ, qvalis tempore Carolingorum, Saxonum & sequentibus seculis fuit, & qvalis nunc est, diligenter distingvendus venit, ne confusio in hac doctrina oriatur multis perquam familiaris.

§. 2.

Tres autem hujus doctrinæ fontes adeundi sunt, unde cognitio juris publici hauriri potest. *Primus* est historiæ Germanicæ notitia; *secundus*, legum publicarum cognitio; ut sunt *A. Bulla Caroli IV. Recessus Imperii, Capitulationes Imperatorum, Pacificationes tum Passaviensis, & Osnabrugensis, tum Neomagiensis, Acta publica*, quæ *Goldastus, Lundorpius & Limnaus* collegerunt: cum his scriptores juris publici conferendi sunt meliores. Hinc *tertius* sequitur, usus ævi, qui ex conversatione vel commercio cum viris in tractatione rerum civilium versantibus comparatur, ut sunt ministri aulici & legati.

§. 3.

S. 3.

Ad jus decidendum, vel jurisdictionem imperii pertinentia sunt 1. *Nemesis Carolina sive Caroli V. Imper. Peinliche Hals-Ordnung.* 2. *Ordinatio Cameralis*, cum notis *Denaissi*, *Rhodingii*, *Mindani*. 3. *Reichs-Hoffraths-Ordnung* apud *Goldast*. in *Reichs-Saehung*. Huc pertinet *Wehneri* commentarius von alt und neuer Hoffgerichts-Ordnung apud *Limnaum*.

S. 4.

De Membris imperii, ut (1) de Imperatore, & quidem antiquo ejus statu, *Jul. Cas. Bulingerus*, *Gutherius de officiis Domus Augusta*; de recentiori vero statu *Cæsaris*, *Limnaeus libr. II. de J. Publ.* & alii. (2) de Electoribus & eorum origine *Goldastus in Politicis imperial.* *Conringius de Septemviris*, *Limnaeus* & *Arumæus* in systematibus suis jam laudatis agunt. (3) de Principibus Imperii ac Statibus, eorumque juribus, *Nicol. Mylerus ab Ehrenbach*, & B. noster *Ziglerus*

glerus tract. de juribus Majestatis tractarunt. In qua tractatione historia & genealogia cujusque Principis in subsidium vocari debet. (4) De civitatibus Imperialibus, *Knipschildi commentarius* extat. Conferri meretur *Bæcleri Notitia imperii*, in qua optimi autores de singulis argumentis commendantur

S. 5.

Scriptores juris publici non sunt unius generis. *Quidam* compendia, *quidam* systemata composuerunt. Ad compendiosos referimus *Danielem Ottonem de Jur. publ. Imp. Rom.* *Jochimum Clutenium* in Sylloge rerum quotidianarum, *Christoph. Besoldum* in *institut. Jur. Publici*; *Jacobum Lampadium* de *constitutione Reipubl. Romano-Germanicæ* cum *Animadvers. Conringii*, *Georgium Brautlactum* in *Epitome Jurisprud. Publicæ universæ.* *Wilhelmum Beckerum* in *Synopsi Juris Publ. Romano-Germ.* *Job. Theodor. Sprengerum* in *Synopsi & institutionibus*

bus Juris Publici. *Nicol. Mylerum* ab *Ehrenbach* / de Principibus & statibus imperii, *Severinum de Monzambano* de statu imperii German. *Gabrielem Schwederum* introduct. Jur. Publ. *Joh. Fridericum Rhetium* in institution. Jur. Publ. *Philipp. Reinhard. Vitriarium* instit. Jur. Publ. Selectissim. *Joh. Strauchii* institut. Juris Publ. *Tobiam Paurmeisterum* in libro de jurisdictione Imp. Rom. De quibus singulis *J. G. Sulpicii* (*à vaxg. Culpisii*) *viri excellentissimi* Dissertatio de Studio Juris Publ. recte instituendo, & de scriptoribus eo pertinentibus, item celeberrimi *Dn. Rachelii Otium Neomagiense* in delineanda introductione ad Jus Publ. Germ. cap. XVII. evolvi merentur.

§. 6.

Ad systematicos juris Publ. scriptores referimus *Dominicum Arumæum*, qui juris publici discursus edidit; *Justum Sinoltum Schütziun*, collegium juris publ. publicantem; *Johannem Lymneum*, qui opus in quinque tomos

distributum, commentarios in Aur. Bullam & Capitulationes composuit; *Christianum Gastelium*, qui de statu publico Europæ magnum tractatum compilavit. Inter hos eminent *Limnaeus*, *Theodorus Reinking* de *Regimine secul. & Ecclesiast.* qui Studio partium deditus, monarchicum statum in imperio defendere satagit: cujus hypotheses erroneas *Bœclerus institut. Polit. libr. III. c. 8.* notavit.

§. 7.

His subjungendi sunt scriptores, qui de argumentis particularibus egere, & à *Bœclero* in *Notitia S. R. imperii* passim laudantur, inter quos excellit *H. Conringius*, cujus Dissertationes Academicæ selectiores uno volumine editæ prostant, item Dissertationes *D. Erici Mauricii*, *D. Fritschii*. Huc etiam pertinent Lexicographi Juris Publ. ut *Pauli Matthie Wehneri* observationes practicæ, *Christoph. Besoldi* Thesaurus Practicus, cui *Ditberus* supplementa addidit. *Dn. D. Frit-*

D. Fritschii Manuale Juris Publ. *Joh. Jacobi Speideli* Speculum observationum, quod pro continuatione operis *Besoldiani* habetur. Item Actorum publicorum collectores, ut *Goldastus* in Politicis imperialibus, *Lundorpius* in Actis publicis &c. Plures nominare hic nihil attinet. Si quis hos evolverit, & cum viris in aula & legationibus versatis commercium habuerit, plurius lectione carere poterit, praesertim usum rerum accedente. confer *Sam. Rache- lii* Otium Neomagiense, seu introductionem in Jus Publ. German. & jam laudati *J. G. Sulpicii* dissertat. de studio Jur. Publ. anno 1688. excusam.

SECTIO IV.

CAP. I.

De Studio Philologico.

§. I.

Quidam *Philologiae* studium ita laxè accipiunt, ut sub illo *Polymathiam*

D 5

(πολυ-

(πολυμάθεια) comprehendant. Nos ex trita loqvendi consvetudine, per Philologiam denotamus *partim* notitiam sermonis vel lingvarum eruditae usitatarum; *partim* rerum variarum, quæ ad literas pertinent, scientiam. Itaque in duas partes *Philologia* dispesci potest; *una* circa artes sermonis formatrices, ut Grammaticam, Rhetoricam & Poëticam; *altera* circa historiam omnigenam rei literariæ occupatur.

§. 2.

Ars, quæ sermonem in quavis lingua formare docet, veteribus *Grammaticæ* dicitur. Quo nomine non vulgaris illa legendi scribendique ratio intelligenda est, quæ Grammatistice rectius dicitur; sed doctior illa loqvendi ars, quæ stylum perficit ac in sermone censendo occupatur; ut ille sit purus absque stribligine, nihilque habeat βάρβαρον, nihil σόλοικον. Ad quam multa autorum lectio & iudicium requiritur. Et, qui his pollet, Grammaticus, aut criticus vulgo audit.

§. 3.

§. 3.

Ad sermonis cujusque indolem noscendam, requiritur tum vocum singularum ἔρτολογία, etymologia & propria significatio. His enim ignoratis, rerum peritiam nemo consequetur accuratam, aut etiam mentem suam vocabulis idoneis alteri recte exponet. Quia non nisi per verba, utpote rerum symbola, sensa animi humani exprimi possunt. Atque hic opus est lexicis vel Commentariis Grammaticis. Quales apud Veteres inter Latinos composuerunt, *Varro de L. L. Verrius Flaccus de verborum significatione*, *Festus Pompejus*, qui Verrium in Epitomen redegit, multa simul refecans; *Gellius in Noct. Atticis*, *Priscianus*, *Cornelius Fronto* & similes. Confer *Voss. l. 1. de Arte Grammat. c. V. Scaligerum de causis Latine Linguae*. Ex Græcis præcipui sunt nominis, *Julius Pollux*, *Harpocration*, *Hesychius*, *Suidas*, *Autor Etymologici magni*, *Lexicon Varini Phavorini Camertis* &c.

§. 4.

§. 4.

Deinde his cognitis, structura vel *Syntaxis* noscenda est vocum connexarum, quæ in sermone adhiberi solent: ut illa sit pura & bonis ac probatis autoribus conveniens. Ad hanc vero puritatem dictionis judicandam, non satis est, regulas Grammaticæ didicisse; sed præterea etiam lectione & imitatione scriptorum classicorum opus est. Confer *Gerh. Joh. Vossii de imitatione cum oratoria, tum poëtica libellum.*

§. 5.

Ordo vero hic aliquis tenendus est: ita, ut alii scriptores commendentur pueris, alii adolescentibus, alii denique viris-juvenibus exercitatis: PVERIS post prima Grammaticæ elementa, colloquia familiaria, *Æsopi* aut *Phædri* fabulæ, & è Latinis *Terentius*, *Eutropius*, *Cornelius Nepos* vel *Justinus*: ADOLESCENTIBVS *Julius Cæsar*, *Suetonius*, *Cicero*, *Livius*, & ex Poëtis, *Ovidii* *Metamorphosis* & libri *Tristiû*, nec non *Virgilii* Poëmata proponantur.

tur. VIRIS Juvenibus exercitatis ad alios atqve alios deveniendum est scriptores, idqve eo ordine, ut ultimo legantur, qui plurimum à felici Augusti ævo recesserunt. vid. *Vossii Partition. Orator. l. IV. c. 1. §. 61.* & *Tanaquilli Fabri Epistolam ad Claud. Sarravium senatorem Parisiensem.* quam infra §. 8. jungemus.

§. 6.

Sed cum Latinæ lingvæ conjungenda sit *Græca*; similem ordinem & in hujus studij observare oportet; ut à facilio-ribus incipientes progrediamur ad difficiliora. Faciliores autem censentur libri N. T. inprimis *Evangelium secundum Lucam*, itemqve *Acta Apostolica*: deinde *Dialogi* faciliores *Luciani* nihil moribus noxium habentes: Postea carmina *Pythagoræ*, *Hesiodi*, & *Isocratis* orationes: Tandem *Herodotus*, *Xenophon*, *Thucydides* & *Demosthenes*. *Homerus* ultimo loco legi potest. Sed infra peculiari capite scriptores Græcos recensēbimus. Ceterum in utriusque

lingvæ studio non sufficit assidua bonorum scriptorum lectio, sed requiritur etiam imitatio, de qua *Sebastianus Foxius Morzilius Hispalensis*, *Vossius* de *imitatione* l. c. *Schefferus* de *stylo & Gymnasio styli*, seu de vario scribendi Exercitio, *Bœclernus* in *Dissertat. de comparanda Lat. lingvæ facultate*, &, quem primo loco nominare debebam, *Morhofius*, vir longe doctissimus, *Polyhist. litter. libr. II. c. IX. p. 423. seq. docent.*

§. 7.

Philologi, qui purum latinitatis sermonem commendant, tres scriptorum latinorum *ætates* constituunt: *Primam* vocant *auream*, in qua *M. Tullius Cicero* primas merito quidem suo fert; cui æquales fuerunt *C. Jul. Cæsar*, *Crisp. Salustius*, *Vellejus Paternulus*, *Cornelius Nepos*, *Livius*, *Vitruvius*. Ex *Poëtis* illi annumerantur, *Virgilius*, *Honatius*, *Catullus*, *Tibullus*, *Propertius* & *Ovidius*; Qui a *Syllano* tempore ad usque *Octaviani Augusti* obitum vixere. Unde & *ætas*

DE STUDIO PHILOLOGICO. 87

ætas hæc *Seculum Augusteum* appellari solet. *Secunda* dicitur *argentea*, & ab Augusti excessu, ad tempora Antonini Pii imperatoris extenditur. Huc referuntur *Cornelius Celsus*, medicus celebris, *Valerius Maximus*, *Pomponius Melæ*, *Geographus*, *Marcus Seneca*, & alter *Lucius Seneca*, *Columella* scriptor rei rusticanæ, *Plinius Major* hist. nat. scriptor, *Fabius Quintilianus* Rhetor, *Quintus Curtius*, *Julius Frontinus*, *Plinius Secundus*, *Corn. Tacitus*, *Svetonius Tranquillus*, *L. Annæus Florus*, *A. Gellius*, *Justinus historicus*. Inter Poëtas, *Phædrus*, Augusti libertus, fabularum scriptor elegantissimus, *Seneca Tragicus*, *A. Persius Flaccus*, *M. Annæus Lucanus*, *Silius Italicus*, *Valerius Flaccus*, *Papirius Statius*, *Juvenalis* & *Valerius Martialis*, Satyrici. *Tertia* ætas Latini sermonis appellatur *Ærea*, in qua primum nominari meretur *Apulejus Afer*, Philosophus Platonicus, *Julius Hyginus*, Mythologus, *Ulpianus* & *Papinianus* Jcti, *Solinus*

Solinus Polyhistor; ex Christianis, Tertullianus Afer, Minutius Felix, Cyprianus, Censorinus, Spartianus, Vulcatius Gallicanus, Julius Capitolinus, Aelius Lampridius, Flavius Vopiscus, Trebellius Pollio, (quos sex scriptores, uno fasciculo conjunctos ediderunt Casaubonus, Salmasius & Schrevelius:) Arnobius Afer, Lactantius, Julius Firmicus, Aurelius Victor. Huc referuntur Panegyristæ, Mamertinus, Nazarius, Eumenius & Latinus Pacatus: it. Eutropius, Sextus Rufus, Ammianus Marcellinus, Macrobius, Vegetius, Aurelius Symmachus, Julius Obsequens, & scriptores Christiani, qui seculo quarto claruerunt. De quibus C. Scoppius consultat. de Scholarum & Studiorum ratione consult. secund. Vossius in præfat. ad Lectorem libr. de vitiis Serm. Borrichius de variis L. L. atatibus, & clarissimus mihiqve amicissimus vir, Christophorus Cellarius, in Prolegomenis curarum posteriorum de Barbarismis & Idiotismis Serm. nis latini, legi merentur.

§. 8.

§. 8.

Qvi puritati Latini sermonis student, eos ad imitandū sibi proponant, qvi sub prioribus duabus ætatibus maximè flourerunt. Nam elapsis illis temporibus, Latinitas pura varie contaminari, & tandem barbaris gentibus imperium Romanum invadentibus, propemodum expirare cœpit. Quare pro cuiusque scopo, pauci ex Augusteo seculo ad imitandum eligi merentur; v. g. ad usum sermonis familiaris *Terentius*; ad orationem elaborandam *Cicero*; ad historię stylum, *Julius Cæsar* vel *Cornelius Nepos* aut *Livius*; ad artem disputandi, *Cicero de offic. & quæstion. Tusculan.* Ad poëticum stylum efformandum, *Virgilius* & *Ovidius*, vel *Claudianus*; ad stylum Epistolarem formandum *Ciceronis* aut *Plinii Secundi Epistola*, legantur. Qvi vero se scholæ præparant, illi & reliquos supra nominatos scriptores evolvere, (certo tamen ordine servato,) debent. Ast quibus alia studia excolere propo-

propositum est, pauciores sufficiunt, ut ad superiorum, quas vocant, Facultatum gradus contendere possint. Universam puerorum & adolescentum in utraque lingua & Philologia institutionem ostendit *Rolandus Maresius* in *Epist. Phil. P. II. Ep. 29. & 30.* quas, ante hos quatuor annos, recudi hic Lipsiæ curavimus.

§. 9.

Studium utriusque lingvæ bonam nobis primæ ætatis partem absumit; quod olim necesse non erat: præsertim in Græcia, ubi linguam patriam, quæ artes omnes, ac Philosophia ipsa tradebatur, pene cum lacte hauriebant; eaque de causa citius ad fastigium eruditionis & humanæ sapientiæ enitebantur, quàm nos hodie, qui in discendæ Latinæ lingvæ studio multos annos insumere solemus. Sed breviori tempore ejus facultatem consequi daretur, si recta & brevior via discantibus ab idoneis monstraretur magistris. Talem præit lauda-

laudatus *Maresius* Epistola XXIX. jam citata. Qua in parte Magistratus etiam cura poscitur, cujus autoritate veterum magistrorum methodus docendi emendetur. Vid. *Morhofii Polybistor. litt. libr. II. c. 2.* Facit huc Epistola *Tanaqvilli Fabri* ad *Cl. Sarravianum* Senatorem Parisiensem anno 1651. exarata, quæ *Sarravianis* subjuncta legitur, & ita habet.

Quid causa sit, Sarnavi clarissime, cur, cum infinita prope puerorum multitudo quotiæ literarum professoribus in disciplinam tradatur, tam paucos tamen reperias, qui vel mediocrem aliquam illorum cognitionem post incredibilem & temporis & pecuniæ jacturam assequantur? Scio esse perquam plurimos, qui præpropere parentum studia, nimiamque pervicaciam accusent, qui videlicet à Scholarum moderatoribus ea impetrant, quæ & ipsis damnosa sunt & liberis perniciofa. Ubi enim admissi in eum ordinem pueri fuerunt, quem sua sibi imbecillitate

cillicite atqve imperitia præcluserant,
 quid quæso, aliud par est expectari,
 quam certissimam studiorum calamita-
 tem? sed alii altius repetentes, totum
 hoc negotium $\pi\lambda\alpha\tau\omicron\nu\kappa\acute{\iota}\omega\tau\epsilon\rho\nu\ \text{Ἰσωρῆσιν}$.
 Delectum enim ingeniorum, rem & pri-
 vatim & publicè satutzrem, haberi vel-
 lent; quod patrum nostrorum memoria
 ab egregio scriptore tentatum vidimus,
 irrito conatu. Neque adeò mirum; iis
 enim opus esset principibus, qui ut digni-
 tate, ita & sapientia & rerum præclara-
 rum cognitione cæteris præstarent homi-
 nibus. Quamobrem hujusmodi delectum
 optes facilius, quam habeas. Alii verò
 superciliosi, sed timidiores paulò atqve
 inertiores, corruptos seculi mores que-
 runtur, veteris disciplina neglectum de-
 plorant. Alii porrò corruisse literarum
 studia prædicant, quod illi, quibus impe-
 ria & Respubl. administrantur, has ar-
 tes fere plerumqve aspernantur. Verum
 si malum adeo multiplex & varium
 scrutari lubeat, ejusque causas omnes in-
 vesti-

vestigare paremus, tempus nos, uti existi-
 mo, quam res, maturius desereret. Quid
 enim quæso de indiligentia atque imperi-
 tia plerorumque omnium dicere debe-
 mus, quos erudiendæ puerorum atque
 adolescentum ætati præesse videmus?
 Quam paucos reperias, qui literas recte
 atque liberaliter tractent? Quid, quod
 eorum plerique nihil aliud sibi vi dentur
 querere, quam ut inconsultis possint gra-
 tificari parentibus? Quid quod viam il-
 lam planè ignorant, qua majores nostros
 ad æternæ famæ claritudinem pervenisse
 videmus? Quenam illa sit fortasse roges,
 vir clarissime; nulla certè alia, quam
 veterum scriptorum accurata lectio. Ea
 Budaos, & Scaligeros: Ea Turnebos,
 Passeratios & tot ingentia nomina edi-
 dit; Et absque ea sit, malim equidem,
 liberos meos opiliones esse, & merum rus,
 quam iis literis dare operam, quas hodie
 doceri videmus. Itaque adèd, si mihi
 sententiæ jus in re tam gravis
 momenti esset, sic censerem: Debere

nos a fabellis seu Apologis auspicari, statim atque primulis lingvæ Latinæ Elementis informati pueri sint; cœperintq; sentire, quid sit compositio; idque dico sapientissimorum virorum, totiusque antiquitatis auctoritate adductus. Ea autem res fiet maxime, ut teneros puerorum mores & adhuc ἐναργῆς mollire & subigere queas facilius: idque ubi rite factum fuerit, & virtutis in iis quædam οὐκ ἀργῆς. Quia cœperit apparere, tum porro pergendum erit alacrius, neque in his fabellis amplius immorandum, sed exemplis ea crunt confirmanda atq; illustranda, quæ legendis Apologis fuerunt tradita. Id autem, uti opinor, perfici non potest commodius, quam si brevissimos quosque historicos perlegemus, eosque potissimum, qui res a primis Græciæ & urbis Romanæ temporibus perscripserunt. Et quoniam absque Terrarum, Maris, Montium Fluminumque descriptione, non est, ut quisquam ad veterum librorum, quibus omnis liberalis scientia atq;

humana

humanitas continetur, cognitionem possit pervenire; maximum operae pretium fore iudico, si scriptor aliquis pueris tradatur, qui illa omnia, si minus eis τὸ λεπτομερὲς καὶ δι' ἀκρίβειας, ἀλλὰ τὸ πῶς, ut ajunt, doceat. Ea autem omnia, quinam e veteribus praeftuerint rectius, quàm Phædrus, Apollodorus, Eutropius, Cornelius Nepos & Pomponius Mela? Qui libelli intra unius anni curriculum, si quæ modo adhibita diligentia fuerit, nullo poterunt negotio perlegi. Quod ubi effectum fuerit, quàm læta segetis spes in annum sequentem erit? Quam facile fuerit, Sallustium, Suetonium, Ovidii Metamorphosin & Fastos legere tam feliciter institutis. Tertio autem anno, quis, nisi inertissimus, neget legi perquam facile posse, Terentium, Virgilium, Horatium? Tam id e quidem scio perfici posse, quam me scio vivere; re enim ipsa expertus dico: qui amicis aliquot anno superiori per hibernos Ἰπιδόπιδας Terentium, Horatium, Lucretium,

tium, Juvenalemque iterata lectione explicaverim; cum tamen à literarum humaniorum cognitione & illa *ωεγραιδέα*, quam in primo & sequenti anno constituumus, essent imparati; ideoque longe plus temporis in explicatione ponendum fuisse vides, vir clariss. ac multo plura legi potuisse, si ipsis ea adfuissent subsidia, quæ primis annis sibi parare debuerant. Tot igitur & tanta si intra triennium absoluta fuerint, quis anno sequenti Ciceronem atque Homerum non facile legerit? Nisi quod (vera enim fateri cum summo nostro dolore necesse est) ubi ad eam studiorum partem ventum est, quam vulgus (jam dudum enim verarum vocabula amisimus) Philosophiã vocare solet, grave piaculum esse dicunt Magistri, libros meliores primo tantum digitulo attingi a discipulis; Quorsum enim inquirunt, Philosophiæ majestatem, puerilium literarum nugis & Grammaticæ quisquiliis (videlicet libri principes quisquiliæ sunt) attaminari deceat?

Recte

Recte sane, & ut in illo hominum genere dignum est, qui postquam insulsam barbariem bene ac fideliter combiberunt, novi repente Thales prodeunt. Quidni enim? postquam per integrum biennium ea didicerunt, quæ sibi comparaverant; gypsati & palliolati in publicum procedunt, utique tria aut quatuor δύσῃνα ῥημάτια, postquam vix atque agrè balbutierunt, librorum eis omnium arcana ex templo referantur, illarumque omnium artium, quæ libero homine dignæ sunt, profiterendarum facultas datur. Atque utinam tam eis facile esset doctis fieri, quam imprudentibus licet. Ne illa μαμμυαὶς τῶν ἐπιθεορῆα non esset, quam hodie passim videmus; tot pulpitorum crepitacula occurrunt, tot mundi cymbala, tot seculi incommoda, tot pestes aurium. Hinc itaque est, quod cum certorum fortasse hominum offensione dicere soleo (τί γὰρ αὐ γυναικῶν τῶν ἀξιώτερον, ἢ ἀληθεύεισθαι;) dicere, inquam, soleo, clarissime Serravi, ita comparatum esse

E

totuna

totum illud studiorum genus, ut quo quis-
 que in eo perfectior est atque consumma-
 tior, eo sit incommodior omnibus atque
 molestior. At utinam Patrum nostro-
 rum, qui fœdam hanc & inhumanam
 studiorum rationem mutare tam feliciter
 tentaverant, vestigiis insisteremus! Haud
 dubium quidem est, quin deterso situ &
 squalore humaniores literæ excitaretur;
 Et Nobilitas nostra illarum ornamenta
 & cultum tam quæreret studiose, quam
 hodie obstinate aspernatur. Neque sane
 injuria; iis enim literis, quæ hodie tra-
 duntur, quid quæso, agrestius, quid mi-
 nus utile? Quid dediscendum maturius,
 si tibi cum viris liberali præditis ingenio
 sit agendum? verum nescio, quomodo
 altius processu & liberius paullo, dum me
 tanta corruptela piget pudetque; cui re-
 medium si poterit unquam fieri, vel ea
 via & ratione fiat necesse est, quam modò
 commemorabam, vel nulla, &c.

§. 10.

Referunt huc aliqui etiam Criticam,
 cujus

cujus officium est, libros castigare, mendas, quæ inoleverunt, tollere, eosque integritati suæ restituere. Nam multi codices veterum scriptorum partim librariorum ignorantia aut incuria, partim blattis & tineis arrosi aut carie, in profunda monachorum barbarie corrupti fuerunt. Hos ergo a mendis purgare & corrigere munus critici est. Quod, cum præter variam & multiplicem doctrinam, judicium & acumen mentis haud vulgare requirat, nos laudatum *Rolandum Maresium Epist. Philolog. libr. 1. Epist. 17.* secuti, nolumus svadere, ut adolescentes huic studio incumbant; ne tempus, quod aliis studiis & quidem magis utilibus debetur, perdant. Præsertim cum post depulsam barbariem, a duobus seculis in omni scientiarum genere, libri satis egregie emendati prodierint; ut nihil desideretur, quam ut ita typis exscripti, nocturna diurnaque manu, ab adolescentibus humanitatis Studiosis evolvan-

tur. Abusum Critices *Poiretus* l. III. de *Erudit.* p. 336. seqv. recte notavit. *Faciunt sane id critici*, inquit, *quando divinis operibus tum naturalibus, tum supernaturalibus susque deque habitis & neglectis, cassa, vanaque quorundam opera præponunt. In quibus ubi progressus illos suos plusculum extendisse videntur, tum vero rem maximi momenti sese præstitisse sibi persuadent, atque imaginariis suis thesauris triumphant. Conf. tamen, si placet, Theaurum Criticum Gruteri, Francof. 1602. publicatum, & C. Barthii Adversaria.*

CAP. II.

De Altera parte Philologiæ,
quæ dicitur Historica.

S. I.

Historicen ab historia differre, *Vossius de arte Hist. cap. IV.* docuit. Illa est ars, quæ historiam scribere docet: Hæc est rei gestæ expositio. Vel ut laudatus *Vossius* definit: *Cognitio re-*

rur

rum singularium, quarum memoriam conservari utile sit ad bene beateque vivendum.

§. 2.

Nos hic ita laxè accipimus historiarum studium, ut sub eo nomine etiam antiquitates, ritus, gentium mores ac jus antiquum complectamur. Quin & fabularum notitia huc referri potest; quæ ad similitudinem historiæ fingi & narrari solent. Quemadmodum & veræ historiæ sub involucris fabularum, quæ Romanenses audiunt, describuntur. v. *Huetii libr. de Fabulis Romanens.*

§. 3.

Historia quæ generis vicem quasi sustinet, ratione materiæ, quam tractat, dividitur in *Sacram, civilem, naturalem & litterariam.*

§. 4.

Sacra, iterum vel est *divina* sive divinitus inspirata; ut, quam Moses, Prophetæ, Evangelistæ & Apostoli exararunt; vel *humana*, quæ de rebus Eccle-

fiæ a viris Ecclesiasticis perscripta est, ac ratione argumenti in *Judaicam & Christianam* dispescitur. Illa ex Josepho & Philone; hæc ex scriptoribus Christianis, quos alibi recensuimus, peti potest.

S. 5.

Historia civilis ab argumento, quod tractat, cognominatur. Hanc Baconus de Verulamio distingvit in *Antiquitates, memorias & justam historiam*, quam alii *pragmaticam* appellant.

S. 6.

Antiquitates sunt reliquæ antiqui temporis, aut fragmenta, ut fasti, tituli, monumenta, numismata, nomina propria, proverbia &c. Huc pertinent scriptores rei nummarie, & qui inscriptiones veterum Græcorum & Romanorum præcipue collegerunt. Illos ex illustris viri Dn. Ezech. Spanhemii libro elegantissimo de *Præstantia & usu Numismatum Antiquorum*; hos ex Gruteri, Reinesii & aliorum *inscriptionibus* cognoscere licet. *Memoria* sunt delineata

delineamenta historiae legitima; ut epitomae & commentarii, quibus actiones & res gestae cum eventu breviter traduntur, omissis occasionibus, consiliis, orationibus ac similibus.

§. 7.

Iusta historia civilis, quae & *pragmatica* audit, in expositione rerum, addit personarum characterem, consiliorum rationes & causas, praetextus, imperii arcana & eventus. Talem *Thucydides*, *Livius*, *Sallustius*, *Cornelius Tacitus*; ex recentioribus *Gvicciardinus*, *Sleidanus*, *Thuanus* & *Pufendorfius* condiderunt.

§. 8.

A qua non multum differunt *Annales*, qui portionem temporis completuntur, quorum exemplum *Tacitus* dedit; Vitae illustrium virorum, quales *Plutarchus* exhibet; item Relationes actionum singularium, sed illustrium, v. g. Expediatio Cyri a *Xenophonte* descripta; & similes in recenti historia passim obvia.

§. 9.

Historia naturalis naturas rerum earumque vires, operationes & effecta exponit; ut *Aristoteles* de Natura Animalium, *Theophrastus* de Plantis, *Plinius* in historia naturali, de variis corporum naturalium virtutibus & effectis; ex recentioribus *Gesnerus* de Animalibus, *Bochartus* in Hierozoico, & alii, quos alio in loco tetigimus.

§. 10.

Historia litteraria, de viris doctis, eorum placitis, sectis, scriptis, artium & scientiarum ortu, progressu, incrementis & decrementis agit. Talem, *Laërtio* teste, *Xenophon* primum scripsit, sed quæ non amplius extat. Extant vero *Diogenes Laërtius* & *Eunapius* de vit. Philosoph. *Philostratus Lemnius* de vita *Tyanæi*, *Hesychius Illustris*, *Suidas*. E Latinis *Cicero* de claris Oratoribus, *Svetonius* de illustrib. Grammaticis, Rhetoribus & aliquot Poëtis. E junioribus huc pertinent *Polydorus Virgilius*, *Lilius*

lius Gyraldus de Poëtis; Vossius de Historicis & Poëtis Græcis & Latinis: Borrichius de Poëtis, Georgius Hornius in Hist. Philosoph. Vossius de Sectis Philosoph. Confer Morhof I laudati Polyhist. lit. l. 1. c. 2. & 16.

S. II.

Huc referri possunt, qui de illustribus Ecclesiæ viris scripsere; ut *Hieronymus, Gennadius Masfiliensis, Isidorus Hispalensis, Hildephonsus Toletanus, Sigebertus, Honorius Augustodunensis, & Henricus de Gandavo*; Ex recentioribus, *Bellarminus de Scriptor. Eccles. Possevinus in Biblioth. Philipp. Labbeus & alii*, quos in Historia Ecclesiast. allegavimus. Imo pertinent huc etiam Bibliothecarum & vitarum eruditorum virorum scriptores; ut *Gesnerus, Simlerus, Schottus, Draudius, Nic. Antonius, Trithemius, Pantaleo, Melchior Adami, Georgius Matthias Kœnigius, cl. Witte*, qui de vitis Theologorum, Jctorum & Philosophorum libros edidere; & nunquam

quam sine laude nominandus *Morbo-*
fius in Polyhistor. libr. 1. c. 16. 17. 18. 19.

S. 12.

Verum antequam progrediar, de *or-*
dine & usu historiae quaedam etiam an-
notanda veniunt. Quod igitur ordi-
nem attinet, auspicandum est a com-
pendio, quod tum notitiam generalem
rerum, tum seriem earum & connexio-
nem tradit. Tale est *Sulpitii Severi,*
Sleidani de IV. Monarchiis, Besoldi syn-
opsis, Chr. Cellarii Histor. Antiq. & si-
milium scriptorum, qui epitomas vel
tabulas historiarum reliquerunt.

S. 13.

Verum, ut in omni re gesta, de qua-
tuor potissimum *circumstantiis* quæri
solet: *Quando, & ubi* hoc vel illud fa-
ctum? *Quis* egerit? & tandem, *quale*
negotium sit, quod describitur? apparet
ex aliis doctrinis, hic velut subsidia hi-
storiæ legendæ peti debere. Illæ vero
sunt *Chronologica*, tempus rei gestæ de-
finiens; *Geographica*, locum delineans;
Genea-

Genealogica, personas describens; & *Philosophia civilis*, qualitatem rei gesta, ex fundamentis ethicis & politicis determinans. Operæ igitur pretium fuerit, de his quatuor doctrinis, historiæ velut subsidiariis, quædam inferere.

CAP. III.

De Temporum divisione in
Historia utili.

§. I.

Temporum *divisio*, quæ ad ordinandam historiæ lectionem admodum necessaria, apud scriptores *varia* est. Poëtas omne mundi tempus in quatuor secula dividere, notum est. *Primum* vocant *aureum Seculum*, quod cum mundi exordio cœpit, & usque ad Saturnum regno exactum duravit. Christiani id de felicitate Protoplastorum in Paradiso interpretantur. *Secundum* dicitur *Seculum argenteum*, quod cum Saturno exacto incipit, & usque ad Jovem Belum, h. e. Nimrodum

dum porrigitur, quo agriculturam & artes omnes inventas fuisse, ajunt. Quod Christiani ex *cap. IV. Gen.* petunt fuisse putant. *Tertium* appellatur *aneum*, quod a Jove Belo, hoc est, Nimrodo, ad annum usque primum reditus Heraclidarum, computant. Christiani fictionis ansam ex *cap. X. Genes.* sumtam esse arbitrantur. *Quartum* ipsis audit *ferreum*, quod a reditu Heraclidarum in Peloponnesum, usque ad tempora, quibus illi vixere, duravit.

§. 2.

Varro, missis Poëtarum fabulis, omne ævum divisit in tria tempora: (1) in *ἀδηλον*, *obscurum*, quod cum mundi primordiis incipit, & ad diluvium Ogygium in Græcia notum, porrigitur. Dicitur *obscurum*, quia nihil eorum, quæ tum acta sunt, a profanis scriptoribus annotatum legitur. (2) In *μυθικόν* seu *fabulare*, quod a diluvio Ogygis, regis Thebanarum, cœpit & ad primam usque Olympiadem duravit. Nomen inde

DE TEMP. DIVIS. IN HIST. 109

de sortitum est, quod fabulis tum omnia involuta essent. (3) ἰσοεικόν, cum prima Olympiade cœpit, h. e. tempore Azariæ regis Judæ, CCV. Annis a morte Salomonis, quod tempora consequentia complectitur.

§. 3.

Alia divisio temporum mundi ex Thalmude adfertur, quam Eliæ, non Thesbitæ, sed Rabbino cuidam, qui tempore templi secundi vixerit, tribuunt. Is cum mundum sex mille annos duraturum credidisset, tres periodos velut vaticinans, fecit. Bis mille annis (dixit) inane: Bis mille annis lex: Bis mille annis tempus Messia. Vaticinii hujus interpretationem Matthæus Dresserus Isagog. Histor. part. 1. p. 4. & 5. exhibet. Nos illam, ceu allegorica ratione de sextiduo, quo mundus a Deo creatus est, nitentem, hic missam facimus.

§. 4.

Imo, omissis etiam aliis tempora distingvendi rationibus, ductu sacrae historiae,

storix, primum omne ævum, ab orbe condito, dispescere malumus in *ætatem antediluvianam*, & *postdiluvianam*: ILLA ab initio mundi, ad finem diluvii universalis, 1656. annos complectitur. Qui per decem Patriarcharum antediluvianorum ætates, quando primum facti sunt patres, ex cap. V. Genes. in hunc modum computari possunt:

1	Adamo quando vixerat annos 130. natus est Seth,	130
2	Sethus annum agens circiter 105. filium genuit Enos,	235
3	Enoso annum agenti 90. natus est Kainan,	325
4	Kainani annum agenti 70. na- tus est Mahalaleel,	395
5	Mahalaleeli, anno ætatis suæ 65. natus est Jared,	460
6	Jaredo anno ætatis suæ 162. natus est Enoch,	622
7	Enochus annum agens 65. fi- lium genuit Mathusalah,	687

8 Mathu-

DE TEMP. DIVIS. IN HIST. III

8	Mathusalacho anno ætatis 187. natus est Lamech,	874
9	Lamecho annum agenti 182 natus est Noah,	1056
10	Noachus agens ætatis annū 500. genuit Sem, Ham & Japheth,	1556
	Cum Noah annum ætatis 600. exegisset, incunte anno 601. primo anni na- turalis mense, Genes. VIII. 13. aquæ diluvii, post quā supra unum annum du- rasset, exsiccabantur.	

Quæ *Is. Vossius* de *ætate mundi ante-*
diluviani, ex autoritate LXX. interpre-
tum, in *Chronologia sua sacra* tradit,
G. Hornius, in *Dissert. de ætate mundi*,
& alii diluerunt.

§. 5.

Ætas postdiluviana iterum in *duas*
epochas, seu periodos majores distingvi
potest. *Una* est a fine diluvii, usque ad
nativitatem Christi: *altera* a nato Chri-
sto,

sto, usque ad præsentem annum. Ultraque ordinis ac memoriæ causa, in alias minores epochas, seu periodos dispecisci potest; ut secundum illas, res in orbe gestæ ordinari vel disponi queant.

§. 6.

Prior illa, quæ a fine diluvii, ad Christum natum computatur, octo continet minores epochas, seu intervalla insigniora numerandi annos. *Prima*, a fine diluvii incipit, ac ad natalem Isaaci hæredis Abrahamo promissi porrigitur, continens 452. annos; qui ex *cap. XI. Genes.* per decem ætates Patriarcharum postdiluvianorum, quando patres facti sunt, eo modo, quem *Thomas Lydiat*, in *Canonibus Chronolog. can. 2.* demonstrat, numerantur.

§. 7.

Secunda, à natali Isaaci, ad Israelitarum exitum ex Ægypto computata, annos 400. complectitur. Quod confirmatur ex ipsius Dei verbis ad Abrahamum *Gen. XV. 13. & Act. VII. 6.* dicentis,

centis, semen illius (quod in Isaaco vocabitur, *Genes. XXI. 12. & Rom. IX. 7.*) peregrinum fore in terra non sua, per tot annos servituti afflictionibusq; obnoxium. Huc spectant historiae de Isaaco, Jacobo, Josepho & Mose.

§. 8.

Tertia epocha, ab Israëlitarum exitu ex Aegypto, ad templum Dei Hierosolymæ a R. Salomone fundatum, annos completos 479. numerat: qui libr. *1. Reg. c. VI. v. 1.* designantur. Pertinent huc res Judicum & Regum Saulis, Davidis & Salomonis.

§. 9.

Quarta, a primis templi Salomoni fundamentis jactis incipit, ac ad initium Monarchiæ Babylonæ extenditur: Quod intervallum est 413. annorum: qui computandi sunt secundum annos regum Judæ posteriorum Davidis, prout in duobus libris Regum, & secundo Chronicorum designati extant. Hunc modum computandi *Eusebius & Hieronymus*

nymus in Chronicis secuti sunt : nisi quod secundum LXX. interpretes, Athaliae unum annum, Josiae itidem alterum, & Ammoni decem attribuunt plures, quam codices Hebraei.

§. 10.

Quinta, cum Monarchia Babylo-nica, seu imperio absoluto Nebucadnezaris incipit, & ad initum Cyri regimen porrigitur, continens LXX. annos, qui *Jerem. c. XXV. v. 11. & 12. & c. XXIX. v. 10.* exprimuntur. Pertinent huc res Nebucadnezaris & successorum ejus, cum historia captivitatis Judæorum.

§. 11.

Sexta, a Monarchia Persica, quæ cum Cyri dominatu incipit, & ad Darii Codomanni ultimi hujus monarchiæ regis cædem, & Babylonem ab Alexandro M. captam, annos 204. numerat. Sunt quidem inter Theologos & Chronologos, qui, dum ab imperii Cyri exordio, ad mortem & resurrectionem Christi, veri Messiae, 490. naturales annos (h. e. LXX.

e. LXX. annorum septimanas) numerant, Monarchiam Persicam tantum 130. annos durasse existimant. Enimvero hunc nodum erudite solvit jam dictus *Lydiatus Can. Chron. VII. p. 27. seqq.* Huc spectant res Cyri, Cambysis, Magni (quem *Herodotus* Smerdin vocat) Darii Hystaspidae, Xerxis, Artaxerxis Longimani, Xerxis secundi, Sogdiani, Darii Ochi sive Nothi, Artaxerxis Mnemonis, & Darii Codomanni ab Alexandro M. victi & exuti regno.

§. 12.

Septima cum imperio Macedonico, sive Græco inchoatur, annosque 282. complectitur: qui ab occupata per Alexandrum M. Babylone, in olympiadis 112. medio incipiunt; ubi Calippus Astronomus suæ 76. annorum periodi, epocham Ptolomæi *Almagesto* sæpe memoratam posuit; quæ finitur cum victoria Pharsalica, quam Julius Cæsar Olympiade 183. ineunte, contra Pompejum obtinuit. Huc pertinent res
Alexan-

Alexandri M. Ptolomæi, qui Lagi filius dicitur, Ptolomæi Philadelphi, Ptolomæi Evergetæ, Ptolomæi Philopatoris, Ptolomæi Epiphanis, Ptolomæi Philometoris, Ptolomæi Evergetis secundi, qui alias Phiscon appellatur, Ptolomæi Soteris sive Lathyri, Ptolomæi Dionysii, alias Auletæ dicti, Ptolomæi Minoris Cléopatræ fratris; & res Romanorum ante conditam monarchiam Romanam.

§. 13.

Octava incipit cum fundamentis monarchiæ a Julio Cæsare, post devictum Pompejum, jactis; & si ponas Julium Cæsarem fere annos IV. regnasse, & Christum anno imperii Augusti Cæsaris XLI. quo Ælius Lamia & Servilius Geminus erant consules, natum; complectitur 45. annos.

§. 14.

ALTERA jam sequitur EPOCHA MAJOR vel *Æra nativitatis Christi*, quæ & ipsa in plures periodos minores scinditur,

ditur, annosque 1690. complectitur.

§. 15.

Prima hujus periodus est a Christo nato, ad Constantini M. Imperium firmatum: quæ tria priora Christianismi secula continet, quibus religio Christiana longe lateque propagata & infestata fuit. Constantinus M. ad Christianam religionem conversus, multum immutavit faciem Romani imperii, Constantinopoli præsertim tanquam nova & altera Roma ædificata, sedeque imperii ibi constituta. Quæ res majestatem Romæ veteris paulatim imminuit, donec intervenientibus Gothicis invasionibus, in Augustulo denique imperium occidentale, anno Christi 475. extinctum est.

§. 16.

Secunda, quæ ab obitu Constantini M. ad divisionem imperii Romani a Theodosio M. factam, annos numerat, quartum fere seculum a Christo nato, complet.

§. 17.

§. 17.

Tertia periodus, cum imperio inter Arcadium Orientis, & Honorium occidentis Imperatores diviso incipit, ac usque ad Momyllum Augustulum, in quo imperium occidentis desit, porrigitur, annos circiter 80. complectens. Post memoratam illam divisionem, barbaris gentibus imperii provincias invadentibus, ipsa Roma anno Christi 410. per Alaricum Gothorum, & anno 455. per Genfericum Vandalorum Regem expugnata & direpta fuit.

§. 18.

Quarta, a Momyllo Augustulo inchoatur, & usque ad Carolum M. imperii in occidente instauratorem extenditur. Quod intervallum 325. annorum est, qui simul cum præcedentibus collecti efficiunt 800. annos. Hoc intervallo imperium occidentis vacavit. Licet enim aliqui nomen imperii conarentur recipere; fluxa tamen & improspera conata fuerunt. Interim seculo
VII.

VII. nondum adulto, Mahometica secta, humeris Saracenorum provecta invaluit, quæ imperatorum orientalium vim subinde labefactavit, donec seculo XV. medio, Constantinopoli expugnata, imperium Romanum plane extingveret.

§. 19.

Quinta, cum Caroli M. Imperio incipit, ac ad Henrici Aucupis, qui post Carolingorum ævum, anno circiter 920. in Germania rerum potitus est, porrigitur. Sub hac Epocha, magna rerum conversio in occidentis imperio contigit, imperio ad Germanos translato. De qua translatione peculiare libri extant. v. *Politica Imperialia Goldasti*.

§. 20.

Sexta, ab Henrici Aucupis regno, ad Rudolphi Habsburgici tempora, qui post magnum illud interregnum, anno post natum Christum 1273. electus fuit imperator, annos numerat. Incidit in
hanc

hanc periodum Pontificis Romani Monarchia seculo XI. ad fastigium perducta, quæ Cæsarum potestas valde infracta fuit. V. *Goldasti Monarch. imperii Rom.*

S. 21.

Septima, incipit a Rudolpho Habsburgico, Serenissimæ domus Austriacæ fundatore, & ad annum præsentem, quo Leopoldus, Imperator Augustissimus, regnat, extenditur. Qvi plura de characteribus & Canonibus Chronologicis, in historia oppido necessariis, nosse avert, Scaligeri, Petavii, Calvisii, Thomæ Lydiati & aliorum scripta Chronologica evolvat; quorum sententias inter se dissidentes hic componere, nostri instituti non est. Inter compendia, *Petavii Rationarium Temporum*, & *D. Ægid. Strauchii Breviarium Chronologicum* legi merentur, quæ characteres & canones temporum, cum in sacra, tum profana historia cognitu utiles, abunde explicant.

CAP.

CAP. IV.

De Geographiæ in historia
usu.

§. 1.

Geographiæ usum in historia requirit rerum gestarum circumstantia: nam de quavis re, vel primum, *ubi gesta sit*, quæri solet. Hinc Cicero l. 2. de Orat. in historia regionum descriptionem consideremus ait. Imo *Aristoteles I. Rhetor.* lectionem Geographorum ad τὴν νομοθετικὴν, ad legum ferendarum peritiam, valde conducere affirmat. Quia illi leges gentium & mores annotare solent, quod *Strabo* imprimis fecit.

§. 2.

Geographia autem globum terræqueum describit, in quo res hominum olim gestæ sunt, & adhuc geruntur hodie. Igitur partium orbis, & in hoc regionum, insularum & marium delineatio perlustranda est in chartis, quæ

F

Geo-

Geographicæ appellantur: ut, ubi urbes & regna condita, qui illorum fines, quæ vicinæ gentes, quæ bella hic aut ibi gesta, rectius nosci queat.

§. 3.

Sed ut historia in antiquam, mediam, & novam distingvi solet; ita & *Geographia* vel *antiqua*, vel *media*, vel *nova* est. Antiqua & nova a viris doctis sat exulta atque chartis illustrata fuit. *Media* vero propter literarum barbariem, per gentium barbararum bella invecam, neglecta hactenus, magis excoli desiderat.

§. 4.

Antiquam *Strabo*, *Ptolomeus*, *Pomponius Mela*, *Plinius in Hist. Naturali*, *C. Julius Solinus in Polyhistore*, præcipue illustrarunt. Quibus ex recentioribus *G. Hornium in Geograph. Antiqua*, *Salmasium in Exercit. Plin. Samuelem Bochartum in Phaleg*, & *Christianum Adrichomium in Theatro Terra S. jungas*, qui historiae sacrae vel Judaicae cogn-

gnoscendæ præcipue inservit. Merentur etiam *Periplus Scylacis Caryandensis* cum translatione & castigationibus *Isaaci Vossii*, *Stephanus de Urbibus* cum *Thomæ de Pinedo Lusitani observationibus*, & *Pausanias in Descriptione Græciæ* evolvi.

S. 5.

In nova vel recentiori *Geographia* multi, tum qui in compendio, tum qui in systemate orbem descripserunt, nominari possent. Sed tironi, vel *Claveri*, *Bertii*, vel *Abram. Gælnizii* & *Clar. Christ. Cellarii nostri compendia Geographica* jam scholis nota, sufficere possunt, chartis simul in eorum lectione Geographicis adhibitis. Systematum Geographicorum recentes scriptores, inprimis qui Hydrographiam illustrarunt, *celeberrimus Becmannus in Hist. Orbis Terrarum Geographica & civili* recensuit, quos inde repetere, jam supersedemus.

CAP. V.
De Vſu doctrinæ Genealo-
gicæ in Historia.

§. 1.

NOtitia *Genealogia*, quæ persona-
rum & familiarum illustrium de-
lineationem continet, ideo in historia
utilitatem præstat haut contemnendâ;
quia in ea subinde quæri solet; *quis ege-
rit? unde satus, aut qua gente & domo
prognatus?* itaque tum in antiquæ, tum
recentis maxime historiæ lectione, ge-
nealogica peritia requiritur.

§. 2.

Hinc in sacra, & quidem Mosaica
historia antiquissima, magna accuratio-
ne, Patrum antediluvianorum & post-
diluvianorum stemmata annotata legi-
mus: ita, ut si absque illa foret, generis
humani propagationem cum ignarissi-
mis sciremus. Mosis divini scriptoris
exemplo deinde Judæi excitati, genea-
logias ad servandam familiarum me-
moriã

moriam contexere cœperunt. Quas in
 templi Hierosolymitani archivis, ma-
 joris fidei & securitatis causa, depofue-
 runt. Esdras etiam ipse familias claras
 Judæorum follicite in libro Nehemiæ
 confignavit. Sed Herodes, Antipatris
 filius, qui cum effet gente Idumæus, fa-
 milia minus illuftri ortus; ne obscuri-
 tas natalium objiceretur, omnia illu-
 ftrium familiarum monumenta igne
 confumfit. V. *Seldenum de Success. Pon-
 tif. Ebr. I. 2. c. 3.* Quamquam alii ea ab-
 rogaffe illum ferunt, ut liberum sibi fo-
 ret, quem vellet cunqve ad summum
 sacerdotium evehere. Nam ut *Josephus*
l. 1. adversus Apionem, & l. XII. Antiqu.
c. 8. memorat, oportebat talem matre
 Ebræa natum esse. Verum cum postea
 Judæi domestica documenta familia-
 rum, quæ suspectæ erant fidei, follicite
 affervarent, ac tempore S. Pauli Apo-
 stoli de iis inter se contenderent, ipse
 in *1. Epistola ad Timotheum c. I. 4.* stu-
 dium hoc, ceu Christianis inutile, re-
 prendit.

§. 3.

Græcos & Romanos, non minori cura in scrutandis familiarum celebriū originibus fuisse, cum ex *Pausania in Corinthiacis*, & *Suida*, *Pollione*, (qui genealogiam eorum, qui bello ad Trojam interfuere, descripsit) tum ex *Varrone*, qui de familiis Romanorum egit, eruditis ignotum esse nequit. Hanc superiori ævo velut æmulatus *Richardus Steinius*, L. Baro *Schwarzenavius*, Romanarum familiarum antiquarum illustrium stemmata, in tabulis breviter recensuit.

§. 4.

Cum seculo abhinc proximo historiarum studium, ex profunda barbarie, perruptis quasi monasteriorum claustris, in lucem emerisset; studium quoque genealogicum, laudabili industria excoli a Germanis præcipue coeptum est. Nam *Reinerus Reineccius* non tantum in *historia Julia*, antiquorum Regum ac heroum stirpes in historia veteri

ri memoratas recensuit; sed *Hieronymus Henninges, Lunaburgensis*, vastum opus genealogicum de illustribus in Europa familiis, quæ adhuc florent, composuit. Eidem studio incubuerunt *Wolfgangus Lazius, Albizius, Reusnerus, Bucelinus, Nicolaus Rittershusius, Dav. Blondellus, de Genealogia Francica contra Joh. Jac. Chiffletium, & alii viri clarissimi.*

S. 5.

Inter hos, *Rittershusii tabula genealogica*, cum *Exegefi* post obitum ejus publicata, laude sua & utilitate defraudandæ non sunt. Quibus non ita pridem *Spicilegium* Tubingæ editum accessit. Sed cum unius viri non sit, omnia, quæ ad hanc doctrinam pertinent, absolvere; alii viri laudatissimi huic operæ manum etiam admoverunt suam. Non prolixè venerandi soceri mei *D. Speneri opera genealogica*, quæ multorum illustrium etiam virorum manibus teruntur, passimque allegan-

tur, memorabo; non possum non tamen historiae Germanicae cupidus, ejusdem *Syllogem Genealogico-historicam*, cum quatuordecim Tabulis genealogicis auctoris anonymi de praecipuis familiis hodiernorum Principum Imperii, Tubingae, impensis Joh. Georg. Cottae impressis commendare; quippe quibus non nuda schemata stirpium exhibentur, sed observationes simul historicae adjiciuntur. Ad hunc modum nuper nobilissimus vir, *Dn. Jacobus Wilhelmus in Hoff*, *Excellentium Familiarum in Gallia & Regum Pariumque Magnae Britanniae* Historiam Genealogicam adornavi atque publicavit.

§. 6.

In historiae Byzantinae lectione, quoad genealogiam, usum habet *Caroli du Fresne Cangei Historia Byzantina*, duplici commentario illustrata, in quorum priori, familiae ac stemmata imperatorum Constantinopolitanorum, cum eorundem Augustorum numismatibus

tibus & aliquot iconibus exhibentur; *fol. 359.* Osmannidarum, seu Ottomanorum stemma usque ad Sultanum Muhammed Cham IV. nuper ob infelices clades de folio dejectum, in locum ejus fratre adhuc superstite evecto. Quem, ut Deus prosternat, & Augustissimi Imperatoris Leopoldi arma contra illum expedita, usque & usque felicitia esse jubeat, ex animo precamur.

CAP. VI.

De Vsu philosophiæ civilis
in Lectione Historica.

§. I.

CVM *Philosophiam civilem* in historia lectione requirimus, duo de vocabulorum hic usurpatorum usu prænotanda veniunt: Nempe sermonem hic nobis *primum* esse non de compendiis historicis vulgaribus, in quibus tantum steriles rerum gestarum indices habentur; sed de historia prudenter scripta, quam noviori vocabulo

F 5

pragm-

pragmaticam appellant. Deinde Philosophiæ civilis nomine, scientiam juris naturæ & gentium intelligimus, quam Cicero præstabilem vocans, consistere ait, in fœderibus, pactionibus, conditionibus populorum, Regum, nationum, deniqve belli jure & pacis. Cujus juris principia ex sola Philosophia morali, quæ vulgo Ethica & Politica audit, peti debere, notissimum est.

§. 2.

Causa nostræ assertionis ex verbis jam recitatis constare potest. Nam quid aliud in historia civili describitur, quam belli & pacis negotia, de quibus nemo judicare sine civilis Philosophiæ ope potest? Hinc *Grotius in Epist. ad Maurerium citata*, cum eandem scientiam commendasset, subdit: His ergo disciplinis imbutus bene animus, mirum, quos deinde ex historiarum lectione fructus sit consequuturus. Cognitis enim præceptis, atque ipso genere quæstionum communibus; facillimum est,
 exem-

exempla suis sedibus collocare, sive ad hoc memoria sufficiat, seu brevis annotationis subsidium desideret.

§. 3.

Atque hoc volunt autores, qui ex historia civilem prudentiam vel comparari vel roborari posse affirmant. Nempe, vel exempla singularia, quæ in illa occurrunt varia, vel axiomata aliquot suppeditant politica, vel regulas politicas mirificè illustrant. Id quod *Isaacus Casaubonus* in præfat. ad *Polybium & H. Conringius libr. de Prud. civili cap. 7.* declarant. Exempla actionum, quæ in historia occurrunt, nos vel de veritate, vel de profunditate dogmatum civilium admonent, erudiuntque. Hinc *Tacitus IV. Annal. c. 33.* *Pauci prudentia, honesta à deterioribus, utilia à noxiis discernunt; plures aliorum eventis docentur.* Et *Seneca controvers. IV. 25.* dicente: *Facilius, quid imitandum & quid vitandum sit, docemur exemplo.* Exem-

pla autem pariunt experientiam, politico certe necessariam.

§. 4.

Pars politicæ doctrinæ non postrema est *de utili*, seu, *quod expedit reipublica*. Quod historia exemplis facilius, quam suis Politicus regulis, ostendit. Nam illis circumstantiæ & consilii rationes simul exponuntur, quæ in regulis politicis omittuntur, quia universales sunt. Historia τὰς ἀποφάσεις, seu prætextus negotiorum, ab αἰτίαις seu veris causis, quæ ut plurimum tegi solent, discernere docet. confer *Polybium libr. III.* duobus exemplis rem hanc illustrantem.

§. 5.

Vnde colligas, non esse imperitorum adolescentum, historiam cum fructu in vitâ civili legere. Opus enim iudicio, philosophia civili subactò, quod in paucis admodum adolescentibus reperias; licet vulgaris philosophiæ moralis præcepta recitare norint. Pertinet etiam
huc

huc examen politicum, ut, cum historiam alicujus reipublicæ legeris, statum ejus, leges, vires, mores & genium æstimare noris. Vbi sane practico judicio opus est, ut ad rationes politicas omnia exigantur, verusque adeo historię fructus percipiatur. Exemplum in Re- publ. Romana memorabile suppeditat *Tacitus Annal. lib. 1. c. 11. & IV. c. 33.* Quod nemo, nisi civili prudentia imbutus, rectè intelliget.

CAP. VII.

De Ordine in Lectione Historię servando.

§. I.

AD partes historię speciales descendendum est. Ubi *prima* pars sit historia Ebræorum, ab Orbe condito, usque ad excidium Hierosolymitanum, quam *Sulpitius Severus* breviter exhibet. *Alter*a Assyriorum, Medorum, Persarum & Græcorum: ubi *Justini Epitome*

ex Trogo Pömpejo collecta maxime proderit. *Tertia* pars historia Romana erit, quam ex *Floro* secundum quatuor ætates reipubl. Romanæ, & *Aurelio Victore* discere licet. Inde progrediendum ad alios, qui res Cæsarum usque ad finem imperii Romani, h. e. ad Augustulum Momyllum plenius descripsere. Hinc *Quarta* pars sequitur, quæ divisum imperium, h. e. orientale a Constantino M. ad captam Constantinopolin; & occidentale, tum ante Carolum M. tum post ejus ætatem describit. Ubi *Chronicon Carionis* à Melancthone & Peucero auctum legisse tironi sufficit. Historiam vero Constantinopolitanam Turcicam, *Besoldus* tradidit in compendio. Byzantinæ Historiæ scriptores evolvere non est tironis, sed viri jam in his literis exercitati & otio abundantis.

§. 2.

Hinc ad historiam patriæ, & res, quæ avorum & patrum nostrorum tempore
con-

contigere, pergendum est. Ubi de historia Germanica veteri primum, *Cluverii Germaniam Antiquam*, *Rhenani* libros de reb. German. *Eginhardum* de Carolo M. *Chronicon Spirense Lehmanni*, *Aventini Annales Bojorum*, cum *Mutii*, *Irenici* & *Velferi* operibus historicis, nec non, quod conversionem rerum superioris ævi attinet, *Sleidani* commentarios inprimis consulere oportet. Majoris historiæ Germanicæ Scriptores, quos *Pistorius*, *Freherus*, *Urfstius*, *Goldastus*, *Reuberus*, *Schardius*, & *Meibomius* collegerunt, perlustrare professam viri eruditi operam exposcit. Deinde ad aliarum gentium historias veniendum est; ita, ut in quavis gente unus aliquis eligatur: ut in Gothicis, *Jornandes*; in Longobardicis *Paulus Diaconus*; in Slavicis, *Helmoldus*; in Saxonis & Vandalicis, *Cranzius*; in Danicis *Saxo Grammaticus* vel *Pontannus*; in Francicis, *Paulus Æmilius*, vel qui inter recentissimos est, *Bussierus*;

in

in Hispanicis *Mariana*; in Hungaricis *Bonfinius*; in Bohemicis *Dubravius*; in Scoticis *Buchananus*; in Anglicis *Cambdenus*; in Austriacis *Lazius*; in Bojoaricis *Aventinus*; in Polonicis *Cromerus*; in Misnicis *Fabricius & Albinus*; in Belgicis *Meierus & Grotius*; atque ita in aliis. Multa etiam Chronica particularia tum veterum, tum recentiorum scriptorum excusa prostant, quibus particularis gentis aut urbis historia describitur. Qui itaque plenam gentis alicujus historiam noscere avert, plures consulere scriptores necessum habet. Conferre hic licebit *Marquardi Freberi directorium* in omnes fere, quos superstites habemus, chronologos, Annalium scriptores & historicos potissimum Romani Germanicique imperii, quod *Dn. Rachelius sua introduct. ad jus Publ. pag. 113. seqq.* inseruit. Plures indicat *Joh. Bodinus Meth. Hist. c. X.* quem catalogum historicorum *Philippus Glaserus in Syngrammate Historie Theo-*

Theoret. part. V. recognovit & complurium scriptorū accessione locupletavit.

S. 3.

In *historia Ecclesiastica*, quæ civili plane innexa est, ut in tractatione divelli nequeat, incipiendum a rebus Ebræorum V. Tto perscriptis, quas *Sulpicius Severus* compendio constrinxit. Inde vita Christi & Apostolorum ex N. Tto & Actis Apostolicis cognoscenda, quam idem *Sulpicius Severus* summatim comprehendit, qui res Ecclesiæ ad seculum a Christo nato IVtum perduxit. Cui addi potest *D. Pappi*, & *Gothana Historia Ecclesiastica*. Pleniorem ejus notitiam suppeditabunt, qui hanc partem historię pene perficiunt, *Josephus in Antiquitatibus suis*, & ex Christianis, florente jam Ecclesia, *Eusebius Pamphili*, *Socrates*, *Theodoretus*, *Sozomenus Salaminus*, *Evagrius*, *Theophylactus Simocatta*, *Nicephorus* & alii, quos *Degoreus Whear*, in *Meth. legendi Hist. Sect. XXXII. seqq.* adducit. Plures in *Collegio nostro Hist. Eccle-*

Ecclesiast. alio tempore, juxta seculorum seriem indicavimus.

§. 4.

Post comparatam veteris historiae notitiam, superioris & jam decurrentis ævi scriptores evolvendi sunt. Quid enim turpius literato, nescire, quæ vulgo in triviis cognita sunt, & in conviviis ac circulis narrari solent. Præsertim cum his duobus seculis, tanta rerum, quæ ad religionem & rempublicam pertinent, conversio facta sit, quanta inde a Constantini M. temporibus facta haud fuerat. Hæc vero partim ex compendiis & Chronologiis, ut sunt *Calvisii*, *Petavii*, *Boxhornii*; partim vero fusius & plenius, e *Sleidano*, *Thuano* & *Pufendorfio* discere licebit.

§. 5.

Cum historia Romana in omnibus scholis præcipue tractari solet, non abs re fuerit hic *Caroli Sigonii ordinem Historia Romanae*, quem designat, ut a quoque

que scriptore per temporum seriem petenda est, annectere.

(I.) Qui res ante Reges in Italia & sub Regibus Romæ gestas, per annos 244. scripsere:

Dionysius Halicarnassens libr. 4.

T. Livius l. 1.

L. Florus l. 1.

P. Vellejus Paterculus l. 1.

Flavius Eutropius l. 1.

Plutarchus, in Romuli, Numa, & Poplicole vitis.

Plinius de viris illustribus.

Paulus Orosius l. 1.

Joh. Zonaras tom. 2.

Solinus c. 1. & 2. Polyhistoris.

(II.) Ab exactis Regibus ad Leges XII. Tabb. 58. annis, quæ conscribi cœptæ sunt A. U. C. 303.

Dionysius l. 5. 6. 7. 8. 9. & 10.

T. Livius l. 2.

L. Florus l. 1.

Eutropius l. 1.

Plutarchus in Pyrrhi, Marcelli & Fabii Maximi vitis.

Pli-

Plinius de viris illustribus.

P. Orosius l. 2.

Sextus Rufus.

Jo. Zonaras tom. 1.

Diodorus Siculus nonnihil libris 11. & 12.

(III.) A XII. Tab. ad bellum Tarentinum & Regis Pyrrhi, qui A. U. C. 474. in Italiam venit, annis 171.

Dionysius pauca libris 10. & 11.

T. Livius a libro 4. ad 10.

Epitome Livii l. 11. & 12.

Florus l. 1.

Eutropius l. 1. & 2.

Plutarchus in Camilli vita.

Plinius de viris illustribus.

P. Orosius l. 2. & 3.

Sex. Rufus.

Jo. Zonaras tom. 2.

(IV.) A Pyrrho ad primum bellum Punicum, quod coeptum est A. U. C. 435. annis 62.

Polybius l. 1. & 2.

Epitome a libr. 1. ad 20.

Florus l. 1. & 2.

Plu-

Plutarchus in Camilli vita.

Plinius de viris illustribus.

Paulus Orosius l. 2. & 3.

Sex. Rufus.

Jo. Zonaras, tom. 2.

(V.) A Pyrrho ad secundum bellum
Punicum, quod coeptum est
A. U. C. 535. annis 62.

Polybius l. 1. & 2.

Epitome a libr. 13. ad 20.

Florus l. 2.

Eutropius l. 2.

*Plutarchus in Pyrrhi, Marcelli & Fabii
vitis.*

Plinius de viris illustr.

P. Orosius l. 4.

Sex. Rufus.

J. Zonaras tom. 2.

(VI.) A Bello Punico secundo usque
ad tertium, quod fuit A. U. C. 605.
annis 70.

Livius a libr. 20. ad 40.

*Polybius libr. 3. 4. 5. 6. & fragmentis reli-
quorum.*

Eutro-

Eutropius l. 2. 3. 4.

Silius Italicus l. 8.

*Plutarchus in Fabii, Marcelli, Catonis
Majoris, P. Æmilii & Flaminiis vitis.*

Plinius de viris illustr.

Æmilius Probus in Annibalis vita.

Appianus in Syriac.

Paterculus l. 1.

P. Orosius l. 4.

Sex. Rufus.

Jo. Zonaras t. 2.

(VII.) A bello Punico tertio ad Cæsarem dictatorem, qui fuit A. U. C. 706. annis 100.

Florus l. 2. & 3.

Appianus in Lybico, Iberico, Mithridatico, & 1. & 2. bellorum civilium.

Eutropius l. 4. 5. & 6.

Plutarchus in Marii, Sertorii, Pompeji, Luculli, Crassi, Cæsaris, Ciceronis, Catonis, M. Antonii & Bruti vitis.

Dio l. 37. 38. 39. 40.

Svetonius in Cæsaris vita.

Lucanus.

Cæsaris

Cæsaris commentarii.

Paterculus l. 1. & 2.

Plinius de viris illustribus.

P. Orosius l. 4. 5. 6.

Jo. Zonaras tom. 2.

(VIII.) A Cæsare dictatore ad obitum Augusti, qui fuit A.U.C. 761. annis 62.

Dio, a libr. 40. ad 56.

Svetonius in Cæsaris & Augusti vitis.

Appianus l. 2. 3. 4. 5. bellor. civilium & in Parthico.

Vellejus Paterculus l. 2.

Cæsaris Commentarii de B. civili cum Hirtio.

Florus l. 3. 4.

Plutarchus in Cæsaris, Ciceronis, Antonii, Bruti & Catonis vitis.

Eutropius l. 6. & 7.

Cornelius Nepos in Attici vita.

Tacitus initio libr. 1. Ann.

P. Orosius l. 1.

Sex. Rufus.

Sex. Aurelius Victor.

Zona-

Zonaras tom. 2.

Zosimus historiar. l. 1.

Josephus libr. Antiq. 14. 15. 16. 17.

(IX.) Ab obitu Augusti ad Domitiani
necem, qui fuit A. U. C. 849. an-
nis 82.

Dio, libr. 57. & 58.

Jo. Xiphilinus in Epitome Dionis.

Tacitus.

Svetonius in reliquis X. imp. vitis.

Eutropius l. 7.

Sex. Aurelius Victor.

Sex. Rufus.

Zosimus l. 1.

P. Orosius l. 7.

Zonaras tom. 2.

*Josephus libr. 17. 18. Antiquit. & libr. 7.
de bello judaico.*

(X.) A Nervæ principatu ad Constan-
tini M. imperium, quod fuit A. U.
C. 1058. annis 210.

Eutropius l. 8. & 9.

S. Aurelius Victor,

Sex. Rufus,

Xiphi-

Xiphilinus in Epitome Dionis.

P. Orosius l. 2.

L. Ælius Spartianus.

Julius Capitolinus.

L. Ælius Lampridius.

Herodianus Alexandrinus.

Vulcatius Gallicanus.

Trebellius Pollio.

Flavius Vopiscus.

(XI.) A Constantino M. ad Justiniani
imper. obitum, qui fuit A. Chr. 459.

A. U. C. 1317. annis 261.

Eutropius l. 20.

Eusebius Cesariensis in vita Constant. M.

l. 4.

P. Orosius l. 7.

Sex. Aurelius Victor.

Sex. Rufus.

Ammiani Marcellini libri posteriores 18.

Zosimus, a libr. 2. ad 6.

Paulus Diaconus ab 11. ad 28.

Socrates in Hist. Eccles. libr. 6.

Evagrius Scholasticus in Hist. Eccl. l. 6.

Historia Tripartita.

G

For.

Jornandes Gothus in chronicis.

S. Hieronymi chronica Eusebio adjecta.

Prosper in chronicis.

Procopius l. 7.

Agathius Scholaſticus l. 5.

Anaſtaſius S. R. E. bibliothecarius in vitis

Pontificum R. & Hiſt. Eccleſ.

Theophanes Iſaurus.

Nicephorus Caliſtus in Hiſt. Eccleſiaſt.

(XII.) A Juſtiniano Imp. deinceps.

Evagrius Scholaſticus.

P. Diaconus.

Beda Anglus.

Anaſtaſius Bibliothec. in vitis R. Pontif.

& hiſtor. Eccleſ.

Zonaras tom. 3.

** Hiſt. junge ipſius Caroli Sigonii Hiſtoriarum de Regno Italiae libr. XV.*

Accuratiorem ordinem hiſtoriae, quae ad Romam, Romanumque imperium pertinent, legendae, *Petrus Angelius Bargaus*, peculiari libello deſignavit, quem ex bibliotheca *Johannis Antonide van der Linden*, Medicinae apud Batavos

Pro-

professoris, editor *Dissertationum de studiis instituendis*, Amstelodami apud Ludovicum Elzevirium anno 1645. impressarum, pag. 609. seqq. publicavit. Nam in partiendis temporibus quavisque discendis, tanquam in membra & frustra quædam, autoribus Romanis, ad superstitionem usque diligens & accuratus fuit.

CAP. VIII.

De Usu Historiæ.

§. I.

ET hæc de *Ordine*. jam de *Vsu Historiæ* pauca annotabimus. *Primum* Ecclesiasticæ historiæ bonum est, quod speculum sit divinæ providentiæ, qua Ecclesiam non tantum plantavit, sed & propagavit & adversus tyrannorum ac hæreticorum molitiones conservavit. Id quod Christianum in Evangelii veritate mire confirmat. Hic *Augustinus* in *libr. de Civit. DEI, & P. Orosius*, in *hist. evolvi merentur. Deinde*

de Evangelicæ doctrinæ propagatio, defensio, impugnatio per hæreticos, origo hæresium & rituum variorum, eorumque causæ, conciliorum canones & decreta cognoscuntur: Item Ecclesiæ antiqvæ gubernatio, disciplina, ejus mutatio, Papatus Romani origo, ut adoleverit, ut incrementa sumens ad fastigium pervenerit, tandemque decreverit. In hac parte *Centuriatores Mägdeburgici* operam utilem insumserunt. *Qvos Baronius* in *Annalibus* suis, magno, sed vano molimine refellere ausus est. v. *Is. Casauboni Exercit. Anti-Baronian. præfat.* Præterea ad doctrinam Evangelicam stabiliendam multa suggerit argumenta, si Patres primorum, (inprimis tertii, quarti & quinti) seculorum a Christo nato, evolvantur. Inde enim videre licet, quid in controversiis religionis doctiores & meliores senserint: Item, quid in conciliis & synodis diversis actum aut decretum fuerit.

Qvin

Quin ad vitæ sanctitatem & constantiæ laudem, veterum Christianorum mores sancti, martyrumque exempla in historia memorata pios excitare atque confirmare possunt. Hunc usum in gratiam studiosæ juventutis *D. Christianus Matthias*, in *Theatro Historico-Theoretico-Practico*, diligenter annotavit.

§. 2.

Deinde *Historia civilis* usus, cum in politica, tum Christiana vita elucet. Etenim illa dum gentium origines & regnorum conversiones & fata enarrat, simul providentiam Dei, sine qua hæc non eveniunt, pandit. Quoties enim Deo visum est, imperia de gente in gentem transferre, excitavit vel Cyprium aliquem, vel Alexandrum M. vel Cæsarem, vel Carolum M. Quoties tyrannos punire voluit, illud Claudiani confirmatum est:

- . - - Tolluntur in altum,
Vt lapsu graviore ruant.

G 3

Imo

Imo, si utcunqve diu etiam floruerunt improbi; postea tamen poenæ tarditas pensata magnitudine, liberos ac nepotes involvit. *Qvam varia & multiplex historiae utilitas sit in politica prudentia colligenda, augenda, multijam ante nos probarunt. Nam in rebus dubiis consilia, in adversis constantiam, in prosperis animi moderationem docet, vid. Is. Casauboni praefationem illustrem in Polybium. Imprimis vero historia Romana magnum in studio juris Romani usum praestat. Id, quod omnes, qui in Pandectas commentarios confecere, fatebuntur. Quibus illustrandis Antiquitates Rom. Rosini cum Demsteri Annotation. l. VII. IIX. IX. inserviunt.*

S. 3.

Notandum tamen *aliu[m] usum* ex historia quaerere *philologu[m]*; *aliu[m] politicu[m]*. *Hic, cum prudentiam civilem sibi proponat, causas & consilia rerum gestarum attendit, & in modo etiam,*

iam, quo negotia gesta sunt, omnia
 minuatim considerat, ut prudentiæ re-
 gulas inde exstruat vitæ utiles; Ille ve-
 rò (Philologus) partim dictionem,
 partim mores gentium, partim even-
 tus rerum annotat, quod ipsi satis est.
 Heic laudati *Wheari* libelli citati *pars*
tertia, de usu historicae lectionis, consu-
 li potest; vel qui illo in historia Roma-
 na versatior est, *J. Lipsius*, in Episto-
 la ad *Nicolaum Hacqvevillum*, de *rati-*
one legendi historiam, quam hic infere-
 re non abs re fuerit. Ita vero ha-
 bet:

(*v. Lips. Epistol. select. cent. tert. misc.*
epist. 61. Antwerp. edit. p. 62. seqq.)

Ad Historiam cum dare te cœpisti,
 fateris hære in prima via & confusio-
 ne Rerum aut Temporum, ignorantia
 eorum, quæ & quando legenda, aut eli-
 genda sint, pedem figere; Imo tædio,
 aut desperatione pæne referre. Non
 fiat, mi Hacqvevilli; opem imploras,
 pro copia mea dabo: & si non plene

ductor (Occupatio & valetudo nunc abnuunt;) tamen director ero, & digitum intendam, quo, & qua contendas.

Historia nobis proposita: quæ & cuiusmodi? nam variat: & summa ejus divisio est, *Mythistoria* & *Historia*. Illa, quæ fabulas vero mixtas; *ista* quæ purum & merum verum habet. In illa poëtæ sunt, & id genus: qui oblectamenta auribus animisque quærunt, & florida ista veste ornant & augment corpus hoc veritatis, veteres Poëtæ, & rex eorum Homerus, pulchre & sæpe utiliter fecerunt: cum arcanos sensus aut altiora dogmata, hoc quasi velo obnubunt & tegunt. Sed hanc partem mittamus, non nunc adeundam: *altera est vera Historia*: quam licet, bifariam partiare. Est *Naturalis*, est *Narrativa*: sit venia sic loquenti, plane, si non pure. *Illà* est, quæ Naturæ faciem & facta revelat; id est rerum, stirpium, animalium ingenia, proprietates,

tates, vires tradit. Aristoteles, Theophrastus, Ælianus, Plinius fecere: & plures, quos ævum nobis subduxit.

Narrativam dico, quæ res gestas actionesque prodit, sacras sive profanas. Ideoque a duplici hac materie, iterum duplex, *Divina & Humana*. *Illæ*, quæ Religionem, aut quod adhæret, tangit: *hæc*, quæ res plurimum actionesque humanas. Iterumque ea duplex, *Privata & Publica*. Nam aut singulorum res, vitam, virtutes, vitia recenset: & *Privata* est; Aut quæ publice, plurimum usui aut noxæ, sunt gesta: & *Publicam* appello.

Omnes utiles. Proprie tamen & distincte, *Naturalis* scientiam, *Divina* religionem, *Humana* prudentiam, omnes delectationem habent. Ad quas autem Te voco? Velim ad omnes ire, sed in tempore.

Naturalem nunc seponamus: *Narrativam* ingero, quam vulgò & peculiariter

ariter Historiam etiam appellamus. Ad hanc priusquam venias, duo præmittenda sunt, *Geographia* & *Chronologia*. Illa, ut locorum, regionum, urbium notitiam aliquam concilies; hæc, ut temporum, quibus quæque res gestæ. Sed communem duntaxat, & non illam exactam notitiam exigo: satis sit, mundi partes situsque distingvere; provincias, & in iis flumina, montes, oppida clariora novisse. In temporibus etiam seriem eorum & ordinem tenere, & velut terminis quibusdam finire Imperia, bella, eventus. Velim equidem, & tacitus sæpe opto, imo ipse mediator, esse; qui breviter & compendio, & quod caput est, iudicio, ab Orbe condito velut fastos concinnet; nec aliud quam annos, & præcipua rerum, notet ac libet. Qui hætenus fecere, aut confundunt nimis, aut diffundunt: & nec notabilia, aut laudabilia tamen maxime excerpunt. Sed hoc dum fiat, potes Eusebio uti, & novellis quibus-

busdam, qui heri & nuper prodierunt. Atque ista cum paravimus, age ad ipsam jam Historiam: & quam præmittimus? pietas velut *Divinam*. Facilis ea est, nec diu tenebit. *Judaica* vetus est, e libris Sacris, Josepho, & ejus interprete Hegesippo petenda: nostra hæc nova, id est *Christiana*, olim ex Eusebio, Sozomeno, pluribus; nunc ex uno Cæsare Baronio adfatim hauritur: & quid in diligentia viri tanta deest? Imo ut supersit, vereor: iis utique, qui ex professo Theologos non agunt, & sufficit universæ initia, progressum, dissidia, capita & antistites Religionis nostræ scire. Non abnuo: compendium bonum exactissimi illius laboris sit, non sit fortasse bono auctoris. Est & *Miscella* religionis Historia: ut Mahumetanæ, quæ magnam orbis partem, a multis jam seculis, obtinet; ut Sinensium, Indorum, & qui alii vanam & simulacris servam eam habent. Hæc quoque carptim, quis

neget viro politico & experiēti libanda esse? Sed, ut dixi, carptim. *Humana* superest; illa præcipua, quo te voco. Præter prudentiam, & rerum peritiam,

Hæc tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum,

Hæc exempla dabit;

alibi uberius laudata, & laudanda, nunc præcunda. Duplicem eam feci, *Privatam, & Publicam*. Ab utra ordiemur? A publica ego censeo: & hæc, ordinis doctrinæque causa, quadruplex iterum esto. Valde, inqvies, dididis. Fateor; nec animi, vel argutiarum causa: sed quia usu didici, nihil ad methodum, id est viam rationemque docendi vel discendi, aptius & efficacius esse. Itaque Socratem sequor, divisioni amicum: & cum illo, divinum virum habeo, qui commode & opportune utetur. Sed ad rem; quadruplex hæc Historia: *Orientalis, Græca, Romana, Barbara*.

Prima,

Prima, quæ primi aut prisci orbis res habet: cum nostra hæc omnia inculta, aut infrequentia & certe obscura & ignota. Itaque in Judæis, Ægyptiis, Æthiopibus, Syris, Persis, reliqua Asia, res fere & nobiliores eventus tunc sistunt: aut si quid admixtum, leve est, nec scripture aut lectione divellendum. Hanc primo nosci svadendam: & peti a Justino breviter: uberius deinde ab Herodoto, Diodoro Siculo, & si qui Græcorum eam suis miscent. Quædam enim Polybius, Plutarchus, Zonaras, alii suggerent, huc apponenda. Sed Diodorum ego laudo & approbo: utinam plenum; &, ut scripsit, absolutum.

Alter est, *Græca*; in qua Spartanorum, Atheniensium, Thebanorum, & præcipue Macedonum res sunt: quos huc traho, & includo. Præter jam dictos dabunt Thucydides, Plutarchus, Arrianus, & Q. Curtius e Latinis: Per partes colligenda est; nam qui to-

ram & ordine scripserit, totus ad nos non venit.

Tertia, Romana est: in qua ubertim rerum & eventuum, eorumque insignium, &, quæ plures Scriptores illustrarunt. O magnum, o pulchrum Imperium! & addo, diuturnum. Ideoque non mirum, si viris factisque brevibus illa & fugacia Græcorum superavit. Græci præceptis valent (ait quispiam) Romani exemplis. Et hercule, ita est. Non fuit gens, puto non erit, quæ plura vel in militia, vel in pace, laudis & virtutis suppeditabit. Itaque ad hanc, mihi adolescens, ad hanc segetem veni, manipulos frugum collige, & in usum tuum reconde. Sed ut ordine fiat, ea ipsa dividatur trifariam: in *Veterem, Mediam, Novam*. *Prima* mihi est, a regibus & urbe condita, ad Augustum: *Media*, cum immutato statu ad Principes ventum: *Nova*, cum iterum mutato, sedes ipsa principatus Byzantium est translata. In Veteri Scriptores
Græci

Græci Latiniqve sunt, sed præcipui isti: Dionysius Halicarnassæus, T. Livius, Polybius, Plutarchus, Appianus: quibus compendia adjungere liceat, *Velleji, Flori, Eutropii, Orosii, Vellejanum* laudabile fuit; sed potior pars perit: iudicio & ordine tamen scriptum, & quod exemplar pleniori Chronologiæ sit ad imitandum. Faciant huic parti *Fasti Romani* a *Carolo Sigonio* editi & producti ad *Augustum*. At in *Media*, noster *Tacitus, Svetonius, Ammianus, Spartianus* & adjuncti *Cæsarei Scriptores*: e *Græcis* autem, *Dio Cassius, Jo. Zonaras, Herodianus*, legendi: tum & compendium *P. Victoris*, itemqve *Eutropii*. Adde ad seriem temporum, imo & rerum lucem, *Onufrii Panvini Fastos*, ab *Augusto* ad *Justinianum* diligenter & industrie consignatos. Nova superest: & in ea fere *Græci* isti, *Zonaras, Zosimus, Procopius, Agathias, Nicetas Choniates, Nicephorus Gregoras, Michaël Glycas, Georgius Cedrenus*:
 etfi

etsi hic ultimus quidem, anilium sæpe
fabellarum scriptor, & veri incuriosus
vel ignarus; Judicio legatur tamen,
dabit quod juvet.

De *Romana* habes: quarta erat *Bar-
barica*: quid nisi lacinia & spolium ab
illa veste? Nam hanc appello & intel-
ligo, cum scisso fractoque Imperio, ma-
jor pars ad *Gallos*, *Germanos*, *Turcas*
iuit, & alternatim hucusque mansit.
Nec enim *Gothos*, *Hunnos*, *Vandalos*,
Scythas, aut illam faciem huc includo;
quæ maneat in *Media* aut *Nova Roma-
na*, & iis inserta nempe legetur. Fa-
ciunt huc proprie tamen *Jornandes*,
Procopius, *Agathias*, & si qui tales.
Sed meam hanc *Barbaricam* varii scri-
psere, atque ipsi ferè barbari, & ad-
dam *barbare*: extantque *Germanici*,
Gallici, *Britannici* Scriptores, in unum
corpus nuper decore & utiliter condu-
cti ac vulgati. Sunt & *Anales a P. Py-
thæo* editi; & cottidie hujusce argu-
menti prodeunt, judicio eligendi.

Scri-

Scriptit & *Carolus Sigonius de Regno Italiae*, quod huc facit: & *Johann. Leonclavius, Turcica*; uterque mihi bonus & laudatus. Quid omitto? *Laonicus Chalcocondylas* se suggerit, in *Turcicis Græcisque* legendus; item *Gvilielmus Tyrius*, & alii in transmarinis sacrisque bellis.

Hem, inqvies, quanta materia, & quæ sylva? quis ingreditur sine errore & egredietur? Qui ordine insistet, qui industriam & curam adferet, jam dicenda. Ordine, inquam, imprimis opus; & ne confusa & vaga lectio sit, aut desultoria & interrupta. Hoc plerisque evenit; & velut ex eqvo in eqvum se trajiciunt, ab hoc scriptore in alium, ab isto argumento in illud: quo fructu? momentaneæ voluptatis, & ut tempus suum, imo & se, fallant. Apage tales istos, & ad *Amadeum* suum, aut si altius assurgere velint, *Heliodorum* eant. Tu ordine leges: quem ex ipsis a me dictis, etsi potes instituere;
tamen

tamen in exemplo dabo. Ecce *Romanam Veterem* legere decrevi: ordinar ab universali aliqua notitia, & Compendium *Flori*, aut *Eutropii* præmittam. Tum a capite, & ab ipso *Livio*: cui *Dionysium* adjungam, & *Polybium*, *Plutarchum*, aut *Appianum*: sed quemque in consimili argumento. Cum peregero, ad *Mediam Novamque* veniam, & constantia eadem peragrabo. Et de *Ordine* facile est, atque animi tantum decreto opus: *Cura* plus habet operæ, & in ea omnis est legentium fructus. Duo in hac specto, sive exigo: *Attentionem* & *Electiorem*. Cum legis non suspensum aut attonitum te habeat tantum novitas aut magnitudo eventuum: insiste, inquire, cui rei hoc facere possit, & eorum usum sui præbere. Mora hic aliqua inter legendum & tarditas, fateor: sed nimirum, dicto veteri; *Nulla res potest esse eadem, festinata simul & examinata: nec esse quidquam omnium, quod habeat laudem*

dem diligentia, simul & gratiam celeritatis. Tarda igitur, & quære. Cum repperisti, tum sit *Electio*: id est, ut stilum capias, & excerpas, & velut annonam in horrea quædam reponas. Ea distincta etiam sint, & jam ante libri parati, meo iudicio, quatuor; in quos, quidquid eligis, conferas, & tuto deponas. Nam memoriæ suæ qui credit tantum: quid agit? non dicam nihil, sed in breve, proficit; nec ulla ea tam vasta, capax, tenax est, quæ varia ista cum fide asservet & reddat. Trade libris: in quo labor aliquis, & iterum in legendo remora: sed, mihi crede, utilis, si quidquam in omni ratione studiorum. Libri isti *quattuor* totidem *titulos* habeant rerum, quos præcipue in Historiis notes: *Memorabilem, Ritualem, Civilem, Moralem.*

Quid *Memorabilia*? Res designo magnas, & cum admiratione aut motu legendas, sive audiendas: ut est *notabilis potentia* alicujus Regis aut populi,

Ope-

Opera, vel *Opes*, *prodigia*, & novi aut insoliti *eventus*. Uno verbo, quidquid non obvium, & magnitudine vel raritate se commendat.

Ritualia autem, quæ pertinent ad instituta ritusque veteres, sive quos in publico, sive in privato usurpabant. Alios enim istos *Orientalis*, *Græci*, *Romanique* habuerunt; & ab ea notitia, seria omnis intelligentia dependet veterum scriptorum.

At *Civilia* appello, quæ ad vitam & regimen commune faciunt, & hanc hominum jure & legibus devinctam Societatem.

Moralia denique, ea quæ privatim ad nos & vitam formandam, virtutibus amicam, vitiis alienam.

Ecce quattuor hi sunt *tituli*: quid superest? Referre in eos, quidquid ad singulos illos facit, sive *Sententiarum*, sive *exemplorum*: idque cum hac *attentionis* cura, & *judicii* item norma. Dic clarius, inquit. Nempe quisque

que liber alios & minores suos *titulos* habeat: quia natura & memoria ordine & partitione ista gaudent. Ut, ille *Memorabilium*, in ea quæ attigi: nec minus sane argumentum hoc patet latissime *Ritualium*; ac dividamus in *Sacra & Profana*. *Sacra* omnia publica: continentque *Deos*, & eorum *Nomina*, item *Cognomina*: tum *Insignia*, *Munia*, *Cultum*, & *Templa*. Amplius, *Sacerdotes*, aliosque *Ministros*: tum *Sacrificia* ipsa, *Hostias*, *Ceremonias* & *Ritus*: denique, *Verba Solennia* & formulas precationum, & quicquid illos, aut ista spectat. Nimis partiri, tenue est, & hic inutile; spernes. Jam *profana* sequuntur: atque ea duplicia, *Publica*, & *privata*. Illa, quæ communiter omnes aut plures tangunt, & publicis legibus aut Institutis continentur: ut *Magistratus*, & singulorum *Munia*, aut *Ornamenta*: ut *Senatus*, *Militia*, *Provincia*; *præfectura*, *officia*, & quicquid istis adhæret: tum

Leges,

*Leges, Judicia, & eorum ratio, Supplicia, Tormenta, Pœnæ: lætiora denique, Ludi & Spectacula; Triumphi & Festi dies. Ad Privata venio, & iis subjungo Nuptias, Funera, Balnea, Convivia, Vestes, Nummos, & quæ longum sit complecti. Minuta enim etiam intercurrunt: sed in sermone ostendendo potius, quam Scripto adumbranda. Imo adeo minuta, ut nec titulos suos grandiores quædam habeant; sed verbis signentur, & ordine isto literarum. Ac si me audis, in plerisque eo utaris: quia non ad famam aut pompam ista disponuntur, sed tui usum. Sequntur & excipiunt *Civilia*: utilissima pars iis, quos genus aut destinatio ad Rempublicam vocant. Is liber tres partes habeat, antiqua & verissima divisione: *Status Regum, Optimatum, Populi*. In quaque parte notes & eo referas, quæ *Firmandæ* sint, aut *Vertendæ*: & hæc ipsa subtilius divides, ut a me in *Politicis* factum. Utar hoc*

hoc exemplo cum fiducia: & conveniant vel qui nova adferunt, aut vetera referunt, non dabunt in Ordine & Methodo, quod fortasse anteponas. Sed unum etiam addi potest & debet: vel ut *Sententia* plures uni rei congerantur: vel ut *Exempla*. Hanc postremam partem non neglexi equidem, & habeo sepositam imo paratam in scriptis, & avidam exire. Sed tu, aut alius, non ideo remitte: & quisque sibi, vel firmiter, vel jucundius certe, tale aliquid struit. Postrema sunt *Moralia*: quorum duæ partes, *Virtutum* & *Vitiorum*. Velim & hæc disponi ordine literarum: sed ita, ut *Virtute* præeunte, cuique bina sua *Vitia* sint subjuncta. Traho eodem etiam non *Vitia* proprie, sed *Affectus*: & *Cupidinum* stirpes, *Spem*, *Metum*, *Gaudium*, *Dolorem* adnecto: tum etiam de *Beata Vita*, & quicquid in *Ethicis* sedem suam habet. Sed satis hæc communia in *Scripto* prævi: in *Sermone* alia: illud

Iud in fine te sedulo moneo, ut ne mole hac, quæ videtur, absterreare. Quid enim? tam varia, tam multa? inqvies. Nihil est: imo incredibile, quam cito hæc suspiciantur, & fiant, si tenor & constantia sit, & quisque dies opus suum probet, triennii res, non diu te differo: mihi si olim talis monitor, vel citius absolvissem. Cogita te in ipso flore ævi, & corpus labori, animum intentioni ferendæ esse; quid cessamus,

Dum res, & ætas, & Sororum

Fila trium patiuntur atra?

Non fac, mi Adolescens: cui ego factum consultumque tua causa volo, tum & Clarissimi V. Legati Regii: qui etsi connubio tantum tibi parens, tamen vel naturalem affectu & cura præstat. Tu agnosce, illum cole, me & bona ama. *Lovanii, III. Non. Decembr. M. DC.*

S. 4.

Historiæ naturalis usum Physici & Medici

Medici maxime deprehendunt, cum de rerum naturalium caussis & effectis agunt. *Litteraria* vero utilitas indagandis sectarum philosophicarum, artium & scientiarum quarumvis originibus & progressu elucet: ita, ut absque illa nemo de sectis philosophorum seu antiquorum seu recentium diversis recte judicare queat. Multum etiam confert ad eruditionem solidam comparandam, dum scriptores melioris notæ in quavis arte & scientia indicat. confer *Petri Lambecii Prodrom. Hist. Litteraria* & alios. Partem hujus sane eximiam *Morhofius* in toties laudato Polyhistoro exhibet. DEUS virum sospitet, ut quarum spem partium orbi erudito fecit, feliciter mox absolvat.

H

SE-

SECTIO V.

De Scriptoribus Græcis ad
Philologiæ studium pertinenti-
bus.

CAP. I.

De Poëtis Græcis.

§. I.

CVM ad Philologiæ studium vel ma-
xime pertineat, scriptores Græcos,
utpote omnium fere artium & scientia-
rum, si non inventores, doctores ta-
men eximios nosse; studiosæ juventuti
non ingrati rem facturum existi-
mavi, si hic quasi eorum, qui celebri-
ores sunt, indicem exhiberem. Satis e-
nim constat, adolescentes, quibus curta
suppellex litteraria est, sæpe Græcos
autores, unde Latini sapientiam suam
primum hauserunt, ignorare. Itaque
illos, & quidem præcipuos, in eorum
gratiam, in *quinque* velut *classes* dispe-
scam:

scam: ut quisque pro studiorum scopo, inde petere, quæ illi inserviunt forte, queat.

§. 2.

Sint ergo pro diverso eorum genere, quinque classes: *Prima* est Poëtarum: *Secunda* Historicorum: *Tertia* Oratorum: *Quarta* Philosophorum: *Quinta* Theologorum Græcorum inter Christianos maxime celebrium. Cum autem aliquos omiserim, eruditi & cordati lectores meminerint, me hic non perfectam bibliothecam concinnare voluisse.

§. 3.

Ad *primam* igitur *classem* referimus *Poëtas*; quippe qui inter Græcos antiquissimi sapientiæ magistri habiti sunt, historiam antiquam cum philosophia fabulis involventes: ut juvenus illorum svavitatem aut numerorum jucunditate alleccta, magis sapientiæ studium sectaretur. Hos secundum diversa carminis genera iterum in *Heroicos*,

H 2 Tragi-

Tragicos, Comicos, Lyricos & Epigrammatarios distingvemus.

S. 4.

Heroici carminis Poëtæ, qui extant, viginti numerantur. *Homerus, Hesiodus, Orpheus, Callimachus, Aratus, Nicander, Theocritus, Moschus, Bion, Dionysius, Coluthus, Tryphiodorus, Musæus, Theognis, Phocylides, Pythagoras*, qui autor carminum aureorum habetur, *Apollonius, Rhodius, Oppianus, Cointus Smyrneus, & Nonnus*. Hos, si Nonnum excipias, gentiles omnes, uno volumine comprehensos, *Jacobus Lectius Aureliæ Allobrogum* anno 1606, edidit.

S. 5.

Tragici Poëtæ, juxta *Diomedem*, libr. 3. a τῶν ὀδῶν & ὀδῶν sic appellati, tres celebrantur, qui Oratione gravi metrica, exitum infelicem illustris fortunæ descripserunt; ut *Sophocles, Euripides, & Æschylus*, principes scilicet *Tragœdiæ veteris*. *Sophocles* cum Scho-

Scholiaste Græco Francof. 1555. *Euripides* cum Scholiaste Græco Brodæi Steph. 1602. *Æschylus* cum Scholiaste Græco Petri Victorii 1557. impressi fuerunt.

S. 6.

Inter *Comicos*, qui supersunt, *Aristophanes*, Poëta Ἀριστοφάνης excellit. Prodiit cum Scholiaste Græco Basileæ, 1547. Huic a nonnullis jungitur *Ezekielis*, Poëta ut videtur Christianus, qui Hebræorum ἐξαιγυπτῶν seu eductionem ex Ægypto, carmine complexus est comicis usitato. Sed hoc integrum non amplius habemus. *Lyrici* vero carminis autores multi adhuc extant: ut *Pindarus*, *Alceus*, *Sappho*, *Stesichorus*, *Ibycus*, *Aracreon*, *Bacchylides*, *Simonides*, *Alcman*, *Archilochus*, *Melanippides*, *Telestes*, *Pratinus*, *Erinna Lesbia*, *Alpheus Mitylenæus*, *Julianus Ægyptius*, *Theocritus* & *Lycophron*. v. H. Stephani librum, quo *Lyrice* præcipuos complectitur, Parisiis anno 1600. editum,

tum, & volumen *Poëtarum Græcorum veterum tom. II.* Colonix Allobrogum anno 1614. typis *Petri de la Roniere* exscriptum. *Athenaus* quidem in libris *Dipnosophistarum*, *Suidas* in *Lexico*, & *Vossius* in libro de *Poëtis Græcis*, plures allegant; sed quia eorum libri aut carmina integra non supersunt amplius, nolo eorum nomina hic recensere. *Fulvius Ursinus Romanus* Antverpiæ anno 1568. carmina novem illustrium *Fœminarum Græcarum* edidit, ut *Sapphus*, *Erinna*, *Myris*, *Myrtidis*, *Corinna*, *Telefille*, *Praxilla*, *Nossidis* & *Anyta*. Quæ carminum mixti generis tantum fragmenta sunt.

§. 7.

Epigrammatum Græcorum scriptores varii, & pæne multi sunt. Quos *Heinricus Stephanus* cum annotationibus uno opere, certe erudito, & propter varietatem svavissimo complexus est. Vocatur a quibusdam *Anthologia Græca*: quia instar horti cujusdam, diversis,

diversis, pulcherrimis suavissimisqve exornatum est floribus. Prodiit Francofurti ex officina *Wechelii*, anno 1600. confer citatum tom. II. Poëtar. Græc. fol. 494. seqq.

§. 8.

Gentilibus Poëtis Græcis subjungimus *Christianos* celebriores, non minus ob elegantiam, quam pietatem æstimandos atqve legendos. Tales sunt *Nonnus* in *Metaphrasi* in *Johannem*, *Apollinaris* in *Metaphrasi* Psalmorum, *Synesius* in *Hymnis*, *Gregorius Nazianzenus* in carminibus sacris, *Amphilochius* in carmine Jambico ad *Seleucum*, (*quoniam scripturæ libri sint legendi*,) a nobis seorsim edito; *Job. Damascenus* in hymnis variis; *Phile*, de Animalium proprietate; *Georgius Pisides* de Mundi opificio. *Job. Tzeizes*, in libro variarum historiarum versibus politicis constante; *Clemens Alexandrinus* in hymno in Christum Servatorem; *Simcon Metaphrastes* in Jambicis

cis trimetris. *Cyrus Theodorus* in Epigrammatibus, quibus omnia utriusque Testamenti capita felicissime comprehendit; & alii, quorum ætatem & Scripta *Vossius* libro jam allegato, & qui hunc secutus est, *Gallus, Dominus de le Ferre*, in libello Gallico de vitis poetarum Græcorum, Lutetiæ Parisiorum anno 1665. publicato, recensuerunt.

CAP. II.

De Historicis Græcis.

§. 1.

Magnus est Græcorum historicorum numerus, quem apud *Gerb. Job. Vossium*, eorum vitas & libros recensentem, legas. Nos præcipuos tantum allegabimus, qui ob culturam Græcæ lingvæ & comparandam rerum civilium & ecclesiasticarum peritiam, evolvi præcipue merentur.

§. 2.

Primus & antiquissimus, qui hodie extant,

extant, historicus inter Græcos est *Herodotus*, qui *Darii Hystaspidae*, *Xerxis* & *Artaxerxis* temporibus floruit, ac novem libros *Musarum* nominibus distinctos composuit. Dictioni, qua utitur, inest, ut *Dio* loquitur, ἀνείμενον καὶ τὸ γλυκὺ τῆς ἐπαγγελίας, h. e. remissa & dulcis oratio. Quam ob causam *Athenæo* l. III. audit, μελίγηγυς h. e. mellifluus. Typis excusus est *Francofurti* anno 1608. & *Londini* 1679.

S. 3.

Herodotum excipit *Thucydides*, qui bello *Peloponnesiaco* interfuit, ac *Herodoti* exemplo excitatus, animum ad scribendum historiam istius belli adplicuit. Hic, *Ciceronis* libr. II. de *Oratore* sententia, omnes dicendi artificio facile vincit: ut verborum prope numerum sententiarum numero consequatur: ita porro verbis aptus, & pressus, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententiis illustrentur. Deinde

de cum illum Herodoto comparat; hunc ait, sedati instar amnis labi; Thucydidem vero incitatiorem ferri, & de bellicis rebus canere etiam quodammodo bellicum. Non dissimile est *Fab. Quintiliani l. X. c. i.* de eodem iudicium. Paulo tamen obscurior videtur, quia, ut apud Latinos *Cornelius Tacitus*, subtilis, acutus, brevis & ob crebras sententias præfractior.

S. 4.

Ducem belli, sed historicum sequitur proxime dux belli, philosophus & historicus insignis, *Xenophon*, Grylli filius. Qui cum Cyro, bello ei, quod cum fratre Artaxerxe Mnemone gessit, interfuit, ac decem millia hominum in bello rexit. Quod ex libro ejus, qui *Κύρου ἀνάβασις* nuncupatur, intelligere est. In libro *ἑλληνικῶν* continuat Thucydidis de rebus Græcorum historiam. Scripsit etiam *Κύρου παρδείαν*, quam *Cicero* in *Bruto*, *Cyrivitam*

tam & disciplinam vocat; in qua ideam boni principis delineat. Ut gratiam rependeret Lacedæmoniis, qui ipsum receperant exulem, commentariolum de *Republ. Lacedæmoniorum* composuit. Ob styli puritatem, bonitatem ac elegantiam, Julio Cæsari comparatur; nisi quod Cæsar aliquando gravior, hic vero svavior sit. Ideo *Cicero in Oratore* ait, sermonem ejus esse melle dulciorem, Musasque ore ejus locutas esse. Et apud *Laërtium*, in *vita Xenophontis*, Musa Attica vocatur. *Dio Chrysostomus* orat. de dicendi exercitio, ad eum lectitandum serio adhortatur, inprimis Civilis prudentiæ studiosos.

S. 5.

Xenophonti subjungimus *Polybium Megapolitanum*, ἀνέρα πολυμαθῆν, Scipioni Africano familiarem. Qui cum tempore Ptolomæi Philometoris inprimis floruisse, & deinde Romanum venisset, Cornelius Scipio Africanus

H 6

eundem

eundem secum in Africam duxit, ejus consilio subinde usus. Hic Historiam καθολικὴν h. e. universalem scribere aggressus, duos εἰσαγωγικὰς præmittit: quibus tempora, a Roma per Gallos, Brenno duce, capta percurrit, cæteris libris XXXVIII. ex quibus quinque primi tantum integri ad nos pervenerunt, gesta annorum LIII. complexus est. In stylo ejus Dionysius Halicarnassensis incuriam minusque accuratam verborum comprehensionem notat. At vero id τῶ ἕτας ἱεσπεδασμένω ἄνδρι, ut *Strabo* loquitur, condonandum; quippe cui sufficit, τὸ ἔμπρακτον, καὶ τὸ ἀληθὲς τῶν ἐννοιῶν expressisse. Quare *Is. Casaubonus* in præfatione & notis, nec non *Bæclerus* ob civilem prudentiam magis, quam dictionis elegantiam, legendum esse censent. Prodiit Hanovix 1619. & Amstelodami ex recensione Clariss. Jac. Gronovii 1670,

§. 6.

Diodorus Siculus sequitur, qui *Julii Cæsaris & Augusti* ævo vixit, βιβλιοθήκην ἰσορικήν, sive, ut *Aristophanis Scholiastes* interpretatur, τῶν ἰσορῶν βιβλιοθήκην scripsit, quæ historiam universalem complecti voluit. Sed de libris ejus quadraginta supersunt tantum quindecim, & pauca apud *Photium* excerpta. *Bodinus* quidem stylium ejus arrodit; verum *Photius* in μνηστίβλω, cap. LXX. rectius censet, eum usum esse φερέσει σαφέι τε, καὶ ἀκόμψω, καὶ ἰσορῆα μάλιστα περεπέση, h. e. dictione perspicua, nec nimium ornata, sed historiae maxime convenienti. Opera *Diodori Rhodomannus* Hanovix 1604. publicavit.

§. 7.

Eodem *Augusti* ævo floruit *Dionysius Halicarnassensis*: Qui ἀρχαιολογίαν Ῥωμαϊκὴν, h. e. *Antiquitatum Romanarum historiam* composuit, viginti libris constantem; de quibus hodie

H 7 — quinqu-

quindecim extant. *Scaliger* in Animadversionibus Eusebianis, in eo laudat ἀνεύθειαν in temporum annotatione, qva Livium superat. *Photius* styllum ejus vocat καίνοπρεπή, h. e. decoram habentem novitatem: item tribuit τὸ κομψὸν ἔργον λόγῳ h. e. elegantiam orationis.

§. 8.

Strabo, Cnossio, urbe Cretensi, oriundus, tempore Tiberii floruit & libros Geographico-historicos elaboravit doctissimos, a Casaubono emendate editos. Qvi ad veterum historiam intelligendam adprime faciunt. Dicitio, qva in Geographia laudata utitur, satis pura & tanto historico digna est. Huic jungimus *Ptolomeum*, cujus *Geographia* cum tabulis Mercatoris Francofurti 1618. impressa est.

§. 9.

Post gentiles historicos jam recensitos, & quidem excellentiores jam memoratos, hic inseri meretur *Flavius Josephus*,

sephus, Matthathiaë filius, ex Hasmonæorum sive Maccabæorum stirpe ortus. Hic VII. libros de B. Judaico & XX. libros *Antiquitat. Jud.* nec non libros II. contra *Apionem*, judaicam gentem vituperantem, composuit. *Hieronymus*, libello ad Eustachium de custodia virginitatis, Græcum Livium nominat. Nam censente *Photio cap. 47.* stylus ejus candidus, purus, elegans ac jucundus, & in concionibus etiam disertus est.

§. IO.

Succedat *Plutarchus Cheronensis*, natione Bœotus, sub Cæsare Claudio natus, sed sub Domitiano inclarescens, & qui a Trajano dignitate ornatus fuit consulari, vir undiqvaque doctissimus, philosophus, orator & historicus inter gentiles summus. Hinc *Eunapio in præfat. de Vitis Sophistarum* θεσπέσιος divinus, & τῆς φιλοσοφίας ἀπάσης Ἀφροδίτη καὶ λύρα, totius *Philosophiæ Venus ac Lyra.* Dictio ejus

ius quidem gravis, sed duriuscula; Propter multijugam tamen scientiam, præ omnibus legendus est Philologis. Opera ejus ex recensione Xylandri Francof. 1618. excusa prostant.

§. II.

Claudius Ælianus, licet in Italia natus, ita tamen Attice loquebatur, quam Attici Athenis, teste Philostrato. Quare *Μελίγλωσσος* vel *μελίφθογος* apud *Suidam* dicitur. Vixit Romæ Adriani Imperat. ætate. Præter *Tactica*, libros XVII. de *Animalibus*, & libros XIV. *ποικίλας ἱστορίας*, *varias historias* continentes scripsit. Stylus ejus in libris de *Animalibus* elegantior, quam in libris *ποικίλης ἱστορίας*. Quapropter suspicari licebit, extremam ab ipso manum operi non fuisse admotam.

§. 12.

Antonini Pii tempore *Appianus Alexandrinus* floruit. Qui *Historiam Romanam*, libris XXIV. complexus est.

est. Librorum divisionem & argumenta in præfatione, & Photius in *Bibliotheca* recenset. Hodie ex vasto opere supersunt *Punica*, *Syriaca*, *Parthica*, *Mithridatica*, *Iberica*, *Annibalica*, *illyrica*, de bellis civilibus libri V. & Celticorum fragmentum. Stylus, Photio judicante, est ἀπέριττον καὶ ἰχνός, h. e. minime redundans, sed tenuis. Multum Polybio & Plutarcho eum debere, viri docti observarunt. Typis Stephani Parisiis, anno 1592. & Amstelodami cum emendatione Alex. Tollii, 1670. impressus.

§. 13.

Diogenes Laërtius, qui vel sub Antoino Pio, vel paullo post vixit, X. libros de *vitis Philosophorum* composuit utilissimos; quippe ex quibus veterum Philosophorum sententias ac sectas cognoscere licet. Menagius, Gallus doctissimus, illos insigni commentario illustravit.

§. 14.

§. 14.

Sub M. Antonino Philosopho vixit *Polienus*, scriptor elegans ac argutus, qui octo libros *de prestantium ducum stratagematibus* composuit. Quos *Is. Casaubonus* primus Græce edit.

§. 15.

Hac ætate *Pausanias* quoque floruit. Qui X. libros *de Græciâ & ejus antiquitatibus* composuit historiæ legendæ utiles. Stylus quidem ejus languidior est, res tamen, quas describit, lectu oppido dignæ sunt. Typis Hanoviæ 1613. impressus fuit.

§. 16.

Non omittendus est *Athenæus Naucratica*, Grammaticus & Polyhistor maximus. Qui *Commodo & Pertinace* imperantibus, claruit, ac libros XII. *Δειπνοσοφιστών* elaboravit: qui philologiæ studiosis maxime, si Casauboni jungantur animadversiones, perutiles sententur. Commelinus illum anno 1598. edi-

edidit. Prodiit etiam Lugduni anno
1612.

§. 17.

ΣύγγρονⓄ Athenæo fuit *Lucianus Samosatensis*. Qui licet Epicuræ sectæ addictus ac irrisor Deorum hominumque extiterit; utilem tamen librum composuit, πῶς δὲ ἰσορίαν συγγράφειν; item, *historiam de Dea Syria, de vita Demonactis, de Casaribus & alia*. Dictione ejus pura & satis elegans habetur. Quare propter linguæ Græcæ puritatem vulgo commendari solet. Nuper cum notis variorum in Belgio prodiit; cum ante Salmurii 1619. publicatus esset.

§. 18.

Philostratus, jussu Julix τῆς βασιλίδος, h. e. uxoris Severi Augusti, Apolloniæ Tyanæi, qui famosus impostor ac Magus fuit, vitam elucubravit. *Eunapius* ait, hunc opus suum debuisse inscribere potius θεῶν εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημίαν, quam Ἀπολλωνίῳ βίον. Stylo gaudet

gaudet svavi, perspicuo & eleganti. *V. Photii Biblioth. Sect. XLV.* Prodiit Parisiis 1608.

S. 19.

Dio Cassius Coccejanus Historiam Romanam LXXX, libris complexus, de quibus XXXIV. interiere, extantibus adhuc tantum XXV. qui incipiunt a Luculli gestis, ac desinunt in morte Claudii Cæsaris. Qui inde seqvebantur, etiam desiderantur. *Johannes Xiphelinus* tamen eorum ἐκλογὰς seu excerpta nobis servavit. *Photio* in *Biblioth. Sect. LXXI.* judice, stylus ejus grandis est, quippe qui in concionibus Thucydidem æmulari voluit. Typis Hanov. anno 1606. impressus fuit.

S. 20.

Eodem tempore Alexandri Mammeæ filii *Herodianus* floruit: Qui stylo eleganti, perspicuo ac tali plane, qualis historicum decet, octo libros historiarum condidit, exorsus ab

exces-

excessu M. Aurelii Antonini Philosophi.

§. 21.

Porphyrius, cujus vitam *Eunapius* descripsit, quidem inter Sophistas celebris est; sed tamen etiam locum inter historicos meretur; Quia Philosophorum vitas, teste *Cyrillo Alexandrino*, libr. 1. contra *Julianum*, scripsit. Extat adhuc vita *Pythagoræ*, quam sub nomine *Malchi* primum *Rittershusius* edidit. Quia Syrorum lingua *Porphyrius* dicebatur *Malchus*: *πεφύρα* enim regibus propria erat, inde proles regia *πεφύραγεννητο* dicebantur. Hunc *Porphyrium* primitus Christianum fuisse, sed postea religione hac deserta, paganum factum esse, *Augustinus* innuit. Stylo utitur Sophistis illo tempore usitato.

§. 22.

Inter Christianos historicos Græcos *Eusebius Pamphili* (ita ob amicitiam *Pamphili* martyris dictus) *Cæsareæ Palæsti-*

Iæstinae episcopus, vir ὁ πολυμαθὴς καὶ πολυίστορ: Qvi Chronica a condito mundo, ad annum Christi CCCXXVI. scripsit: item XX. libros ἀποδείξεως εὐαγγελικῆς, de quibus hodie X. tantum supersunt. In libris παρασκευαστικῆς ostendit origines historiae philosophicæ. Sed *historia Ecclesiastica libris X. constans, & libri IV. de vita Constantini M.* quibus Xenophontem in Cyropædia sua imitari voluit, maxime huc spectant, & a studiosis Theologiae evolvi merentur cum Valesii Annotati-
onibus.

S. 23.

Eusebio subjungimus *Socratem Scholasticum*, qvi historiam Ecclesiasticam Eusebii ad Theodosii Minoris tempora, septem libris continuavit, stylo usus non admodum splendido. Meliori dictione *Hermias Sozomenus, Salaminus Scholasticus* novem libros hist. eccl. adornavit. *Theodoretus*, Episcopus Cyri iisdem temporibus historiam Eccle-

Ecclesiasticam condidit, de qua supersunt quinque libri. Stylum ejus *Photius*, *cod. XXI.* historiæ magis convenire judicat, quam istum, quo vel *Socrates*, vel *Hermias Sozomenus*, vel etiam *Evagrius Ponticus*, usi sunt.

§. 24.

Theodosii junioris tempore etiam *Zosimus*, comes & exadvocatus fisci vixit, qui VI. libros historiæ Romanæ reliquit, scriptor Christianis infestus. Dictione ejus, *Photio* iudice, brevis, perspicua, pura & sœvis est.

§. 25.

Olympiodorus, qui historiæ suarum libros Theodosio juniore dicavit, stylo, commentariis, non historiæ convenienti, usus. Quare & ipse libros suos ὑλην, sive *sylvam* aut historiæ materiam dixit. *Photius* excerpta ex commentariis illius exhibet. Fuerunt sequentibus temporibus & alii clari Græci scriptores, ut *Hesychius*, *Illustris Milesius*,

sus, *Procopius*, rhetor & historicus sub Justiniano celebris; *Agathias Scholasticus* dictus; *Evagrius Scholasticus* historię Ecclesiasticę scriptor non impositus, aliique, qui res Byzantinas descripsere. Hos præter Vossium, *Vir Cl. Martinus Hanckius* peculiari libro, *de Byzantinarum rerum scriptoribus* recenset. Nos, cum stylus horum, barbarie ingruente, quodammodo inquirari cœpit, nolimus heic illos longa serie adducere; cum nominati jam auctores ad excolendas Philologiam & historiam Græcam sufficere queant juveni, si *Jo. Meursii* libros de variis Græcorum rebus editos simul consulat. *Historie Romane Scriptores Græci minores* Francofurti in fol. 1590. impressi sunt.

CAP. III.

De Oratoribus Græcis.

§. I.

Princes Oratorum Græciæ *Demosthenes* & *Æschines* sunt: Quorum elogia & vitas Hieronymus Wolfius eorum operibus præmisit.

§. 2.

Demosthenes, qui Aristotelis *ὄργανον* fuit, & præceptoribus Isoerate, Platone & Isæo usus, in arte oratoria ac eloquentia ita profecit, ut pro summo Græciæ oratore haberetur. Plurimus in eo laudando passim Tullius; quippe quem sibi imitandum proposuerat. Hinc *Juvenalis* de illo Sat. X.

Sævus & illum

Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ,

Torrentem & pleni moderantem frenâ theatri.

Diis ille adversis genitus, fatoque sinistro,

I

Quærit

*Quem pater ardentis massæ fuligine lip-
pus*

*A carbone & forcipibus, gladiosque pa-
rante*

*Incude & luteo Vulcano, ad rhetora-
mist.*

*Plutarchus in vita ejus, 65. Orationes
ab eo scriptas refert. Quas Photius
maxima ex parte se legisse fatetur.
cod. 265. Biblioth. Athenienses ipsi
statuam cum hac inscriptione posue-
runt:*

ἔπει ἴσθη γνώμη ῥώμην Δημόθενος
εἶχες,
ὃ ποτ' αὖ Ἑλλήνων ἠρξεν Ἄρης Μα-
κεδῶν.

*Si magni vires animo Demosthenis æ-
quent,*

*Gracia non Macedum Marte subactâ
foret.*

S. 3.

*Æschines & ipse Atheniensis, De-
mosthenis æmulus, ejus orationes
tres extant, Charites Græcis, & aliquot
Episto-*

Epistolæ, Musæ dictæ. vid. *Laërtium* in vita *Æschinis*, ubi septem alios Oratores Græcos memorat, inter quos *Mitylenæus*, Flagellum Oratorum audiit.

§. 4.

Isocrates eodem tempore Athenis ob eloquentiam claruit, Orator suaviter & numerosus in dicendo. Vitam ejus *Plutarchus* scripsit, quam *Hieronymus Wolfius* recensuit. *Suida* referente διὰ μὲν τῆς Φωνῆς τὴν ἀτονίαν καὶ ἀπαρρησίαν, δίκας ἔκ εἶπεν, h. e. propter vocis gracilitatem & verecundiam causas non egit: ἐδίδαξε δὲ πλείους, καὶ λόγους γέγραφε λβ. h. e. plurimos docuit & orationes scripsit XXXII. Vid. *Photii Biblioth. Cod. 260.*

§. 5.

Huic jungimus alios veteres Oratores Græcos *Lysiam*, *Andocidem*, *Isæum*, *Dinarchum*, *Antiphontem*, *Lycurgum*, *Herodem* & alios, quorum Orationes *Henricus Stephanus* uno volumine com-

prehensas edidit. *Plutarchus tom. II. opp.* vitas eorum recenset. Rhetores Græci omnes Venet. in fol. 1519. impressi sunt. Possunt huc etiam *Theonis Sophistæ Progymnasmata Lugduni Batavorum 1626.* edita referri.

§. 6.

Atque hi ex veteribus præcellunt. Post Christum vero natum, *Sophistæ* Græcorum, artem excoluerunt rhetoricam, ac cum philosophorum nomen eviluisset propter vitia, quibus scatebant, animum ad eloquentiam applicuerunt, revocantes pristinum Sophistarum nomen in lucem & usum meliorem. Rhetores enim appellabantur ac *Sophistæ*. Plurimorum vitas *Eunapius* & *Philostratus* memoriæ prodiderunt; ut veterum Philosophorum *Laërtius*; quos hic recensere nihil attinet; *Julianus* tamen imperatoris Ἐπαροβάρῃς Orationes, quæ in operibus ejus extant, propter styli Græci puritatem laudantur. Epistolarum Græcarum auto-

rec

DE ORATORIBVS GRÆCIS. 197

res XII. Parisiis 1605. typis exscripti sunt.

§. 7.

Sed cum Christiani simus, magis svaferim juvenibus, qui se Ecclesiasticæ cathedræ preparant, ut Oratores Græcos Christianos legant, quales sunt *Basilius Cæsariensis Episcopus*, *Gregorius Nyssenus*, frater Basilii, *Gregorius Nazianzenus*, & qui dicendi flumine omnes alios superat, *Johannes Chrysostramus*, Episcopus Constantinopolitanus, cujus Orationes quædam seorsim extant.

§. 8.

His tamen præmitti possunt *Justinæ Martyris* & *Athenagoræ* Apologiæ pro Christianis exaratae. Item *Theodoretus*, Cyrensis Episcopi, ἑλληνικῶν παιδημάτων θεραπευτικὴ ἢ εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἐξ ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐπίγνωσις, quæ constat XII. Orationibus de argumentis Theologiæ Christianæ conscriptis.

CAP. IV.

De Philosophis Græcis.

§. 1.

INter Philosophos Græcos, qui super-
sunt, principes facile sunt *Plato &*
Aristoteles. Nam etsi ante hos duum-
viros in Græcia multi philosophiam
professi sunt; libri tamen eorum inter-
ciderunt.

§. 2.

Platonis Philosophia, quæ ex Hera-
clitica, Pythagorica & Socratica mixta
est, ut *Laërtius* in Platone refert; Dia-
logis comprehenditur. In quibus se-
dulo distingvendum, quæ *Platonis*,
quæ aliorum sit sententia. Suam in
persona Socratis vel *Timæi* proponit;
aliorum ex *Gorgiæ*, *Protagoræ* & alio-
rum. Multa illis, quorum nomine lo-
quitur, affingit. Hinc cum *Plato* co-
ram *Socrate* legisset, is *Lyfidæ* dixit,
ὡς πολλὰ μὲ κατὰ ψεύδεται νεανίσκῳ,
ut multa de me mentitur adolescens.

§. 3.

S. 3.

Diserte adeo Philosophiam tractavit, ut Jovem Platonis lingua usurum fuisse, si Græcè loqui vellet, vulgo dixerint. *B. Hieronymus libr. 1. adversus Jovinianum hunc*, ut Græci, Θεῶν, ita ipse *divinum, profundum* vocat, qui a juvenilibus ingeniis intelligi nequeat. Artificium Orationi à Dialogis, quibus post Zenonem Eleatem, primus usus est, accedit. Stylus ejus etsi elegans satis, non tamen Philosophiæ convenit: quia multum gaudet Metaphoris, iisque non verecundis, sed audacibus & plane pœticis atque Ποητικαῖς. Ad philosophandum dictio propria & perspicua magis idonea est, qualis Aristotelis & Theophrasti est. Platonis ad poeticam prope dictionem accedere, Aristoteles & Cicero in *Bruto* judicant. De cætero Platonis Philosophia Patribus primitivæ Ecclesiæ pluris æstimata fuit, quam Aristotelis. Quia Plato agnovit unum

esse Deum summum opificem universi.
V. Augustin. l. XI. de C. D. c. 8. 9. & 11.
 idem & mundum cœpisse arbitratus est,
 cum Aristoteles ejus æternitatem statu-
 isset. Quamquam in eo erravit Plato,
 quod ex materia cœterna Deum fabri-
 casse mundum docuerit; quam ob
 causam Deum non ποιητὴν, factorem,
 sed δημιουργὸν fabricatorem dixit. Ope-
 ra ejus cum Marsilii Ficini commenta-
 rio Francofurti 1602. impressa sunt.

S. 4.

Platonis Philosophiam ex Græcis
 professi sunt *Philo Judæus, Plotinus, Jam-
 blichus, Porphyrius, Proclus, Maxi-
 mus Tyrius, Alcinous.* Philonis Græ-
 ce satis docti opera habemus Græce &
 Latine edita. *Plotinus* LIV. libros re-
 liquit in Enneades divisos. *Porphyri-
 us, Plotini* discipulus, supra a nobis de-
 scriptus fuit. *Jamblichus* Porphyrii
 discipulus Constantini M. ævo floruit.
 Cujus de vita Pythagoræ volumen &
 duas orationes protrepticas habemus.

Pro-

Proclus Lycius fuit; Extant sex ejus libri de Theologia Platonica, & supersunt commentarii in Timæum & libros de Republica: Christianis infestus fuit. *Maximus Tyrius* elegantes sermones de variis rebus composuit. *Alcinous* Epitomen philosophiæ Platoniciæ confecit, quam *Ficinus* Latine vertit.

S. 5.

Peripateticorum princeps & Platonis discipulus, qui fræno opus habuit, *Aristoteles* fuit. Hic Platonem postquam viginti annos audivisset, scholas aperuit philosophicas, in quibus, non ut poetæ veteres, mythica philosophia, nec symbolica, ut Pythagoras & sæpe etiam Plato; sed aperta & perspicua, quæ proprietate gaudeat verborum, usus est. Μεθόδωκός τε etiam fuit cæteris, cum omnia pro seculi istius genio, accuratius definire, dividere ac pertractare studuerit. Quapropter Cicero eundem l. V. de Finibus.

l. 1. Tuscul. & 1. de divinat. Augustinus de *C. D. l. VIII. c. 12.* prolixè laudant.

§. 6.

Libri ejus alii sunt ἀνομαλῶν, alii ἐξωτερῶν. In his τὸ ὅτι pingviori Minerva docebat; in illis accurate omnia, privatis quasi discipulis demonstrabat. *V. Gellium l. XX. c. 4. Clem. Alex. l. V. 59ματ.* Acroamaticos explicabat mane inambulando; Exotericos vesperi tradebat. Genus dicendi, quod amavit, strictius est; quippe philosophiæ magis accommodatum. Hanc ob causam figuras & tropos rarius sectatur, rerum & sententiarum brevitate usus. Ex interpretibus ejus optimus censetur *Alexander Aphrodisiensis*, qui Aristotelis sententiam presse sequitur. *Simplicius & Ammonius* non pari studio eundem interpretati sunt.

§. 7.

Editiones Aristotelis quinque prostant; Latina *Gemusai*, *Basilea 1548.*
in

in fol. Latina *Prosperi Cyriaci*, Basil. 1563. fol. Græco-Latina *If. Casauboni*, Colonix Allobrog. fol. Græco-Latina *Guilielmi Duwallii*, Parisiis 1654. Græca, cum additamentis quibusdam Theophrasti, Alexandri, Casii, Sotionis, Athenæi, Polemonis, Adamantii, Melampodis, opera & studio *Frid. Sylburgii Veterensis*, Francofurti in 4to. 1587.

§. 8.

Editio *Prosperi Cyriaci*, ut recentior est, quam *Gemusæi*, sic auctior quoque. Quid in ipso textu accesserit, disci potest ex collatione: ubi & hoc memorandum, libellum de inundatione *Nili* ne in *Casauboni* quidem editione comparere. Ac testatur *Cyriacus* in dedicatione partis quartæ, eum in pervulgatis Græcis operibus philosophi non reperiri. Eadem *Cyriaci* editio versiones propemodum omnes (paucissimas enim excipere licet,) mutavit. Præterea copiosior est, adjectis passim

diagrammaticis, seu figuris mathematicis. Libros etiam quosdam a Gemuſæo non diviſos, in capita dividit. De cætero quæ ipſi acceſſerint, ex collatione & inſpectione ejusdem videre eſt.

§. 9.

Catalogus tractationum novarum, quos *Guil. Du-Vallius*, auctor Synopſeos, noviffimæ editioni addidit, & propædiam novam partim, partim appendices novas ideo appellavit, quod prioribus deſint editionibus, ut, (1.) Propædia nova ad Philoſophiam, ſive Appendix ad Apparatum, in duas columnas diſtributa: de temperamento ad philoſophandum idoneo. (2.) Appendix nova ad Anthologiam anatomicam de ſtatu Ariſtocratico, ſive Ariſtocratia humani corporis. (3.) Appendix nova ad libr. I. Politic. Ariſtotelis, quæſtiunculas ſive diſquiſitiones complectens ſelectiores. (4.) Appendix nova ab libr. II. Politic. quæſtiones complectens ſelectiores. (5.) Ap-

Appendix nova ad libr. III. & IV. Polit. item alia, ad reliquos libros Polit. (6.) Appendix nova ad sectionem XI. Problem. Aristotelis, sive de Voce, ut ad Medicinam pertinet *ἡ διάγραμμα ἰατρολογικόν*. (7.) Præfatio ad Phytologiam. (8.) Præfatio parænetica ad Phytologiam. (9.) compendium Phytologicum, sive doctrina de plantis. (10.) Lexicon sive vocabularium Phytologicum. (11.) *ἐπιμετρῶν*, sive Actuarium ad Synopsin, notas exponens selectiores.

§. 10.

Aristoteli successit *Theophrastus* Ereseus, alias Tyrtamus vocatus, v. *Strabon. l. XIII.* qui ob divinam facundiam bis mille auditores habuisse dicitur Laertio & Hesychio. Libellum ejus de *characteribus morum* a Casaubono editum H. Grotius aureum vocat; & sane lectu dignissimus est. *Quam* ob causam etiam illum mea opera recusum, publice explicare non ita pridem ope-

ræ pretium duxi. Opera Theophrasti
Lugd. 1613. excusa prostant,

II.

Post sectam Peripateticam Stoica
celebris inter Græcos, cujus auctor Ze-
no Citicus, *σοκῆς αἰδέσεως ἀρχηγέ-
της*; confer *A. Gellium l. XVII. c. 15.*
Hujus scripta cum non supersint ampli-
us, *Epietetus* in Enchiridio, *Simplicius*
in Scholiis, & qui hoc copiosior est,
Arrianus, qui dissertationes Epicteto
habitas collegit, omnino legendi sunt:
in quibus & graves sententiæ & egregia
præcepta moralia continentur. Ama-
vit hanc sectam *M. Antonius* impera-
tor, cujus libros τὰ εἰς ἑαυτὸν inscri-
ptos, *Mericus Casanbonus* & *Gattacker-
rus* notis illustratos ediderunt. *Cle-
mens Alexandrinus* non dissimulat, se
Stoicæ Philosophiæ addictum fuisse.
Inter recentiores Scriptores *Justus Li-
psius* hanc philosophiam in deliciis ha-
buit. *V. ejus introductionem.*

§. 12.

Inter Philosophos Græcos, & quidem Pyrrhonicos, excellit *Sextus Empiricus*, qui sectæ hujus placita in suis adversus Mathematicos & Hypotyposeon libris erudite tractat. Opera ejus anno XX. hujus seculi Aureliæ excusa sunt cum vita ejus. Henricus Stephanus Latine vertit & notas adjecit, quæ Parisiis & Antverpiæ, nec non Genevæ anno 1621. prodire. Formula ejus Pyrrhonica fuit: ἢ μάλλον τῆτο, ἢ ἐκείνο, non magis hoc, quam illud; item, ἢ δὲν ὁρίζω, nihil definitio. Similiter σκεπτόμεν & διατελῶ considerans persevero, vel, παντὶ λόγῳ λόγῳ ἴσθι & ἀντικείται, omnirationi ratio opposita reperitur. Hæc suspensio judicii appellabatur ἀρρηψία, quia neque in hanc, neque in illam partem, vergebat sententia, item, ἀφασία, quia nihil dicebatur. Aristoteles apud Eusebium l. XIV. Preparat. Evangel. simili modo refert, eos dixisse de unaquaque

re:

re: ὅτι ἔ μᾶλλον ἔστιν, ἢ ὄσα ἔστιν, ἢ
καί ἔστι. καὶ ὄσα ἔστιν, ἔτ' ὄσα ἔστιν,
i. e. *Non magis est, quam non est, item,
Est, Non est, Neque non est.* Ex qui-
bus vocibus adparet, hanc sectam Chri-
stianæ religioni valde contrariam
fuisse.

§. 13.

Huc referri merentur alii Philoso-
phi, & ex parte rhetores Græci non
minus clari, quibus adhuc uti possumus;
ut, *Palephatus, Euclides, Demerrius
Phalereus, Archimedes, Hipparchus,
Theodosius Tripolites, Apollonius Dysco-
los, Aristides Sophista, Alexander
Aphrodisiensis, Libanius Sophista.*

§. 14.

*Palephatus, Parius περὶ τῶν ἀπί-
στον ἱστοριῶν, de historiis incredilibus
elegantem libellum composuit; quo
ostenditur, ut Poëtæ historias in fabu-
las commutaverint. Edidit illum
Cornelius Tollius anno 1650. & Marti-*

nii

nus Brunnerus, Professor Upsalienſis clariffimus.

§. 15.

Euclides non Megarenſis, ſed Ægyptiacus, Geometra & Mathematicus inſignis. Græce cum Scholiis Procli anno 1553. Baſileæ prodiit. Vid. Voſſium de ſcientiis Mathematicis cap. XV.

§. 16.

Demetrius Phaleræus, diſcipulus Theophraſti, libellum περί ἐπιτομῆς, de elocutione elaboravit elegantiffimū, qui Oxonii cum Tiberio Rhetore, Anonymo Sophiſta & Severo Alexandrino, Græce & Latine anno 1676. imprefſus fuit.

§. 17.

Archimedes de Sphæra & Cylyndro, de dimenſione circuli, de arenæ numero & ſimilibus Græce ſcripſit. Primus in Germania Hervagius eum excudi curavit Baſileæ anno 1544. Præſtantiam

am hujus scriptoris commendat *Vossius*
de scient. Mathemat. c. 16. §. 2.

§. 18.

Hipparchus celebris ante natum
 Christum Astronomus: Cujus in Ara-
 ti Eudoxi phænomena libros XII. & li-
 brum asterismorum, *Petrus Victorius*
 Florentiæ Gr. & Lat. anno 1567. edi-
 dit. Sed *Dionysius Petavius* eum to-
 mo III. de Doctrina Temporum inse-
 ruit.

§. 19.

Nec prætereundus hic est *Hierocles*,
 Philosophus insignis, qui in Aurea Py-
 thagoreorum carmina commentarios
 Græcos adornavit, quos *Joannes Cur-
 terius* Latine interpretatus est. Deinde
 etiam de *Providentia & Fato* commen-
 tarium scripsit, quem cum ejusdem
 Fragmentis & Lili Gyraldi interpreta-
 tione symbolorum Pythagoræ, notis-
 que Merici Casauboni ad commenta-
 rium Hieroclis in aurea carmina, *Jo-
 annes Pearsonius* Londini anno 1673.
 addi-

additis Prolegomenis eruditis, publicari curavit.

§. 20.

His jungemus *Historia Poëtica scriptores antiquos Græcos*, ut *Apollo-dorum Atheniensem*, qui Bibliothecam composuit ad fabulas Poëtarum intelligendas utilem; *Cononem*, qui *Διηγήσεις* seu Narrationes quinquaginta elaboravit; *Ptolomæum Hephæstionem*, qui *περὶ τῆς εἰς πολυμαθίαν καινῆς ἰσχυρίας λόγος* z. h. e. *Nova ad variam eruditionem historiae libros VII.* scripsit; *Parthenium Nicaënses* *περὶ ἐρωτικῶν παθημάτων* vel de *amatoris Affectionibus* librum reliquit; Et *Antonium Libe-nlem μεταμορφώσεων συναγωγὴν*, seu *Transformationum Synagogem*. Hos inquam auctores doctissimus Anglus *Thomas Gale* cum notis anno 1675. Parisiis publicavit.

§. 21.

Referemus etiam ad *Philosophos Medicorum Græcorum Principes*; quia *Medicina*

dicina olim Philosophiæ pars fuit. Sunt autem illi *Hippocrates Cons.* & *Galenus*; ille ante Christum natum quinto seculo floruit, & dialecto Jonica usus, libros de re mediæ præstantissimos scripsit. Opera ejus conjunctim Græce & Latine Venetiis anno 1588. cum notis Hieronymi Mercurialis, & non ita pridem Parisiis edita fuerunt. Hic vero (*Galenus*) seculo post Christum natum primo vixit. Libri ejus Basileæ anno 1538. Græce quinque tomis distincti, & Venetiis Latine anno 1625. in septem classes distincti, lucem aspexerunt, & artis philosophicæ & eruditionis penû habentur, etiam in rebus non medicis. *Labbeus* Elogium Galeni edidit.

§. 22.

Eodem hoc seculo medici & alii Græci inclaruerunt, ut *Trallianus*, *Aretæus Cappadox.* v. *Henrici Stephani* opus, cui titulus, *Medicæ artis principes, post Hippocratem & Galenum*, anno 1567. impressum.

§. 23.

§. 23.

Possunt etiam philosophis Græcis, aut historicis accenseri Gramm. Græci, qui vel Gramm. vel Lexica scripserunt; ut *Apollonius Alexandrinus*, cujus de *Syntaxi*, seu *constructione orationis* libri IV. extant. Friderici Sylburgii opera, cui Procli Christomathia Grammatica sub- juncta est, Francofurti anno 1590. apud Wechelios excusa. *Julius Pollux*, Nau- crattia Grammaticus sub Imperatore Commodo clarus, *Onomasticon* scripsit Græcum, quod *Bæclerus* opus eru- ditissimum & incomparabile vocat. Quia non tantum vocabula, sed & va- rias res ad philosophiam pertinentes, explicat.

§. 24.

Non minori laude ornatur *Hesychius Grammaticus*, If. Casaubono judice in Athenæum, Glossographorum longe princeps: Et in Epist. 49. omnium ve- terum criticorum, quos habemus ho- die, longe, si quid judico, ait, doctissi-
mus

mus & serio Græcantibus apprime utilis. Multas dictiones N. Tti explicat, ex quo colligitur, fuisse Christianum. *Flacius Illyricus* Nazianzeni auditorem ac discipulum in Catal. Test. verit. vocat.

§. 25.

Suidas seculo post Christum N. sexto clarus, vel, ut alii malunt, seculo undecimo temporibus Alexii Comneni, quod ex voce, quam explicat, *Αἰδῶν* apparet, Lexicon seu opus historiarum variarum conscripsit, in quo plurima fragmenta scriptorum amissa exhibet, etiam cum nomina non citantur. *Æmilius Portus*, Francisci filius, Græcum textum multis locis emendavit, obscura explicuit & Latine interpretatus est, *Vossius* quidem non admodum præclare de eo sentit; cum virum nullius iudicii, doctrinæ autem mediocris vocat l. 2. de *Histor. Gr. c. 26.* sed tamen usum præstat in Græcitate studio. *Is. Casaubonus* in Notis ad *Diogenem Laërtium*, illud

illud multis mendis scatere arguit, quæ
a Porto non fuisse observata, ipse mira-
tur.

§. 26.

Non omittendus heic est *Harpocra-
tion Valerius*, Rhetor Alexandrinus;
qui, ut Philippus Jacobus Mauffacus
habet, Veri imperatoris præceptor fu-
it, & *Lexicon decem Oratorum Græciæ*
posteritati reliquit, collectis in unum
præcipuis eorum loqvendi generibus.
Quod *Nicolaus Blancardus* Leidensis
Latine vertit; Philippus autem Jaco-
bus Mauffacus & Henricus Valesius,
notas & Animadversiones adjecerunt.
Prodiit nuper Lugduni Batavorum an-
no 1683. Glossaria veterum Philoxeni
Placidi &c. Lugduni excusa pro-
stant.

CAP.

De Theologis Græcis ac
Patribus Christianæ Eccle-
siæ.

§. 1.

INter Theologos Græcos, ante omnia, se nobis offerunt viri Θεότιμοι in N. Fœderis voluminibus nominati: Primo IV. Evangelistæ; deinde Actus Apostolici; tum XIV. Epistolæ Paulinæ; inde Epistolæ Catholicæ, denique Apocalypsis Johannis. Primus Evangelium scripsit *Mattheus*, quod ex Ebraico idiomate in Græcum sermonem, vel ab Apostolo, vel Apostolico viro translatum fuisse, multi credunt. *Marcus* inde, *Lucas* & *Johannes* eandem historiam divino instinctu composuerunt. Quod alibi fusius declaravimus.

§. 2.

Inter scriptores Ecclesiasticos ac Patres, qui a reverentia ita appellari solent,

lent, Primo occurrit *Ignatius*, *Episcopus & Martyr*, cujus *Epistolæ* a Nicolao Vedelio, Genevæ, Usserio Armachano in Anglia, & Is. Vossio, in Belgio editæ prostant. Huic jungimus antiqvissimos duos Apologetas, *Justinum Martyrem*, & *Athenagoram* ab Heinrico Stephano, & deinde Sylburgio Græce & Latine, nuperqve nostra cura denuo editos.

S. 3.

Quia v. in historia Ecclesiastica, ex instituto cum de Græcis, tum de Latinis Scriptoribus Ecclesiasticis egimus; heic solum nomina Patrum Græcorum & quidem antiqvorum indicabimus reliqvorum. Sunt autem illi, qvorum scripta adhuc maximam partem extant, præcipui, *Justinus Martyr*, *Athenagoras*, *Theophilus Antiochenus*, *Tatianus*, qui adversus gentiles scripsere; *Hermias Philosophus* orationem, qua gentiles philosophos exagitat, reliquit: *Hippolytus*, cujus demonstratio de Antichristo

K

sto

sto Marquardi Goudii opera prodiit; *Clemens Alexandrinus* in Theologia universalis adversus gentiles scriptor, omnigena eruditione imbutus, cujus opera *Heinsius* edidit; *Origenes Adamantius*, plurima quidem scripsit; sed quæ supersunt, 2. tomis continentur. *Petr. Daniel Huetius* nuper commentaria ejusdem in S. Scripturas publicavit, præfixa historia de Origene & ejus scriptis. *Gregorius Thaumaturgus* Expositionem fidei & alia scripsit, quæ a D. Gerardo Vossio Moguntia edita sunt; *Methodius* Parisiis prodiit. *Eusebius*, cujus historia Ecclesiastica ab *Heinrico Valeſio* memorabilibus notis illustrata, jam supra laudata fuit. Præterea vero scripsit *Preparationis Evangelicæ & Demonstrationis* utilissima opera pro veritate Christianæ religionis, contra ethnicos, quæ post Roberti Stephani Græcam editionem, cum versione nova Vignierii, edita sunt Parisiis Græcæ & Latine. *Chronicon* ejus a Josepho Scaligero

ligero animadversionibus illustratum est. *Apollinarium Methaphrasten* Psalmorum supra memoravi. *Epiphanius* Græce & Latine a Dionysio Petavio Parisiis editus, antiquitatis Ecclesiasticæ studiosis inprimis necessarius est. *Basilii Magni* Pontici Græce & Latine Parisiis prodiit, præstat magnifica eloquentia. *Gregorius Nazianzenus*, Basilii conjunctissimus olim commilito, Græce & Latine Parisiis cum Nicetæ & Billii notis editus, sublimi dicendi genere, quæ prosa, quæ versa oratione utitur. *Athanasius* Græce & Latine cum interpretatione Petri Nannii, ex officina Commeliniana prodiit, qui malleus hæreticorum, inprimis Ariætorum, audit. *Evagrius* inter historicos Ecclesiasticos memoratus, Græce & Latine a Christophoro Sonio Genevæ, & nuper ab Henrico Valesio Parisiis editus est. *Amphilochius* Græce & Latine Parisiis excusus est. *Macarius Senior*, Ægyptius Monachus, Græce

& Latine Parisiis anno 1638. editus. *Johannes Chrysoſtomus*, profluente eloquentia ſuavis & efficax, Homiliaſtes melior, quam exegetes, octo tomis Græce & Latine Parisiis prodiit. *Cyrillus Hieroſolymitanus*, qui Catecheſes ſcripſit, Græce & Latine Parisiis excuſus eſt. *Philoforgii Epitome hiftoriæ Eccleſiaſticae*, a Jacobo Gothofredo Græce & Latine edita fuit Genevæ. *Cyrillus Alexandrinus*, gravis & eruditus Theologus, Parisiis anno 1605. Græce & Latine prodiit. *Socrates & Sozomenus*, hiftorici Eccleſiaſtici, ab Henrico Valeſio cum Commentariis eruditis divulgati ſunt Parisiis, & Møguntia nuper recuſi; *Syneſii* diſerti & eruditi viri opera Græce & Latine Dionyſius Petavius edidit Parisiis: *Theodoretii* opera, exquiſita eruditione & eloquentia referta, Parisiis IV. tomis edita ſunt. *Eufebii Emefeſii* Homiliae Parisiis anno 1575. prodierunt. *Iſidorus Peluſiota* a Conr. Rittershuſio & Andr. Schotto Græce

Græce & Latine Parisiis editus, multa scripturæ loca satis feliciter interpreta- tus est. *S. Maximus confessor*, Theo- logus & Philosophus insignis, multa ad Theologiam asceticam utilia tra- dens, Parisiis anno 1676. a Fr. Combe- fisio editus prostat, *S. Dionysii Areopa- gitæ Opera* cum Scholiis S. Maximi & Paraphrasi Pachymeræ, a Balth. Cor- derio cum interpretatione & notis illu- strata, Antverpiæ anno 1633. prodie- runt. De quo eruditorum judicia pas- sim leguntur annotata. *Nemesii Phi- losophi & Episcopi de Natura hominis* liber egregius cum annotationibus vi- ri eruditissimi, Oxonii anno 1671. ty- pis exscriptus prostat. *Nili Monachi* opera Græce & Latine Romæ excusa sunt. *Æneæ Gazæi Theophrastus*, a Barthio cum notis emissus apud nos prostat. *Agapetus* Diaconus Franco- furti & alibi cum notis variis impressus est. *Johannes Scholasticus*, Presbyter Antiochenus Canones Græcos collegit.

Vid. *Justelli Canones Ecclesie Græcæ*. *Procopii Gazæi* opera Parisiis Græce anno 1543. prodierunt. *Theodorus Anagnostes* inter Scriptores Byzantinos, qui Parisiis editi sunt, invenitur. *Theophylactus Simocatta* aut *Simocattus*, Græce & Latine Ingolstadii in quarto prodiit. *Chronicon Alexandrinum* Matthæus Raderus Græce & Latine publicavit; Vocatur & *Festi Siculi* opus. *Photii* Bibliotheca opus eruditionis variæ & raræ ab Höschelio primum, deinde ab Andrea Schotto Græce & Latine editum. *Theophylacti* Episcopi Bulgariae opera, Parisiis & Londini Græce & Latine edita sunt. *Oecumenii* Græci Patris commentaria in Acta Apostolorum, Epistolas Paulinas & Catholicas omnes, cum *Arethæ Casarea Cappadociae Episcopi* Explanationibus in Apocalypsin, Fed. Morellus Parisiis anno 1630. publicavit. Hi sunt celebriores inter Græcos Patres. Omnes enim, quorum monumenta vel

vel fragmenta collecta prostant, recensere hic, nostri instituti ratio prohibet.

§. 4.

Possunt his etiam addi *Catena Græcorum Patrum*, qui in libros quosdam Biblicos commentarios scripserunt: ut in Lucam, Balthas. Corderii ex officina Plantiniana Antverp. 1628. item in Johannem ejusdem Corderii opera, ibidem 1630. in Jobum, opera Patricii Junii, Londini 1637. &c. Usus etiam tam Ecclesiasticæ quam antiquitatis cultoribus, præstare possunt *Juris Græco - Romani tam Canonici quam civilis*, tomi duo, a Johanne Leunclavio Francofurti anno 1596. publicati.

§. 5.

Extant quoque LX. libri *Βασιλικῶν*, i. e. universi *Juris Romani*, auctoritate Principum Rom. in Græcam linguam traducti: Ex quibus *Eclogam* seu *Synopsin* Johannes Leunclavius fecit, &

Basileæ anno 1575. edidit. Sed integrum opus βασιλικῶν *Carolus Annibal Fabrotus* cum versione Latina divulgavit; quod jurisprudentiæ cultoribus, sed Græce doctis, commendamus.

* * *

Et hos, ex Græcis scriptoribus, jam recensuisse sufficiat.

CAP. VI.

De Studio Oratorio.

§. I.

Eloquentiæ studium etsi vulgo in Scholis trivialibus tractari solet; paucos tamen in illis adolescentes inuenias, qui isti excolendo sunt idonei. Requirit enim animum multa lectione imbutum & varia rerum notitia instructum. Quod *Cicero* suo exemplo in *Bruto* confirmat, referens, se, paulo ante, quam primam causam publice diceret, tum plane adultum, cum dies ac noctes in omni doctrinarum meditatione

one versaretur, Stoico Diodoro dedisse operam, a quo cum aliis in rebus, tum studiosissime in Dialectica exercitum fuisse. Confer *Richerii Icon. Anim. c. V.*

S. 2.

Et notum est, doctrinas, quibus oratorem instructum esse oportet, in paucis Scholis, quo decet modo, tradi posse. Esto enim, in cætu Scholastico tres quatuorve esse, qui ea eruditione ac judicio pollent, quibus orationibus componendis opus est; præceptores tamen, qui omnes simul in hac arte erudire laborant, his solis, qui idonei sunt, vacare nequeunt; nisi forte privata id opera fiat. Si autem Latini & Græci sermonis facultatem in Scholis ante sibi compararunt adolescentes, in Academiis, ubi universæ artes & scientiæ traduntur, etiam hanc artem excolere, pro vitæ & fortunæ conditione, debent.

K 5

S. 3.

S. 3.

Sed quæstio hic movetur, an ingenio magis & exercitatione; an vero præceptis oratoris comparetur eloquentia? *Sextus Philosophus libr. II. adversus discipl. quæ ante Philosophiam discuntur*, prius quæstionis membrum confirmare nititur; tum eo, quod multi, qui nunquam didicere Rhetoricen, Oratoria facultate præstiterunt; quomodo inter alios, Demadem ex remige repente oratorem factum, ait: tum item, quod plurimi, qui omnia artis præcepta didicerant, cum ad forum ac judicia ventum esset, plane fuerunt inepti ac elingves. Hanc Sexti opinionem, tanquam *κωφεῖαν δόξαν* sequitur *Rolandus Maresius libr. II. Epist. Philolog. Epist. LI.* ita enim scribit ad J. Baptistam Persum Moncampium: *cum nuper Demosthenis Olynthiacas orationes legerem, verum esse comperi, quod Quintilianus scripsit, pectus esse, quod disertum facit, & vim mentis. Ille enim*

nim

nim oratorum omnium longe princeps,
 ac pene lex orandi ab eodem Quintilia-
 no dictus, tamen in illis orationibus non
 multam artem adhibuisse videtur: in
 quibus tantum summa prudentia homi-
 nis πολιτικῆς ubiqve exitet. Nihil in-
 solens aut ineptum, sed omnia sana &
 sincera, (quæ Atticorum est virtus præci-
 pua, ut ait Cicero) & ex ingenio, ac ju-
 dicio magis, quam ex arte oratoria pro-
 venientia. Nam de sermone nihil dico,
 quod est solum, & quasi fundamentum
 eloquentiæ, quæ in eo est vere Atticus, &
 ita elaboratus, ut singulorum verborum
 pondera dictus sit examinare. Quod
 vero non arte & scientia, sed longe ma-
 gis facultate & meditatione eloquentia
 contineatur, summi etiam oratores in ea
 sententia fuerunt, Lysias & Æschines,
 qui cum Rhodiis exularet rogatus a Rho-
 diis, ut eos artem dicendi doceret, nega-
 vit se eam scire. Antonius etiam inter
 oratores Romanos præcipuus, nullum esse
 artificium dicendi, passim apud Cicero-

nem in libris de Oratore affirmat; præsertim cum nemo artis scriptor, ne mediocriter quidem disertus fuerit, eloquentissimi autem innumerabiles extiterint, qui nec ista didicissent, nec scire curassent. Paucis interjectis pergit: Itaque ut quis disertus evadat, non multum, meo iudicio, in istis Rhetoricæ præceptis, quæ sunt infinita, se torquet. Sed cum erit communi illa eruditione imbutus, quæ in artibus ingenuis consistit, & Philosophiam præcipue moralem attigerit, quas Socraticas chartas appellat Horatius, tum demum frequenter se in dicendo & scribendo exerceat. Exercitatio enim, quod potentissimum discendi genus vocat Quintilianus, sine multis præceptis aliquem eloquentiæ usum afferret ei, modo indolem habeat, & naturam ad eam idoneam, quæ præcipue hic multum valet. Iudicium etiam, quod idem Horatius recte scribendi principium & fontem esse dixit, non parum corroborabit. Sed magno cum iudicio priscorum

om-

oratorum libri sunt evolvendi, & præcipue Philosophorum commentarii legendi. Prædictus enim Cicero fatetur, se oratorem, si modo sit, aut quicumque sit, non ex Rhetorum officinis, sed ex Academiæ spatiiis extitisse, &c.

S. 4.

Verum enim vero, ut ut quibusdam natura copiam facultatemque dicendi largita est; tamen ea vis non omnibus, qui verba ad populum facere aliquando debent, concessa est. Deinde ars vel præcepta oratoria juvant naturam, magisque reddunt disertum ingenio jam facundo præditum, dum altera alterius opem poscit. Quod Isocrates olim contra Sophistas jam observavit: αἱ μὲν δυνάμεις καὶ τῶν λόγων, καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἀπάντων ἐν τοῖς εὐφύεσιν ἐξίνονται, καὶ τοῖς περὶ τὰς ἐμπειρίας γυμνασμένοις. ἡ δὲ παιδείσις τὰς μὲν τοιάτῃς τεχνικωτέρας, καὶ πρὸς τὸ ζῆν εὐπωρωτέρας ἐποίησεν. Nam præstantia & orationis, & rerum

aliarum omnium, in naturali quadam vi consistit, etiam in iis, qui circa experientiam versati sunt. Doctrina autem institutio eos artificiosiores & ad vivendum feliciores reddidit. Nempe præcepta in quavis arte homines magis certos reddunt, ne impingant facile, juxta senarium illum antiquum:

Διπλῆν βλέπουσιν οἱ μαθόντες
γράμματα.

Qui literas didicere, bis tanto vident.

In eo tamen facile consenserim *Maresio*, non multis præceptis defatiganda esse ingenia, sed usum statim & exercitationem accedere debere. Nam juxta *Ovid. l. 2. de Arte*:

Solus & artifices, qui facit, usus adest.

Vbi προογουμένασματα, seu dicendi primordia vel elementa adolescentibus, *Fabius l. 1. c. 9.* rectissime commendat. De his è veteribus, *Theo & Aphthonius* scripsere; e junioribus *Joach. Camera-
tius*

rius, Petrus Nunneseus, Micralius, & alii, qui in Scholis trivialibus tractari debent.

S. 5.

Dato autem, aliquam artis culturam in hoc studio requiri, ulterius inquirendum venit; an veterum, h. e. Græcorum & Romanorum oratoria, nostris moribus & vitæ satis apta sit? Quod ego quidem simpliciter non affirmarim. Nam status populi Christiani, cujus major pars sub principibus vivit, quorum sub imperio non is usus eloquentiæ, qui olim apud Græcos & Romanos fuit. Hinc *Rolandus Marefius* existimat, ex tribus causarum generibus, quæ vulgo a rhetoribus assignantur, solum restare demonstrativum, quod nunc quidem usum aliquem habeat. *Quantum enim (ait) ad deliberativum attinet, in regnis, ubi omnia ex unius arbitrio pendent, princeps, si quid in deliberationem veniat, proceros suos, aut consiliarios sententiam rogat,*

rogat, quam breviter, & sine ornatu unusquisque dicit: & in illis magis prudentiam, quam facultatem dicendi requirit. Quantum ad iudiciale; cum criminum capitalium accusationes & defensiones, in quibus olim eloquentia maxime vires exerebat suas, nunc per advocatos non peragantur, & in civilibus controversiis affectus movere composita oratione, longoque proœmio, aut peroratione uti non concedatur, minimum quoque loci huic generi relinquitur. Solum igitur (pergit) ἐπιδείξιον, sic dictum ab ostentatione, quod etiamnum aliquando usurpetur in panegyricis, qui ex variis occasionibus dicantur ut legationis, inaugurationis, aut diei sancto alicui consecrati causa, cum martyris generosi, aut pii doctique antistitis memoria in Ecclesia celebratur: quibus locis eloquentiæ vela laxare licet. Hæc Maresius Epist. Philolog. l. II. Ep. 46.

§. 6.

Enimvero, ut ut genus dicendi *de-
libe-*

liberativum & judiciale, non per omnia, ad nostros mores ac vitam quadraret; tamen locum utriusque adhuc esse, ideo negare nolim, quod principum ministri, ut cancellarii & legati, sapius hoc aut illud negotium suadere aut dissuadere jubeantur. Quod si artem dicendi non ignorant, multo felicius præstabunt, quam si illius sint rudes. Et quoties accidit, ut legatos reum aliquem defendere oporteat? Quod absque arte in genere judiciali ostensa commode fieri nequit. Quis etiam neget? in foro etiamnum aliquem patere eloquentiæ campum; etsi inter rabulas pauci sint, qui hunc ingrediantur. Itaque veterum oratoriam non repudiandam, sed moribus nostris magis adaptandam svaserim. Id quod *Christoph Schraderus* in *Academia Julia* Eloquentiæ non ita pridem professor clarissimus, in *Hypothes. Orator. c. Joh. Sleidani historia* desumptis, molitus est. Sed cum hunc modum, sine regulis nostræ

stræ vitæ generibus accommodatis, non æque facile juvenes addiscere queant, utilissimam hac in parte operam insumsit clarissimus, & a multis annis mihi amicissimus vir, *Christianus Weisus*, qui ante tres annos *Institutiones Oratorias*, ad *praxin hodierni seculi accommodatas* publicavit. Quibus, studiosæ juventuti, viam ad eloquentiam Scholasticam, Politicam & Ecclesiasticam præivit. Iis jungi possunt *Vossii* institut. Rhetor. & *Nicolai Caussini libri de Eloqventia Sacra & Profana*. Quia vero in Germania, extra Scholas, raro latinæ orationes haberi solent; adparet, præcepta jam laudata eloquentiæ Germanicæ parandæ adhiberi etiam debere, confer hic laudati modo *Weisii Politischen Redner*.

S. 7.

Maximi usus in vita jam oratoria ecclesiastica esse videtur, cui ut cum *Weisio nostro* loquamur, dimidia studiosorum pars, suam addicere operam solet.

solet. Hanc aliqui paucis, aliqui pluribus includunt præceptis, quæ hic recensere nostri instituti non est. Id tamen quivis sanæ mentis admiserit, perverso multos impetu rapi ad hoc studium, cum nulla eruditione theologica ante fuerint imbuti. Quod cacoëthes nuper venerandus socer meus, D. Spenerus, in *Prolegomenis Tab. Hodosoph. Dannhaw.* rectissime inter impedimenta studii theologicæ retulit. Nam, si quis in doctrina Christiana ex sacris literis bene eruditus fuit, iudicioque logico pollet, prolixis oratoriæ artis præceptis opus non habet; etsi plane ejus expertem esse non decet. Iudice enim doctissimo *Rolando Maresio*, e suggesta sacro conciones magis sermonis simplicitas cum vitæ dignitate & probitate conjuncta, quam Oratoria facultas commendat, & ad persuadendum efficaces reddit: nec meo iudicio quidquam putidius esse potest, quam de rebus sacris declamatorio more differere. v. *Mares. l. 1. Epist.*

Epist. Phil. Ep. XI. In aliis quidem (item Marefii verba ex Epist. XLVI. libr. II. recito) sacris concionibus, in quibus sublimia nostræ religionis mysteria declarantur, aut populus a vitiis deterretur & ad sanctitatem morum sectandam accenditur, nescio quomodo subputidum videtur, & minus conveniens, eloquentiam affectare: cum in iis simplex & facilis Oratio, modo sit gravis, cum integritate concionantis conjuncta, magis ad animos hominum commovendos valeat, quam ulla ars aut facultas dicendi. Unde etiam apud Græcos ὀμιλιῶν nomen retinent, quod sint quasi familiares cum populo colloquutiones. Atque ita etiam B. Lutherum, & alios pios doctores sensisse, variis, si opus foret, testimoniis comprobari posset.

CAP. VII.
De Philologia Sacra.

§. I.

Differuimus jam pro scopo nostro de *Philologia profana*: nunc ad sacram progrediemur, quam a *profana* sejungimus, tum ob lingvas & res, quas tractat, sacras, tum ob usum, quem in sacra theologia præstat.

§. 2.

Partes hujus tres constitui possunt: **PRIMA**, lingvarum, quibus sacer codex exaratus est, item idiotismorum lingvæ Hebraicæ & Græcæ notitiam complectitur: **SECUNDA**, historiam divisionis & partium sacri codicis, integritatis fontium Hebræorum, interpretationis, ac versionum ejus in alias lingvas, variantium in his lectionum, Cabbalæ & similium, quæ in doctis commentariis sacre scripturæ passim annotari solent, continet: **TERTIA**, historiam rituum & ceremoniarum, quarum

quarum vel in sacris literis mentio, vel ad illas fit allusio, tractat.

§. 3.

Quod *lingvas* primum attinet *sacras*, duæ sunt præcipuæ, ante alias philologiæ hujus & sacrae Theologiæ cultori, cognitu necessariæ; *Hebræam* puta & *Græcam*, quibus V. & N. Testamentum exaratum est. Ad Hebræam aliqui referunt *Chaldeam*, quippe dialecto tantum ab illa differentem, & quæ etiam capita quædam in Daniele & Esra exarata sunt. Ad stylum Hebraicum intelligendum, post proprietatem dictionum ex lexicis petitam, *D. Salom. Glasii Philologia Sacra* adprime inservit. His subjungunt aliqui Syriacam, Arabicam, Samaritanam & alias orientales, quæ ob paraphrases & versiones Bibliorum *πολυγλώττων*, & Rabbino- rum lectionem utiles censentur. Sed illæ parem cum Hebræa necessitatem non habent. *Græcæ* tamen linguæ peritia omnino opus est, partim ad LXXviralem

lem V. Testamenti interpretationem, partim ad N. Testamenti stylum, qui a profana Græcitat̄ indole in multis differt, rectius intelligendum. v. *B. Gerhardi Method. Stud. Theolog. c. 2. 3. 4.* *Thomæ Gatakeri Dissertat. de N. Testam. Stylo*, qua *Sebast. Pfocheni de Lingvæ Græc. N. Testamenti Puritate* sententiam examinat: *Dan. Heinsii Sacr. Exercit. in N. Testam. Jo. Croii Sacr. & Histor. observ. in N. Fædus, Salmasii de Hellenistica* commentar. *Jo. Vorstii Philolog. sacr. & alios.*

§. 4.

In *lingvæ Hebraicæ studio*, si quis supra vulgus proficere gestit, adjungi debet *Chaldaicum, Rabbinicum, Mesorethbicum, & Talmudicum*: quanquam hoc sit paucorum, & non nisi memoria & ingenio valentium singulari.

§. 5.

Chaldaicum, non tantum ad *Danielis & Esræ* lectionem, sed maxime ad *Tar-*

Targumim sive paraphrases Chaldaicas intelligendas necessarium est. Quorum auctores præcipui sunt Onkelos & Jonathan: quorum ille quinque libros Mosis; hic Prophetas interpretatus est; Onkeli Paraphrasin Chaldaicam *Paulus Fagius* Latine vertit atque annotationibus illustravit. *Johannes Mercerus, Professor Regius*, Lutetiis duodecim Prophetas minores chaldaice, cum versione Latina & notis, Parisiis anno 1557. publicavit. vid. *Hottingeri Thesaur. Philolog. libr. 1. c. 3. sect. 1.*

§. 6.

Studium Rabbincum, non nisi fundamentis in Hebraica & Chaldaea lingua bene jactis, inchoandum, ac non sine præceptore perito tractandum est, qui commentatores Biblicos præcipue interpretari norit. conf. *Buxtorfii Bibliothec. Rabb.*

§. 7.

Inde ad *studium Masorethicum* progre-

grediendum, ut quid Hebræorum critica in versibus, vocibus & literis sacri codicis numerandis, & varietate ejus notanda, præsterit, sciatur. Hanc *Jo. Buxtorfius* in *Tiberiade*, sive commentario Masorethico triplici, historico, didactico, & Critico, & *Brianus Waltonus* in *Prolegom. Bibl. Polygl. c. VIII.* exposuerunt. Cui concordantiæ Hebraicæ ejusdem Buxtorffii jungendæ sunt, ut loca scripturæ in Masora sine libri mentione, adducta, inveniri queant.

S. 8.

Studium Talmudicum, quod difficilius est, ultimo loco tractari debet. Quid in eo contineatur, *J. Buxtorfius* in *tractatu de abbreviaturis Hebraicis* exponit. Illud vero duplex esse, constat; Hierosolymitanum & Babylo-
nicum; illud collegit R. Jochanan anno Chr. 230. quod Cracoviæ excusum est; Hoc (Babylo-
nicum) a diversis Rabbinis compilatum anno Chr. 500.

L

abso-

absolutum est. Utrique intelligendo
Lexicon Chaldaico - Talmudico - Rab-
binicum Buxtorffii inservit. Confer
*Cass. Scioppii Diatribam de compendio-
sa & facili lingua Hebraeam & Chal-
daeam condiscendi ratione.*

§. 9.

ALTERAM *Philologia sacræ partem*
diximus *supra* §. 2. consistere in historia
divisionis & partium codicis sacri, in-
tegritatis fontium, versionum &c. De
his agunt *Hottingerus in Thesauro Phi-
lolog. Glassius in Philolog. sacr. Maye-
rus de Partitione s. cod. Petr. Dan. Hue-
rtius de interpretatione libr. 2. & multi alii,*
qui ab his laudantur. Inter nostrates
Theologos *B. D. Calovius in Critico
sacro Biblico,* & qui adhuc Ecclesiæ
Evang. bono vivit, *venerandus D. Kort-
holtus de variis Scriptura s. Editionibus,*
tractatu Kiloni edito. His addi mere-
tur *Briani Waltoni Apparatus Philo-
log. Bibliis Polyglottis tom. I. præmis-
sus,* lectuque omnino dignissimus. Cab-
balana

balam *Reuchlinus* primum, post eum multi alii exposuerunt. v. *Hottingeri Thesaur. Philolog. t. 1. c. 3. sect. 5.*

S. 10.

TERTIA pars sequitur, quam doctrinam rituum & ceremoniarum apud Hebræos imprimis usitatarum, completi affirmavimus. Huc pertinent scriptores, qui vel commentarios eruditos in sacrum codicem adornarunt, in *Poli Synopsi Biblior. Critic. allegati*; vel res Hebræorum ecclesiasticas & civiles tradiderunt: ut *Buxtorfius in Synagoga Judaica*, *Geierus de luctu Ebræorum*, *Carolus Sigonius de Republ. Hebr.* *Cornelius Bertramus de Politia judaica*, *Petr. Cuneus de Republ. Hebræorum*, *Petrus Galatinus de Arcanis Cathol. veritatis*, quæ ex libro *Martini Raymundi*, quam vocat, *Pugione fidei*, desumpta sunt, *Schickardus de jur. Regio*, cum celeberrimi nostri *D. Carpzovii Annotat. Seldenus de Dis Syris*, de *Synedriis*, de *jure N. & G. juxta disciplinam Ebræorum*,

L 2

rum,

rum, Dietericus in *Annotat. Bibl. Spenserus de LL. Ebraeorum Ritualibus*, & plures alii recentes scriptores passim obvi.

SECTIO VI.

De altiorum, quæ dicuntur, Facultatum Studiis.

CAP. I.

De Præparatione ad Studium Medicum.

§. 1.

Penitiores Physicæ & Matheseos cognitionem, ad studium hocce feliciter excolendum & absolvendum, requiri, ex iis, quæ supra de illis disciplinis disseruimus, constare potest.

§. 2.

Deinde cum principes medicorum Hippocrates & Galenus Græce scripserint, & vocabula artis medicæ, quibus vel morbos, vel medicamenta, vel res etiam unde illa præparantur, designari solent, pleraque Græcæ sint originis; ad-

adparet, Medicinæ cultores Græcæ
lingvæ peritia carere haut posse. v.
*Joach. Camerarii commentar. Græc. de
Partibus hum. corp.*

S. 3.

De ipso autem studio Medicinæ be-
ne instituendo, artis hujus periti do-
ctores consulendi sunt. *Johannes
Heurnius*, vir doctissimus, eruditam de
eo dissertationem edidit; in qua primo
docet, quibus præceptoribus utendum
ad medicinam, & quibus auctoribus in-
cumbendum: secundo, ostendit, quæ
ratione cum certa utilitate dicti jam au-
ctores sint legendi. Cum vero post
Heurnii obitum, multa in hac arte, per
curiosos naturæ indagatores, multa-
que experientia instructos medicos, hoc
in primis seculo, fuerint detecta, om-
nino recentes hic doctores consuli
interest. Interim laudata modo *dissertatio
Heurnii, de studio Medicinæ bene in-
stituendo*, heic legi meretur, in duas se-
ctiones divisa.

L. 3

I. Qvi-

I.

Quibus præceptoribus utendum ad medicinam, & quibus auctoribus incumbendum.

VT recte formentur studia, doctum contubernium plurimum valet: optimiqve viri illud Reipublicæ debent, ut sua consuetudine juvenum animos recte ad artes effingant. Propterea Hercules præclaris splendens virtutibus (χαλκικῆ ἐδῆ) ob animi fortitudinem dicitur) diligentiam in educatione Hyle summam adhibuit: qui tamen patre Theodamante paupere, δευτέρω natus fertur, Plato, Aristoteles & Plutarchus sæpe accinunt: Ἐδῶν μὲν γὰρ ἀπὲρ ἀλλὰ μαθήσεαι, ἢν δὲ κακοῖσι ζυμμιγῆς, ἀπολείς καὶ τὸν εὐόντα νόον. A bonis quidem bona disces; si vero malis conversare, pristinam quoque mentem perdes. Præceptores non ad scriptitia quaedam benevolentia, sed ex unguibus ament disci-

discipulos: & ut coloni sapes arbusculis circumponunt, ita præceptores curam habent, ut rectissima eruditionis germina pullulent. Hos juvenes sepe accedant; nam sodalitium ad benevolentiam & amorem excitat. Peleus Achilli Phœnicem junxerat, ut & dicendi & agendi ductor foret atque magister, ut canit Homerus. Horum imitatione præceptores eligatis medicina peritos, & benevolos, ac tales, qui ad amicitiam proni sunt, & ante omnia doctos: nam difficilis hæc ars. Ita Apollo (ut cecinit Pindarus) voluit a Chirone singulari doctrina splendente filium suum Æsculapium doceri, ubi ait:

Καὶ ῥά μιν Μάγνητι Φέγων
Πόρην Κεντάυρου, διδάξαι
Πολυπήμονας ἀν-
θρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους.

Illum Magnésio adducens commisit Centauro, ad docendum multinocuos hominibus sanare morbos. Cum electi fuerint, eos sequere; ac citra pertinaciam

ciam, concertationes cum illis moveto, ut tuis rationibus in re dubia, cum illorum iudiciis collatis, quantum a vero absis intelligas, & memoriae altius hoc modo rem immittas. Hinc veteres Palladem, non sine opera operosi Dei Vulcani (cujus etiam organa αὐτόματῶν in opus) ex cerebro Jovis armatam prodisse fingunt: oculis torve unum in scopum collimantem; quod concertatione artes optime insculpantur ac retineantur. Non moveant graves quaestiones, antequam totam medicinae formam animo complexi fuerint: alioquin hippocentaurus proferent, ac inaniter ut implumes ciconiae subsultantes, alas vibrabunt: legant & relegant primum medicinae auctores: cedant libenter rationibus: non solum enim vincere, sed etiam vinci scire pulchrum eis, in quibus victoria detrimentum adfert. Vincti non vis? pulcherrimum est inter differendum a nulla vincti pertinacia aut iracundia. Domi libris opus est, non ut illos possideas, sed ut exercitatio & usus

in illis sit. Sed quibus? Quemadmodum
 ζωγραφῶσι, cum imaginem ab imagine
 pingunt, identidem exemplaria spectan-
 tes, illorum characteres ad suum Φιλο-
 τέχνημα transferre student; sic, qui se stu-
 det omnibus doctrinæ partibus excolere,
 conari debet, ut quasi ad simulacra eru-
 ditionis (hominum doctissimorum scripta
 dico) suum studium convertat, & quod
 in illis præclarum est, proprium sibi red-
 dat per imitationem. Quapropter in
 medicina, non usque deque cuncti aucto-
 res sunt eligendi, sed probatissimi, & qui
 ægis seculorum ætatibus interire non
 potuere. Nullus pictor non malit Ap-
 pellis, aut Parrhasii Zeuxisve vel Leu-
 cippi exemplar, quam quid hujus ævi
 ἀγὰρ αἰοῦσαι εἰς ἔτε' ἔξ' ἔτε' γλυ-
 κερῶτεραι εἰς αἰδέων. Est enim tem-
 pus probatæ doctrinæ index; cuncto-
 rum quæ vana nec magni sunt momenti,
 vastator. Plurimi hoc ævo magna aucto-
 ritate scribunt; verum tempus iudicium
 feret, num quid perpetuitate dignum ge-

rant: profecto inter mille scriptores vix unus seculum agnoscit. Sint itaque vestri auctores doctorum manibus triti, & eorum applausu probati: ni enim probi fuissent, jam diu manibus excussi contabuissent. Veteres sane dexterius de rebus judicarunt; quam nos ἀπὸ τῶν ἀπὸ τοῦ οὐνοῦ extrema fax & amurca mundi, ut a Platone in Philæbo dicitur. Verum dixit Basilius πῶν ἀρχαιοῦτητι διαφέγγει ἀιδέσσιμον, quod vetustate excellit, honore majori dignum est. Si enim neotericis quis stare vellet, cum infiniti fere sint, & cuncti ex Hippocrate & Galeno hauriant, illud incommode illi eveniet, quod gregarii illi infinitum tempus postulant, cum interim duos hos brevi tempore perlegere possit. Cumque vetustatem illam ceteri non trahant cinctam auctoritate, eo loco semper stabit hinc hausta doctrina, unde facile dimoveri possit. Longa temporum series plurimos celebres Græcos: quosdam Latinos, nonnullos

los Arabes. Græci medicinam pepere-
 runt, diviteque suppellectile locupleta-
 runt, ac splendido ornatu nostræ artis
 famam toto terrarum orbe fuderunt.
 Quare nusquam minus violatam hanc
 reperiemus, quam apud suos parentes:
 hic patrima & matrima. Hanc ita-
 que ex materno gremio pudicam vir-
 ginem vobis proferet divinus senex Hip-
 pocrates, & ejus enarrator. Galenus:
 Hippocrates verus medendi dictator ha-
 bitus semper, hujus scripta tanquam ora-
 cula, & non humane lingvæ verba, tota
 amplectitur antiquitas, tanquam ducem
 & auctorem omnium disciplinarum,
 qui, ut ait Celsus, vir fuit arte & facun-
 dia clarus: quique, ut scribit Macrobi-
 us, tam fallere, quam falli nescit. In
 hoc, verborum pressa proprietates sen-
 tentiarum concisa subtilitas, sermonis
 veneranda antiquitas, artificii com-
 mendabilis dignitas: in cujus, scri-
 ptis nihil superfluum, otiosum ni-
 hil; sed arguta brevitate rotunda o-

L. 6 mnia,

mnia, & significantia. Ita ut ubertas
 & amplitudo rerum verborum nume-
 rum longe vincat, Hac genuina &
 propria sunt Hippocrati, cuius tanta
 fuit benignitas, ut nihil sciverit quod
 nos nescire voluerit: tanta autem sol-
 lertia & sapientia, ut nemo post eum
 sciverit, quod ipse ignoraverit. In eo
 enim, cuncta medicine semina animad-
 vertas; quæ tamen in facienda medici-
 na melius, quam ex commentariis ad eum
 scriptis animadvertes. Hujus enarra-
 tor fidissimus est Galenus; qui scribitur
 a quibusdam vixisse annos centum &
 quadraginta. Hic cunctis Philosophis
 & Philologis utilis. Loquitur ubique
 puro, eleganti, simplici, & nunquam
 affectato sermone, non sine magna vo-
 cum & sententiarum suppellectile: adeo,
 ut nulla satietate lectorem offendat;
 sed ubique progrediendi cupidum rhe-
 torico artificio demulceat, homo ad elo-
 quentiam factus. In hoc præcepta
 quæ-

quædam philosophica rara & eximia,
 magisque illustria, quam apud ullum al-
 lum scriptorem invenias. Nihil obtru-
 dit lectori, quod non firmis rationibus
 demonstrat, ac ejus contrarium refutet.
 Quin moralia habet perpulchra, affecti-
 bus moderandis. Ambitionem & ava-
 ritiam præcipue insectatur, & de qualibet
 re docte & eleganter differit. Nul-
 lis non ad ingenii cultum ejus lectio utilis.
 Sunt alii, minoris gentis, &retæus, Aëtius;
 Paulus Trallianus, Oribasius, Cassius;
 Dioscorides de materia medica, & ejus
 Europista, & ex recentioribus Actuarius,
 Damascenus, Theophilus de urinis,
 Philaretus de pulsibus, Simeon Sethi,
 Nonus. Animi causa inspicias etiam
 interdum Geoponicos, & Hippiatros.
 Geoponica scripsit Dionysius Cassius Græ-
 ce; Latine vero Cato, Columella, Palla-
 dius, Constantinus. Sextus scripsit
 medicinas ex animalibus. Latinos in-
 ter medicos primus est Cornelius Cel-
 sus; sed prudenter legendus; nam in

multis Asclepiadem methodicum sectatur, ut fatetur ipse. Hujus cote stylum subigemus, & pluris latinitatem ejus, quam medicinam faciemus. Plinius etiam perlustrandus, qui Græciam & Latium uno volumine conclusit. Accedat his Scribonius Largus, & Serenus, & Cælius Aurelianus. Sed hic cum magno judicio legendus: nam is scripta Sorani Ephesii Latina facit, qui methodica secta addictus fuit. Marcellus Empiricus politæ dictæ onis scriptor etiam inspicatur. Et inter hos Theodorus Priscianus, cujus scripta Quinti Horatiani titulo circumferuntur. Scripsit ad Timotheum fratrem Phanomenon euporiston librum unum, cum Logico ejus, & Gyneciis. Apparet eum methodica sectæ studiosum fuisse. Extant etiam scripta de acutis & Chronicis, & de occultis physicis remediis. His adde Constantinum Aphrum. Inter Arabas præcipui sunt Avicenna, Rhazes,

Rhazes, Auerrhoës, Auencoas, Mesue, Serapio, & Alfabaravius. Qui deletantur fusa & polydada varietate remedium, Avicennam amplectantur: cuncta enim hujus ævi remedia ex eo manant. At Razes utilis illis, qui efficacem & contractam medicinam amant. Hic centum annos medicinam fecit. Hunc Vesalius paraphrasi eleganter decoravit. Hi utiles sunt, ex quibus excerptas remedia quædam Græcis olim ignota: nam scribendi illorum ratio, cum sine demonstratione fluctuet, a doctis improbat. Quare his non inherendum. Unum ex hujus temporis scriptoribus his addo doctissimum Fernelium: qui Arabum ductum non sine Græcorum demonstrationibus secutus fuit. Ejus lectionem laudo, modo cum jam dictis auctoribus conferatur, locaque annotentur, ex quibus suos rivulos traxerit: optima enim ex cunctis selegit, sed stare ejus auctoritati non potis est, nisi ubi firma demonstratio

ne

ne sua stabilivit. Quare in antiquos suos fontes si refundi possit, sane limpidissimam firmamque scientiam pareret. Sed totus eo abduci nequit, ut qui sponte interdum declinat & abit. Quid tunc agas? licet dirimet antiquorum demonstratio, collata cum hujus rationibus, & usus: hæc si vicerint, excutiantur nova tanquam amentatæ haste: sin Fernelius quid melius, retineatur, & gratiæ illi adscribantur, ut qui pomeria medica auxerit. Sed gravis hic est auctor, nec in primo medicinæ limine ponendus: sed a Galeno hoc potius utendum. Qui tamen compendiosam medicinam nimium amat, hunc legat cum iudicio: is enim, ut verum fatear, Græcâ & Barbarâ medicinam fere uno in volumine conclusit, & propriis locis philosophiam medicinæ intulit: ut non sit necesse aliam physicam usibus medicis quærere, cum ex latissimo naturæ ambitu sæcunde medicum campum rigarit. Hos sequuntur myriades
pra-

pragmaticorum intermediorum, & nuper natorum: qui volumina per singula hominis membra digesta fabricarunt, mira remedium varietate. Inter hos medios, maxime excellit Arculanus, qui Razis nonum ad Almansorem, & Avicenna ad librum de febribus commentatus est. In hoc remedia certa & efficacia. Aliis placet Gradius, qui pro Nicolai breviario est. Quidam consiliam alunt (& non sine ratione) qvalia Montagnana tunc edidit. Gattinaria nonnullis arridet; nam placida & usitata remedia suggerit. Nonnulli Varignanam consulunt, quod euporista & usu comperta pharmaca adferat. Sunt qui Gvainerium ceteris his præferant. Quidam se addicunt Savanarola, quo adstantibus mulierculis satisfaciant. Sed nulli se mancipare præstat; verum quosdam ex his inspicere, cum inter medica versamur opera. Et qui unum pragmaticum perlustravit, aut mille, imo omnes legerit,

nam

nam unam tantum aut alteram indicationem medendi prosequuntur cuncti, ductam ac evocatam a causa morbifica, & parte afflicta: ceteras susque deque habere videntur. Sine cæteris tamen indicationibus curatio rite non absolvitur: nam nullus morbus omnium est idem; nec ullum remedii genus eandem vim habet in omnibus. Diversæ enim sunt morborum idea: & iidem modo dextri, modo sinistri iudicii; concoctu ac excretu difficiles, aut faciles. Et quantum in hominibus temperierum discrimen! quam varia partium temperies! modo prostrate jacent in eodem morbo vires, & aër aut flagrante Sole torretur, vel algore riget: quin atatis vis quid non remedii evertit aut perfert? omitto jam consuetudinem, peculiarem cujusque naturam, sexus discrimen, vitæ genus in quo ager enutritus, morborum. Quare ut in tanto fluctuum ac scriptorum remediorum Oceano portum facili cursu collimarent medici, quæ medi-

medicamenta prolixè profuderant pragmatîci in tam numerosa morborum turba, in unam methodum ad praxin rede-
gi; ut inde, accedente methodo meden-
di vera, uno veluti intuitu, maximare-
mediorum varietas, per cunctos morbos
complecti possit, & cuique propria ex
his pomariis methodo decerpere ut li-
ceat.

II.

Qua ratione cum certa uti-
litate dicti jam auctores sint
legendi,

Non satis fuerit compertum habere,
quinam legendi sint, sed etiam quo
modo non citra utilitatem in iis versan-
dum sit, explorandum. In omnium au-
ctorum lectione semper hæreat animo,
quod apud Platonem dicitur ἀρετὴ ἀ-
δέσποτον: ut nos hoc ad ἀληθείαν.
Moneo itaque, ut ab eorum scriptis absti-
neatis, qui ab antiquorum sententia te-
mere

mere abeunt. Plato in Epinomide ple-
 bejos quosdam Deos cum referret, ἀνο-
 γιδας hos appellabat, nescio an eo no-
 mine quid aptius adaptari his inno-
 vatoribus possit. Utinam ea mente
 omnes scriberemus jam, quia olim Hip-
 pocrates, & post eum Galenus! studio
 nimirum juvandi. Nunc neque hoc
 facimus plerique; & bene a veteribus
 etiam excogitata & scripta demoliri, ac
 rebus claris tenebras affundere conamur;
 receptissimorumque auctorum auctori-
 tatem elevamus, ut reponamus no-
 stram, dubiam ac titubantem pro exi-
 stimatissima. Si quis reclamet, illico
 nos inter nos (qui conspire contra ex-
 ternos debeamus) domesticum bellum
 depugnamus: ac χαλεποὶ πόλεμοι
 ἀδελφῶν, funesta bella fraterna. No-
 vus medicinae mysta in primis perlegat
 Institutiones medicinae. Illae enim
 ideam quandam totius medicinae animo
 immittent: & ex illis ordinem toti-
 us studii medici, & subtegmen firmum,
 cui

cui intexi omnium auctorum scripta pos-
sunt, perspiciet. Sunt enim Institutio-
nes medicæ nihil aliud, quam ex omni-
um scriptorum medicorum deliciis ac
medullis condita placenta: aut, ut me-
lius dicam, ex electissimis quibusque flos-
culis compositum mellificium. In lecti-
one auctorum cura adsit, ut eorum per-
cipiatur sententia: dein, ut retinea-
tur. Percipietur sententia auctoris, si
perspectus fuerit ejus dicendi modus,
& peculiare significantesque ejus dictio-
nes si intellexeris. Maxime in Hippo-
cratis lectione ad hæc collineandum. Ut
enim ἀναδουμένῃν illam nemo perficere
potuit, & oblitos in ea colores ali-
quot deteriore purpurisso reconcinna-
runt; ita nullus eo acumine scribendi
medicinam ab Hippocrate productam
absolvere potuit. Est sane is, inter ho-
mines, maximus medicinæ auctor: in
quo sparsa medicina totius semina anim-
advertas. Sed ex succo solo excerpta
hæc non germinant, vel tenuissime ena-
scun-

cuntur, aut non in frugem surgunt: animi sensa sua divina ob concisam brevitatem latitant, ni verba ejus significantia & dicendi modus fuerit cognitus. Quare (quia hic immoriendum) Lexica comparanda erunt Erotiani & Galeni, Julii Pollucis, Ruffi Ephesii, Suida, Hesychii, Gorraei; sed ante omnia Oeconomia Hippocratis Anutii Foëssii. Auctorem quem evolvis, intenta mentis acie, non raptim (ne quid fugiat) perleges. Si salebris difficilibus impliceris, ne hareas, enarratores aut preceptores consule. Si nec explicent hi, notandus locus, & pergendum, dum tempus & lectio emolliant hanc difficultatem. Nec turpe quaedam ignorare. Aut si mora impatiens fueris, ad aliorum auctorum judicia haec examina. Si idem cuncti, ratum sit: sin abeant in diversum, vide num in gratiam redire possint: vel illi qui potissima ratione utitur, subscribe. Indices loca auctorum dicent. Commentariographos prolixos fugite;

fugite; discendi enim libidinem exstinguunt: sed ubi involvimur difficultatum salebris, id solum agendum, ne nimis ingenium fatigetur, & tandem expugnetur. Galeno maxime utemur pro Hippocratis enarratore, quo illerecte intelligatur, utque memoriam exerceamus cum fecunda quadam utilitate: nam rerum, quæ discuntur per causas, demonstratio apud eum luxuriat: quibus ad eruditionem nullus felicior campus aperiri potest, nam scire, est per causas cognoscere. His opibus illi fraudantur, qui apotelesmata solum amplectuntur: tenues semper eruditione, præinopia rerum ac argumentorum. Sed hæc omnia frustra, ni Musarum matri memoriæ, tanquam penuariæ cellæ doctrinarum, inserantur. Sæpius itaque lectarepetantur: ac ut cibos mansos ac probe liquefactos dimittimus, quo facilius digerantur: ita lectio non cruda, sed multa iteratione mollita, ac velut confecta sæpiusque perpensa, memoriæ tradatur.

tur. Sed an non natura, hoc est, summi Dei beneficium memoriae vis est? Fa-
 teor, & cuncti a summo Numine ea affla-
 ti sumus. Non aequè? Cultu effinga-
 tur: consvescat exercitiis; hoc obli-
 viosos memores reddet. Sit animus
 ceteris solutus curis, ac earum ideis va-
 cuus: affectus sileant, qui in suam fa-
 ctionem totam mentem rapiunt, ita nul-
 lam characterum impressionem renuet-
 mens. Et saepe menti immissa ad phan-
 tasmam revocentur, ac cum voluptate hæc
 tunc memoriae redde: ita jucunde ejus
 usu fruetur, ac letitia quadam se laxans,
 simulacra rerum fidelius imbibet. Ad
 memoriam stabiliendam, non nihil opus
 pollicetur ipsa medicina & medici, ac
 secundum hos Marsilius Ficinus. Ari-
 stoteles libro de memoria, ostendit ob va-
 rias causas illam labefactari; vel, quia
 species rerum non suscipiuntur; vel, quia
 non detinentur: utroque enim opus est.
 Propterea mollem & stabilem a Summo
 Deo substantiam obtinuit cerebrum, ut
 molli-

mollitie rerum characteres admitteret, ut eos stabilitate retineret. Inde est quod agunt, memoriam firmari calido & sicco temperamento: calor enim modestus mollit cerebri substantiam; & siccitas eam stabilem reddit. Nam ex madido fluxoque cerebro simulacra rerum effluunt. his quærelis remediatur medicina. Sed inter cuncta confert perpetua vitæ sobrietas: nam crapula & ebrietas, ut ingenium hebetant, ita memoriam proorsus eluunt. Officit etiam tumultuaria diversorum voluminum lectio: ita in senibus multitudine rerum memoria exstinguitur. Præterea ordo in discendis rebus plurimum ad memoriam facit: imo Plato ordinem, memoriæ animam appellat. Quare in auctorum lectione, semper de ordinis filo, quod trahunt, solliciti sitis: cuncta enim quæ ordinem habent, εὐμνημόνευτα sunt. Cum ad Galenum ventum est, ejus scripta pedetentim, non saltuatim legantur: constanter, non fastidiose: ordine, non trans-

M

sulte-

sultorio modo. In primis sese offert Galeni liber, inscriptus Exhortatio ad artes; dein quoque medicus philosophus, & de sectis ad novicios, de optima secta, de constitutione medicina. Tunc anatome, dein de venarum, arteriarum, nervorum, matricis sectione. Postea libri de usibus partium, de naturalibus facultatibus, de placitis Hippocratis & Platonis, quod animi mores corporis temperiem sequuntur, de affectibus animi castigandis; an sanguis in arteriis, de odoratus instrumentis, de motu musculorum, de causis respirationis, de semine, de foetuum formatione. De elementis, de temperamentis, de medicamentorum facultatibus, de optima corporis constitutione, de optima habitudine, de inaequali intemperie: hi tres libelli ligantur inter secundum & tertium librum de temperamentis: κτὶ γέν κτὶ τόπος: vel legat hos postremo. De antidotis, euporista: de purgantium vi, quos, & quando: de prisana; de Theriaca ad
Pisa-

*Pisonem & ad Pamphilianum: sed hos
 doctissimus Julius Alexandrinus (quem
 hic sequimur) adulterinos falseque Ga-
 leno adscriptos demonstravit. Dein sunt
 libri de sanitatis natura, de morborum
 differentiis, de morborum causis, de
 symptomatum differentiis, deque horum
 causis, de plenitudine, de tumoribus
 præter naturam, de atra bile, de tremore
 & palpitatione, de tabe, de locis affectis,
 de febrium differentiis, de pulsibus, de
 spirandi difficultate, de pulsuum usu,
 de spirandi usu causisque: de morbi
 totius temporibus, de temporibus mor-
 borum, de crisiibus, de diebus judicia-
 riis, de typis, de prænotione, de digno-
 tione ex insomniis, quomodo depre-
 hendantur simulantes, se agrotare. Ars
 medica, de sanitate tueenda, methodus
 medendi, de facultatibus alimentorum,
 de cibis boni & mali succi, de attenu-
 ante diæta, de parva pila, de curatione
 per venæ sectionem, & contra Eras-
 stratum, de comitiali pueri affectu, Glau-*

conscripta ad Thrasybulum. Quantum ad commentaria Galeni ad Hippocratem. Signis adnumerari poterunt Prognostica & Prorrhetica: Curationi vero, de victus ratione acutorum, de articulis, de fracturis. Reliqui ejus Commentarii ad Hippocratem, veluti suorum scriptorum epitome sunt. Pragmatici ceteri, quos ante recensui, nonnunquam tangendi, ubi jam Hippocratis scriptis assuevisti, exacuendi palati gratia, cibi nimia bonitate languentis: sed id saltatim & frustulatim. Ita nec totum perlegemus Paulum. Aëtium, nec Trallianum, aut Oribasium vel Rasem, neque Mesuem, nec Haliabhatem, Avenzoarem, vel Alsaharavium. Et ita cum ceteris agemus: nam eadem cuncta apud Græcos feliciter invenias. Actuarius fere totus legi poterit; & Avicenna, si restitutus esset; & Averrois scripta medica, modo id fiat cum judicio. Sed diceres, Arabes felici plenaque manu remedia jucunda ac facilia fundunt. Ita est:

est: sed ea pauca, quæ non apud Græcos. At esto! sint ab illis! instrumenta aucta: sed non in cithara bene pulsandi ars est, quamvis sine ea non ludat citharædus. Arabes ex Græcia colonias duxere: sed frustra quæras apud hos, quod non apud Hippocratem & ejus enarratorem Galenum invenias. Laudo suppellectilem remediorum promptam paratamque; & utinam ut Dædalo sua, & Vulcano tripodes ceteraque animata omnia, jussa adessent; vel potius per se ipsa, quamprimum sui opus esse scirent, ad opus accederent, ac id (quod jam *Φλυαεΐα* quorundam sibi persuadet) conficerent ultro, quod nos cum delectu. Delectu magis militum, quam innumeris copiis, & iis veteranis potius, quam tyronibus ingentia bella conficiuntur: Ita nos seligemus ex cunctis optima & usu firmata; his stabimus. Veteres illi pictores nobilissimi, quatuor tantum coloribus tam eleganter pinxere. nec excludimus seram etatem, quæ coloribus

M 3

quid

quid adjecit. Ita veterana remedia extollimus, non relegamus nova, quæ felicitia in opus: quin pomæria agri medici lubenter proferemus. Commoditas hinc fiet major: sed artem non variat instrumentum. Ars perpetuo possedit tantum roboris & venustatis, quantum satis cultui est. Hoc semper artis fuit, artis modum loco adbibuisse. Mutandorum remediorum nunquam meta erit: sed ni ars finem suum accipiat, desinet esse ars: nam perfecte facere promittit. Sed illa habitum habet in intellectu, faciendarum cum ratione rerum. Hac facili, attamen efficaci, remediorum copia instructa, tanquam Macedonica phalange, audacter cum morbis concurrit, tum quæ remedia nomina nondum dederunt usui, nec sacramento adhuc huic militia sacra, excludis de cohorte; nisi præclaris editis facinoribus gloria splendeant, suumque genus certis notis aperuerint. Non alenda copia incers: paucitati
ope-

operosa præstat confidere. Sit tamen justus exercitus, & bene notus tibi, beneque instructus. Excute ergo lascivientem varietatem, tanquam inutilem & imbellem, copia, quantum usus capit, suffecerit. Contende tu potius ad artis penetralia, ubi arcana rerum cognitio, ut his paucis & fortibus paratisque, *ἔκαστω* loco & tempore utaris. Veterum cum tam multiplici rerum varietati memoria par esse nequeat, arte eam iuvabimus; locosque communes fabricabimur; quibus, ut certis thecis, memoria egregie digna inferamus: ut cum opus fuerit, tanquam ex divite penu, illico promere has opes possitis. Age cum Lucretio, floriferis ut apes in saltibus omnia libant. Omnia nos itidem decerpimus aurea dicta. Poterunt loci hac idea effingi: Acipiat pagina frons quoque trium locorum titulos, juxta positos. tergus vero folii nudum sit ab inscriptione, quo nova charta semper addi possit. Volumen hoc char-

taceum contineat septem vel octo libros chartæ. Cuncta itaque varietates his locis inferantur, & difficiles decisiones: nam perenni inscriptione memoria firmabitur; & si quid exciderit, facili via revocabitur, cum sit ad manus & in mente is locus, unde petas. Sed non cuncta, quæ legitis, locis importabitis, sed ea, quæ maxime memoratu digna, & raro obvia, de quibus videberis periclitari, ne tibi excidant. Et totarum historiarum capita tribus, ut ajunt, verbis tantum, cum numeris annotentur in locis, ut scias, a quo auctore, cum usus erit, repetas, & in ipso auctore, prænotata te in locos retulisse, ut si postea locum petas, illico adsit oculis; & ne iterum, si evolvatur denuo a te auctor, is locus inscribatur. Sed nonnunquam quædam ancipiti significatione sese offerunt, ut nescias, in locos si referas, unde recte repetas: propterea consulo, ut etiam Alphabetarii loci alii struantur, quo, inde facilius quæ peti posse videntur,

eoreponantur. Sed priores etiam jam
 dicti loci indice egent. Sed cautio ad-
 sit, ne nimium his locis fidatis, indeque
 memoria inculta perdatur, non enim
 satis est in scriptis rem habere, sed memo-
 ria una inscribi debet. Hac serie inscri-
 ptiones vel tituli locorum poni poterunt.
 Deus remediorum, curationis, & sanatio-
 nis auctor. Per quos homines usibus
 humanis medicina illata fuerit, de aucto-
 ribus medicis, & de medicina origine.
 Clinice & Jarraleptice; & quando
 primum. Vicia medicinae & medico-
 rum. Sectæ medica: dogmatica, me-
 thodica, empirica & Paracelsica; So-
 phistica & sophista. Dignitas medici-
 nae, laus ejus, & premia medicorum.
 Quales medici esse debeant corpore &
 animo, ministri, finis medicinae, obje-
 ctum medicinae ejus partes, officium me-
 dici. De natura, quæ ad medicinam
 attinet, discrimen physici & medici, de
 elementis. Quid elementum, & quo
 modo differat a principio: ejus ma-
 teria.

teria & forma. Quot elementa, ignis, aer, aqua, terra. Formales differentia elementorum. Mistione elementorum ut fiant corpora, formarum in mistione origo. Proprietates, & effectus elementorum. Qualitates ex elementis ortae elementorum situs. Quid mixtio, & ejus cause. in misto elementorum substantia. An elementa in mixtis secundum suas formas, an secundum potentiam suam. Elementorum contemplatio quam utilitatem adferat medico. De temperamentis, & iis, quae a temperamentis sunt. Quid sit temperamentum. Quid differat a calido innato. Temperamentorum origo. Homo omnium animalium temperatissimus. Partium similarium & dissimilarium vis. Temperamentorum differentia quot & quales: Ad pondus, & de Pulchritudine: ad justitiam. Signa temperamentorum. Partium singularum temperies. Calidum, frigidum, humidum, siccum, quot modis aliquid di-

ca-

catur. An calidum elementare in omni
 vivente excedat. *Ætatum tempera-*
menta & differentia: infantia, puber-
tas, adolescentia, juvenus, virilis ætas,
senium duplex. An juvenum & puero-
rum idem sit calor. Anni temporum
temperies, ver an temperatum, æstas,
hyems, autumnus. Regionum temper-
ries. An sub æquatore temperatissi-
ma regio. Qualitates secundæ: Co-
lor quid, & ejus differentia & cause.
Odor, & ejus differentia causeque. Sa-
por, insipidus, acidus, acerbus, au-
sterus, adstringens, dulcis, amarus, sal-
sus, acris. Tactiles qualitates: mol-
le, densum, grave. Utilitas quæ ex no-
titia temperamentorum. Cutis tem-
perata. Partes calidæ, frigidæ, humi-
dæ, sicca. De humoribus: quid humor,
quot, quales, primi, secundarii, ex-
crementitii, alimentarii: quomodo
& unde fiant: duo excrementa humo-
rum: Sanguis: Pituita, dulcis, salsa,
acida, vitrea, gypsea, tenuis, crassa; si-

gnae ejus. *De* bile, vitellina, porracea, eruginosa, glastea, flava. *De* melancholia, & ejus differentiis; signa atræ bilis. *U*sus humorum: fibra sanguinis, copia morum, mutatio humorum. *I*chor humorum; & signa cujusvis. *M*orus humorum. *U*tilitas doctrine humorum. *D*e semine, & quid semen, utriusque sexus semen. *A*n semen ut opifex, an ut materia fœtuiserviat: semen mulieris. *C*ausa & origo seminis testium vis, sanguis menstruus quid, & ejus origo. *C*onceptio, instrumenta procreationis, gestatio & motus fœtus, membrana fœtus: hepar num ante eor procreetur: signa maris & fœmine: partus, supersœtatio, fœtus tempora, septimestris, &c. abortus, fœtus mortuus. *S*imilitudo filiorum cum parentibus, & physiognomonica. *M*onstra, mola, androgyni: fœminarum in mares mutatio. *U*tilitas cognitionis seminis & materni sanguinis: sterilitatis causa. *A*natome: an unum tantum princeps

ceps membrum: Cur seminales partes
 sectæ non regignantur. Caput, cere-
 brum, frons, partes caput vestientes,
 partes in capite contentæ: partes a cere-
 bro ortæ, partes cerebro assistentes, ocu-
 li: quomodo fiat visio: lacrymæ: au-
 res, nares, os, muscoli, ligamenta.
 Thoracis costæ, sternon, muscoli, mam-
 mæ, lactis procreatio, diaphragma, tu-
 nica costas cingens. Partes quæ in tho-
 race continentur, cor, &c. aspera arte-
 ria, lingua, sermo ut fiat. Ventris in-
 ferioris, umbilicus, & continentis
 partes: contentæ, ventriculus, &c. me-
 senterium, hepar, fel, ien. Partes ab
 hepate ortæ: partes serum attrahen-
 tes & suscipientes, renes, vesica, &c.
 Partes procreationi dicatæ, testes, para-
 stata, &c. uterus. Consensus uteri &
 mammarum. De manus partibus &
 structura, de crure, ossium structura.
 Calidum innatum, & spiritus, quid sit,
 & causa ejus, effectus: præstantia;
 quotuplex; mutatio ejus. Spiritus

*tus quid, & quot: naturalis, vitalis:
 humidum primigenium. De anima
 facultatibus: & earum actionibus: quid
 anima, & quot: quid facultas anima:
 procreatrix, nutrix, attractrix, reten-
 trix, excretrix; nutritio, auctio, coctio,
 fames, excrementa. Sentientis anima
 facultates, visus, auditus, olfactus,
 gustus, & tactus, sensus communis,
 phantasia, cogitatio, memoria, motus,
 appetitus, vitalis vis. De sanitate tuen-
 da. Quid sanitas. signa temperierum
 totius: signa cerebri temperati, & intem-
 perati: pilorum causæ variorum: ocu-
 lorum temperaturum varia signa: pul-
 monis temperatura notæ, hepatis, ven-
 triculi, testium. Aëris qualitas varia,
 regionum varietas, ventorum vis: anni
 tempora. Cibi boni vel mali, medi-
 camentosi: victus puerperarum, victus
 melancholicorum, &c. Quantitas
 cibi; modus utendi. Consuetudo:
 cœnandum an prandendum liberalius:
 occasio cibandi. Potus, aqua, vinum,
 cere-*

cerevisia: mulsæ, quantitas potus, ebrietas. Balnea, dulcia, thermanum, modus eorum, æreum. Alvi dejectio, urina, sudor, vomitus, mensium & hæmorrhoidum profluvium, venus. motus & quies: frictiones. animi motus. Semina cerealia, triticum, siligo &c. Panis & placenta, pultes & polenta, legumina, fructus, alimenta ex herbis. Quadrupes, lacricinia. Aves, pisces, succi, condimenta. Differentia & causa morborum, quid morbus, genera morborum, intemperies: manifesti, occulti, venenati, contagiosi: organici: solutio continui: primarii, per sympathiam simplices, compositi; acuti, longi, &c. Causa morborum, agnata, antecedens, continens, externa. Fascinum, philtrea, incantationes. Signa morborum; & quid signum, pathognomonicum, epigenomenon, & epiphenomenon. In excrementis, actione lesa, qualitate mutata, doloris idea, situs. Differentia & causa

causæ symptomatum: quid symptoma.
In motu; tremor, rigor, horror, tussis,
sternutamentum, oscitatio, pandicula-
tio, palpitatio, ructus, singultus, vo-
mitus, nausea: stridor dentium. Le-
sio actionis principis cerebri; ut phanta-
sia, cogitationis, memoria, vigilia, so-
mnus, naturalis facultatis, ut attractio
&c. Qualitatis mutata, visibilis, &c.
dolor. Excrementorum symptomata,
in substantia, qualitate, copia, tempo-
re, & excernendi modo. Prognostica.
Quid signum prognosticum. Signa
cruditatis & coctionis. Signa mortis
vel salutis, & quæ ad melius & deterius:
signa quæ ad speciem & ad tempus
crisis apparent. Tempus morbi: quid
principium, augmentum, vigor, de-
clinatio. Paroxysmus, periodus. Pro-
gnosces in urina, deiectione, sуре, ex-
pectorato, mensuris, vomitu, hamor-
rhagia, pure. Crisis quid, crisis bo-
na, mala, fida & quando futura. Die-
rum decretoriorum natura & cause, unde
certius

sertus natura in his ordo. Luna causa
 adjuvans. *Qui dies decretorii. dies
 sextus: & singulorum dierum vires. Cri-
 ses singulorum morborum. Septimana-
 rum ratio. Abscessus. Dies & hora
 mortis. Quo affectu quisque peribit.*
 De pulsuum significatione, quid pulsus:
 Diastole, systole: duplex in pulsu quies.
 differentia pulsuum. De respiratione,
 quid sit, unde fiat: inspiratio, expiratio,
 usus ejus: differentia varia. Urina
 quid significet, quid sit: ut fiat urina.
 ejus colores, substantia, quantitas, con-
 tenta urinarum, enaorema, hyposta-
 sis, spuma, pinguedo, innatantia cor-
 pora &c. Qualitas urine, odor. unde
 varia urina; ut ex atate, somno, cibo
 &c. De febribus heclicis, ephemeris,
 synochis, putridis, continuis, intermit-
 tentibus, quartana, &c. Morbi par-
 tium, capitis, thoracis, ventris, ar-
 tuum. Victus ratio in morbis ser-
 vanda. De natura medicamentorum.
 Quid pharmacum: unde eorum vires:

ut in actum ducantur a nostro calore, prima eorum qualitates, & secunda sapores, &c. Purgantia, vomitoria, sudorifica, urinaria: partibus peculiaribus, antipharmaca, venena. Delectus remediorum, quando quaeque colligenda: radices, flores, semina, succi, lacryma. Preparantia: corrigentia: menses ducentia, obstruentia, aperientia, &c. Externa, repellentia, emplastica, anodyna, narcotica, emollientia, attenuantia, trahentia, discutientia, maturantia, pustulas & vesicas concitantia. De compositione medicamentorum: de ejus utilitate & necessitate: basis, Coctio remediorum, lavatio, vestitio, tritura, infusio, nutritio, mollitio: metallica remedia, & Alchemica. Adjuvantia remedia. Pondera & mensurae: Sirupi &c. Methodus medendi. De chirurgia & chirurgo, ejusque officio. Venenorum natura: ab iis praecautio. Vita num prorogari queat medicina. cur alii aliis longioris vite.

Mors,

Mors, ejus causæ & necessitas. senes cur facile moriantur. Mortis hora an prædici possit. Ægri deplorati sæpe servantur. Semina amplissimum ad medicum campum habetis: vos in messem excolite. Qui velit, hæc latius ex Institutionibus Medicis & Methodo medendi (nam inde profecta sunt) pandere poterit: aut (ut varia ingenia sunt) arctius contrahere. Sunt qui brevissimos velint locos ad praxin. Hi serie hæc transigant: In primis ponent morborum definitiones, dein causas cujusque morbi: signa unde noscatur quod sit talis morbus: Signa differentium causarum ejus mali, hoc est, differentia propria causarum ut noscantur: differentia etiam communes. Indicationes curativa: prognosis num liceat satisfacere indicationibus. Preservatio, curatio, chirurgia; Pharmacia, lenientia, preparantia, purgantia universalis, & peculiaris: topica: dieta: empirica.

CAP.

De Præparatione ad Studium Juris.

§. 1.

Qui studio juris suam addicere operam gessit, eum Dialecticæ ac aliqua Metaphysicæ cognitione imbutum esse, ante oportet. Quia absque his doctrinis, nec Actorum commentarii intelligi, nec in congressibus, cum de jure disputatur, responderi apte potest.

§. 2.

Deinde opus est, ut historiam Romanam habeat perspectam. Nam & in Institutis, & in Pandectis maxime multa occurrunt, quibus lucem foeneratur historia gentis, unde jus hocce promanavit. Inspiciatur tantum titulus *Digest. de origine Juris & omnium Magistratuum, & successione prudentium*; vel evolvatur totus liber 1. *Digest.* in quo certe quivis deprehendet, eum sine ope historię non posse explicari. Si quis porro Codicem, vel jus Canoni-

nicum evolvit, in subsidium vocet historiam ecclesiasticam, necesse est; quippe quæ de hæreticis, conciliis, canonibus & Episcopis agit, quorum gratia leges & Canones ibi constituti sunt. v. *Fr. Balduini*, doctissimi lcti libr. duos de *Institution. Historia universæ, & ejus cum jurisprudentiæ conjunctione.*

§. 3.

Illi statim Ethicæ ac Politicæ doctrinæ studium conjungendum est. Nam in priori natura ac indoles actionum moralium, de quibus *Jctus* ex legibus judicat, traditur: in altero status reipublicæ qui legibus regi solet, describitur, ut vere adeo dici soleat: *Vbi desinit Ethicus, incipit Jctus.* Is enim generatim, quod lege naturæ justum est, demonstrat: Hic vero, quod juxta leges civiles, in civitate justum vel injustum pronuntiatur, declarat; quæque leges statui civitatis conveniunt, demonstrat.

§. 4.

§. 4.

Propter sortem vero & scopum, quem cultores juris habent diversum, ulterius monendum venit; posse juris Studiosos in tres velut classes describi. *Prima* est eorum, qui se tantum fori negotiis, vel praxi præparant, ut causarum patroni vel advocati fiant: *altera* est eorum, qui supra legulejorum scientiam, tum per ingenii, tum fortunæ rationem eniti contendunt; ut aliquando de jure rogati, vel in cathedra, vel in judiciis respondeant publicis, ac nobile Jctorum nomen mereantur. *Tertia* classis est eorum, qui forte aulæ, vel supremorum judiciorum ministerio sese præparare student.

§. 5.

Illis, quos *prima* classi accensemus, sufficit proletaria juris civilis scientia cum notitia processus forensis; cujus formulæ multis jam libris descriptæ prostant. *Istis* convenit, præter Juris Justinianæi studium, incumbere etiam
juri

juri naturæ & gentium, cujus principia ex morali sapientia petenda sunt. Quam post veteres, Platonem, Ciceronem, tractarunt aliquot Scholastici, de Justitia, jure & legibus agentes; imprimis vero ingenio & doctrina insignes viri, *Vasquius, Horomannus, Gentilis, H. Grotius, Seldenus & Pufendorfus*. Hanc Cicero præstabilem scientiam vocans, consistere ait in fœderibus, pactionibus, conditionibus populorum, Regum, nationum, denique belli jure & pacis. *His*, præter laudatum modo studium, *Jus publicum*, quod de statu publico v. gr. Reipubl. Romano-Germanicæ agit, excolendum est. Quod præter solidam Politicæ notitiam, constitutionum Imperialium & historiæ civilis peritiam requirit. Quam in vulgarium Jctorum libris frustra quæseris. Nos *supra cap. IV.* partes ejus, cum auctoribus jam indicavimus,

§. 6.

Omibus tamen Juris Studioſis, elo-
qven-

quentiam civilem necessariam esse arbitramur. Quia absque illa, nec advocatus in foro clientis causam commode perorabit; nec Senator in curia, aut Judex in tribunali, sine ejus adminiculis, negotia civitatis dilucide proponet, aut sententiam dicet. Aularum vero ministris tota fere die accidit, ut vel verba Principis nomine, vel Collegii, cui quis inter-aut præest, causa, verba facienda sunt publice. Quapropter & his eloquentiæ studium summo opere commendandum est.

§. 7.

Cæterum, quod methodum studii Juris civilis attinet, post *Hermanni Vultejj dissertationem* de studio Juris, *Heinrici Moreelse Jcti Dissertationem de Manuductione Studiosi Juris, per Academiam ad Rempublicam. Ægidii Mommerii, de Ratione legendi discendique jura: B. Jcti Carpzovii, & Dn. D. Schilteri*, vel alterius periti Doctoris monita, quæ typis jam impressa prostant, obser-

observanda censemus. Ne per ambas, in vasto juris pelago, sine cynosura vagari, necesse habeant juvenes, qui operam illi navare, solidamque juris scientiam comparare sibi, constituerunt. Idcirco mature fidelis doctique daduchi, juris consilium expetant, quos libros, quo ordine legere, quorumque informatione uti, conveniat. Quid de nobili quinquennio, legum studio impendendo, quod Justinianus Imperator in decantata constitut. omn. Digestis præmiss. habendum sit, alii judicent. Nos falcem hic in aliorum messem mittere superfedemus. Non possumus tamen, quin *H. Grotii* excerptum ex Epistola ad τὸν δέῖνα hic inseramus.

§. 8.

Ad juris studium, inquit *Grotius*, nunc quoque te adhortor, in quo si id tantum agis, ut rem facias, paucis delibatis compendiis, statim ad forenses scriptores tibi convolandum erit. Sin hic quoque percoctam sapientiam, &

N

nomen

nomen eximium optas, non aliunde juris Qviritem cognitionem spera, quam ex Cujacio, qui solus suffecerit. Adeo ille omnia istius studii arcana pervidit, & quibus e fontibus omnia fluerent. Vigelium non, ut ediscas, aut sæpe lectites, svadeo, sed ut habeas, sicut indices habemus, ad quos recurrere interdum solet hæsitans memoria. Scholasticæ istæ disputationes parum profunt ad sapientiam, ad parandum foro & subitaneo certamini ingenium non nihil, quasi militiæ togatæ prolusiones. Has quoque ut duplex sit utilitas, occupari velim in iis juris Romani partibus, quas usus nostri seculi comprobavit, qualis præcipue est illa de contractibus. Ante omnia, institutionibus Latinis optimum Græcum interpretem conjunge Theophilum; deinde ad Lectionem Pandectarum & Codicis & postremarum constitutionum progredere, quo magis ea leges, eo major tibi lux affulgebit, interposita, ut dixi,
Cuja-

Cujacianorum operum lectione, ad
 quæ etiam confugas, svadeo, quoties
 in alicujus loci intellectu hæsitas, digi-
 tum tibi intendente ad hoc Gothofre-
 do in margine editi a se corporis. Con-
 stitutiones illas, quas vulgus *Novellas*
 vocat, Græce scriptas Græce lege, ad-
 dita Latina interpretatione vetere non
 spernenda. Confer *Maresii Epistol.*
Philolog. libr. I. Epist. XL.

CAP. III.

De Studio Theologico.

§. I.

Quo ordine, in studio Theologico,
 progredi conveniat, ex nostris The-
 ologis præcipue *B. Gerhardus, Hülfse-
 mannus, & Calovius*, in libris, de *Me-
 thodo hujus Studii*, luculenter satis
 monstrarunt. Quos venerandus *D.*
Spenerus secutus, nuperrime in *Præfa-
 tione Tabulis Hodosoph. Dannhæueria-
 na præmissa*, eandem viam ingredi S,
 Theologiæ consecraneos docuit, simul
 impedimenta indicans, ab istis etiam

N 2

trium-

triumviris notata. Ut omnibus, qui Theologiam Christianam, non more vulgi infani, ceu artem *πρὸς τὰ ἀλφει-
τα* facientem habent, constare possit, quo tramite, ad metam optatam, perveniendum sit. Sunt & inter Reformatos viri doctissimi, qui de studii theologici ratione commentati sunt. At consultum magis videtur, hac in parte nostrates sequi, itaque, ut in gratiam tironum, velut in tabula, breviter ordinem hic designem, quem laudati jam doctores operosius descripserunt, juvat illum ex noto Philosophorum scito, quo *finis mensura mediolorum* dicitur, indagare.

S. 2.

Finis ergo tironis Theologiae, quem animo propositum habet, habere certe debet, est vel *ultimus*, vel *intermedius*. ILLE est gloria DEI, unice, semper & ultimo praefigenda. Hic (*intermedius*) iterum respectu ad cultores Theologiae habito, in *communem* (omnibus scilicet

cet sanctæ hujus disciplinæ consecra-
neis) & *particularem*, sive quibusdam,
ex certa determinatione proprium, di-
stingui potest.

§. 3.

Finis communis omnium cultorum
Theologiæ est, s. literas intelligere, &
inde quæ creditu & factu ad salutem
æternam sunt necessaria, haurire,
atque alios postea erudire, ut fidei Chri-
stianæ consequantur metam.

§. 4.

Vnde, ut hic finis obtineri queat, ad-
paret, necessum esse, ut quis post Lati-
nam, etiam Hebræam & Græcam lin-
gvam calleat: quo Spiritum S. in V. &
N. Testamenti codice, sacras doctrinas
& divina mysteria pandentem, rectius
intelligere queat. Has itaque mature
simul cum Latina doctis propriis, in
Scholis & Gymnasiis literariis addisce-
re oportet: ne in Academiis, ubi alia
discenda restant, illis multum tempo-
ris insumere, necesse habeant.

N 3

§. 5.

§. 5.

Atcognitis pro ingenii modulo, lingvis jam nominatis, modus etiam interpretandi s. literas, iis perspectus esse debet. Hunc, s. Hermeneutica & Exegetica artis præcepta monstrant. Qvalia B. Dannbauerus, in *Idea B. interpretis*, in *Hermeneut. Sacra*, B. Glassius in *Philolog. S. Flacius in clave script. s. & clari interpretes B. Franzius, Geierus, venerandus D. Sebast. Schmidius, & alii passim suppeditant.* Nam ut modum hunc interpretandi, peculiarem Theologiae partem faciamus, (Exegeticam puta) causam sane nullam video prægnantem.

§. 6.

Hinc ad res ipsas in S. literis reuelatas, quæ ad salutem æternam consequendam necessariae sunt, progrediendum est; ut debito ordine legantur, cognoscantur, excerpantur, inque locos certos disponantur, ut ex memoria, quando opus est, doceri reddique possint.

sint, istæ vero cum in S. Codice sparsim sint propositæ; nec adolescentis aut tironis sit, propositiones fidei revelatas, justo & convenienti ordine inducere, ac populum statim erudire; ex monito Apostoli 2. Timoth. II, 15. τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομεῖν jubentis, sancti olim Patres, & post B. Lutheri Reformationem, multi hujus, & Melanchthonis exemplo excitati, missis sententiarum Magistris, qui in scholis ante regnaverant, summa fidei Christianæ capita, ex sacris literis collecta, libellis Catecheticis & compendiis theologicis complexi sunt. Quorum numerus hoc nostro seculo jam præcipitante, aliis atque aliis inventis nominibus, valde crevit. His A. Confessio & Formula Concordiæ addenda, ut stylo Ecclesiæ nostræ, mature advescant juvenes. v. D. Dorschei Dissertationem de Recta Studii Theologici conformatione, Synopsi Theolog. Zachar. præmissam.

§. 7.

Ex his credenda, h. e. articuli fidei Christianæ, qui sunt propositiones in s. literis, vel quoad verba, vel quoad sensum revelatæ ac creditu necessariæ, petuntur: quæ *κτὶ Θεῶν*, ex compendio aliquo jam in Scholis trito, hauriri debent, ut illas ab objectionibus, quibus aliarum doctores sectarum impugnant, vindicare mature addiscant. Nomen illi *Theologiæ Thetico-Polemicæ* vulgo imponitur. Quam in Locis *Martini Chemnitii, Leonhardi Hutteri, Joh. Gerhardi, vel Brochmanni, aut Calovii & Qvenstedii*, systematibus theologicis plenius tractari, videas.

§. 8.

Atque his præmissis, ad alteram *Theologiæ Christianæ partem*, quæ de *moribus Christianum decentibus*, seu, ut vulgo dicuntur, *faciendis* agit, pergendum est. Nam Theologiæ cultori non tantum incumbit, ea, quæ ad fidem, sed & quæ ad vitam sancte instituendam faciunt,

ciunt, nosse. Quæ pars, quo magis vulgo negligitur, eo acrius urgenda est, ut excolatur. Quia populus propter corruptos Ecclesiæ mores, a magnis Theologis & Jctis passim notatos, maxime indiget informatione & vitæ emendatione. Atque hanc partem, *Moralem Theologiam* appellant. Ad quam, quæ *casualis* vulgo audit, referimus. Nam si quis morum, & rectæ ac bonæ conscientiæ regulas, ex sacris literis & morali doctrina recte imbibeat, prætereaque Ecclesiastici status non est imperitus, *casus*, qui vocantur *conscientiæ*, haut difficulter determinabit. Quia nihil aliud sunt, quam quæstiones singulares practicæ, in vita Christiana quandoque incidentes. Quales in *B. Balduini casib. consc. consiliis Theolog. Wittenbergens. Georgii Dedekenni Thesauro consilior. Theolog. Carpzovii Jurisprud. consist.* & in Agendis, quæ vocantur, Ecclesiasticis passim leguntur definite. Similes, ex regulis morali-

bus & prudentiæ Christianæ, quas nominata jam Theologia explicat, ipsa determinare docet. Apud Pontificios prolixa de his tractatio est; quia propter superstitionis doctrinam de Sacramentis & hierarchia sacra, incertamque decidendi ex traditione & auctoritate doctorum petitam normam, casus superstitionis & inanes multiplicantur, tricisque non necessariis involvuntur.

§. 9.

Huc pertinet doctrina de Officio ministri Ecclesiæ, quæ in Theologia morali non superfunctorie tractanda est. Quia illa omnibus Theologiæ Studiofis, maxime ministerii Candidato pernota esse debet; siquidem ille munus, cui aliquando præficiendus est, ornare atque animarum sibi concreditarum curam recte gerere velit. Vulgo, in articulo de Ministerio Ecclesiastico attingitur, sed paucioribus, quam fieri par erat. v. B. *Lutheri Pastorale Conra-*
dis

di a Porta opera editum, B. D. Qvenstedii Ethicam Pastoralem, & clariss. D. Georg. Henr. Haberlini Specimen Theologiae Practicae.

§. 10.

Adductis jam, quæ ad *finem* omnibus Theologiæ studiosis *communem* faciunt, mediis; restat, ut in *particularem*, & qui quibusdam tantum proprius est, *finem* inquiramus. Hic non potest determinari; nisi cum prudentioribus Theologis, *certæ* velut studiosorum *classes*, constituentur. *Alii* enim & quidem major eorum pars fortunæ sunt tenuioris; quapropter ob sumtuum penuriam, diu in Academiis commorari & studiis invigilare nequeunt; nisi forte a patronis ipsorum paupertas sublevetur. *Alii*, & fortunæ benignæ subsidiis, & felicitis præterea ingenii dotibus instructi sunt. *Illorum* industria arctiori gyro circumscribenda & ad scopum statim, qui est populum in agro vel oppido quodam erudire, diri-

genda est. Itaque necessaria tantum ad hunc scopum consequendum, mature addisci oportet; omisissis, quæ ad firmiorem & solidiorem scientiam theologiam alioqui facere solent. *Horum*, quos alteri classi deputavi, industria, quippe adminiculis majoribus instructa per universum Philologiæ, Philosophiæ & Theologiæ solidæ, (ut sic loquar) campum decurrere, ac adeo universæ Theologiæ per partes diffusæ, curriculum emetiri potest. Inprimis si aliquando in Ecclesia præfulis, vel in Academia Professoris Theologiæ munus obire constituerunt. *Alii* denique mediocribus ingenii & fortunæ dotibus pollent, & cum tres quatuorve annos in Academiis exegerunt, medioeri forte muneri in Ecclesia præfici gestiunt. Hos, Studiorum Academicorum curriculum, pari ratione moderari oportet, ut, cum paucis philosophati sint, S. philologiam & præcipue Theologiæ partes supra nominatas excolere satagent,

gant, addito studio polemico, quo nobiliores trium magnarum religionum controversiæ continentur. Atque hoc Studiosorum discrimen, post *B. Hülsemannum* in *Metb. Stud. Theolog. initio*, *B. Calovium* in *Præcognit. de Method. Stud. Theol. c. III. can. V. venerandus pater meus D. Spenerus*, in præfatione ad *Tabb. Hodosoph. Dannhaueri* hic attendendum esse, solidis rationibus nixus, affirmavit.

§. II.

Quid ergo, inquires, novitio studio Theologiæ, qui primæ jam classi accensus, vix uno aut altero anno in Academiis agere potest, faciendum est, ut sine suo potiatur feliciter? Huc svaserim, ut, si lingvas sanctas, Græcam & Hebraicam ante jam in scholis, ut par est, didicit, prægustumque aliquem Philosophiæ, (puta, præter Logicam, Metaphysicæ, Physicæ & moralis doctrinæ) habeat; statim animum ad necessarias Theologiæ partes adplicet. Il-

lae autem sunt *Thetica & Moralis*, quibus artem interpretandi textus sacros, (quam *Exegeticam* vulgo *Theologiam* vocant,) addere oportet.

§. 12.

Et prostant in hoc genere varii libelli, quibus uti quis potest. Tironi utiles, quod *Theticam* quidem *Theologiam* attinet, videntur *D. Dieterici institut. Catechetica*, *B. D. Calovii Theologia Positiva*, *Dn. D. Baieri compendium Theologiae Positivae*, *Syntagma Disputat. Theolog. methodicum D. Himmelii & B. Dannhaueri Hodosophia Christiana*. *D. Jani Bircherodii Synopsis LL. communium Theologicorum*, *D. Sebast. Schmidii comp. Theol. Argentorati editum*: *D. Joach. Justi Breithauptii institut. Theologic. libri duo*. Cum quibus *D. Menzeri Exegesis A. Confessionis, Form. conc. cum B. Hutteri Explicatione*, *B. Kromayeri Theologia Positivo-Polemica*, & nostri *D. Scherzeri Systema*
 jungi

jungi merentur: ut, quæ sint in Ecclesia præcipuæ controversiæ, simul cognoscantur. Quia vero omnia divina dogmata, ad praxin pietatis referri debent, consultum fuerit, *venerandi D. Speneri Tabulas catecheticas* simul perlustrari; utpote in quibus cujusque dogmatis usus in vita Christiana declaratur.

S. 13.

His, quos indicavi, libris evolutis, *Theologia Moralis* tractanda venit, quam *Joh. Conr. Dürrius* compendio, & *venerandus noster D. Olearius tabulis*, complexus est utilissimis. *Dn. D. Osiander*, adductis Scholarum placitis, eandem copiosius pertractavit. Harum si quis exegesis noverit, tuto *homileticum studium*, cujus præcepta non adeo multa in *B. Hülfemanni Methodo concionandi*, & *B. Carpzovii Hodegetico* exhibentur, auspiciari poterit. Ad omnes has Theologiæ partes excolendas, subinde facer codex ad manus esse debet, ut quid exinde

exinde probari, quid non, videri queat. Vulgarem nimisque frequentem juvenum errorem, quo occupati multi homiletico studio incumbunt, antequam doctrinae Christianae capita didicere, merito in allegata jam praefatione *D. Spenerus* notavit.

§. 14.

*Alteram studiosorum classis, quam §. 9. constituimus, pro ingenii & facultatum ratione, altiorē sibi scopum praefigens, adminicula tum ex Philologia sacra, tum philosophiae sanae partibus omnia assumat prius, quam Theologiae partes debito ordine percurrat, solidamque inde sibi paret scientiam, Ecclesiae profuturam. Tempus quidem certum, quod in hoc curriculo emetiendo necessarium, absque circumstantiarum consideratione, promiscue determinari nequit; Hülfemannus tamen, vir summi iudicii, in *methodo Stud. Theologici* p. 257. confidenter affirmat, non posse etiam vegetissimum ingenium,*

genium, praesupposita sacrarum linguarum & artium philosophicarum cognitione, infra quinquennium ad cognitionem mediocrem, solidam tamen pervenire. Primum annum, inquit, integrum dabit studio Catecheseos, ut saltem in thesi discat, quid orthodoxum sit, quibus scripturarum fundamentis adstruatur. Secundum annum integrum tribuet summariae controversiarum cognitioni, dignoscendis earum hypotesibus, connexioni, progressui &c. nulla harum distinctione, nisi, ut a meridie linguarum exercitia, ne plane excidant, repetat. Proximum triennium, cum otium insumet lectione scripturarum cum commentariis, ventilatione controversiarum tum theologicarum, tum Scholasticarum, & si eos saltem autores interea eolverit, quos supra recitavimus, perditum temporis, jure cum penitere non potest. Praesertim, si vel unam ex quavis hebdomade diem destinet studio historiae ecclesiasticae, evolvendis patrum, conciliorum scriptis.

Theo-

Theologiam moralem, quam casus conscientiae vocamus, excipimus ab hoc quinquennio. Enimvero tam vastum est hoc studium, ut intra hoc tempus, scientiam navim vix a littore deducere quis possit. Pietatis autem praxi, sive pro se, sive pro aliis informandis, nullos certos annos designamus, hoc enim exercitium quotidie vigere oportet, & si alias non vacat, saltem diebus Sabbati a meridie, & diebus Dominicis, aliquid ex homiliis & similibus ad pietatem incentivis colligendum est.

S. 15.

Quinquennium hoc, a viro beato designatum, forsan etiam ita partiri juvenis possit, ut primos duos annos Philosophiæ & Philologiæ impendat sacræ, compendium simul aliquod evolvens theologicum, quod Theologiam theticam complectatur, cum præcipuarum controversiarum indice, qualem

Mens-

Menzerus in Exegesi A. Confessionis exhibet, juncto B. Calovii commentario in eandem. Inde finito biennio, primum Theologiæ polemicæ studium aggrediendum est, in quo potissimum controversiæ, quæ nobis cum Pontificiis & Reformatis; deinde cum Socinianis, Arminianis, Judæis, veletiam Anabaptistis intercedunt, examinandæ sunt; ut earum momenta noscantur, & ut strophæ illorum solvi debeant, recte discatur, ubi consultum videtur, in quavis secta præcipuas, & quæ fundamentum attingunt, controversias, a cæteris, quæ fundamentum fidei non concernunt, distingvere. Nam iis ante probe cognitis, quæ inde dependent, facile intelliguntur.

§. 16.

Controversiæ, quæ Pontificios a nobis segregant, ex *concilio Tridentino* ejusque interpretibus, inprimis *Bellarmino*, & qui hoc brevior est, *Becano*, in *Manuali controversiarum*, nosci poterunt.

erunt. Hic vero opus est ducibus, qui viam illis depellendis præeant. Tales post *Megalandrum Lutherum*, sunt *B. Martinus Chemnitius* in *Examine Concil. Trident.* Cui jungi debet *D. Heideggeri Anatome concilii Tridentini*, *Heilbrunnerus* im *uncatholischen Vabsthum* / *D. Gerhardus* in *confess. Catholica*, *D. Hopfnerus* in *Saxonia Evangelica*, *Theologi Saxonici* in *der Haupt-Vertheidigung des Sächsischen Aug. Pfels* / *D. Hülfemannus* in *Manuali Aug. Confess. contra H. gerum*; *Nic. Hunnius* de *Apostasia Romane Ecclesie ab antiqua Apostolica*, *D. Dannhauerus* in *Hodomor. Papæa.* Ec cum scriptores Pontificii subinde *B. Lutheri* vitam & res gestas perstringunt, *D. Mülleri liber*, cui titulus *Lutherus defensio*, item *defensio defensi Lutheri*, & *illustris Domini Seckendorffii Historia Lutheranismi* evolvi merentur. Hi, cum sufficere in hac studii parte possint candidato, plures allegare ex recentiorum scriptorum numero, supersedeo. §. 17.

§. 17.

Reformatorum controversiæ, quas contra Lutheranos excitarunt, ex *Calvini institutionibus, Catechismo Heidelbergensi, Confessionum Reform. corpore & Syntagmate, & Synodi Dordracenæ Decretis*, cognoscuntur. Unde systematici Reformatorem scriptores placita sua repetere fere solent. *Wendelinus in LL. commun.* illas in compendio exhibet. Hisce refellendis inserviunt præter Systematum scriptores jam allegati, *Darmstatorum Theologorum Scripta amœbæa cum Cassellanis, (Wechsel-Schriften /) D. Hutterus in concordia concorde, Dannhæwerus in Hodomoria Calviniana, D. Nic. Hunnius in Διακρίσει Theologica, de fundamentali dissensu doctrinæ Evangelicæ Lutheranae, & Calvinianæ seu Reformatæ. D. Græverus in invicta demonstratione Logica & Theologica aliquot horrendorum paradoxorum Calviniani dogmatis, in Articulis de persona Christi,*

sti, Cæna Domini, Baptismo & Prædestinatione. D. Seldii *Topica Calviniana &c.* Faciunt huc Theologi acutissimi D. Affelmanni *disputationes* contra Reformatorem placita, Rostochii habitæ, & a nostro D. Mæbio, uno volumine publicatæ. In *disputationum Marpurgensium, Giessensium & Wittenbergensium voluminibus*, dogmata Reformatorem erronea passim quoque confutantur quare illis jungi possunt.

§. 18.

His autem cognitis, Arminianorum dogmata, ex ipsius Arminii, Episcopi, Curcellæi & Arminianorum Epistolis indagari possunt, adhibita B. Calovii *consideratione Arminianismi*, & collatis *Vedelii Arcanis ejusdem Sectæ*, quæ nunc paucis gradibus a Socinianis distare videtur. Hinc ad Socinianismum, sectam Christianismo vero valde inimicam, noscendam, *Calovii Socinismus Profligatus, & Scherzeri nostri Collegium Anti-Socinianum* evolvantur, &

& quos ipsi scriptores allegarunt, simul inspiciantur.

§. 19.

Judæorum objectionibus diluendis, sufficiunt *Raymundi Pugio Fidei*, cum *observationibus Josephi de Voisin* & *introductione celeberrimi D. Carpozovii, D. Mülleri Judaismus*, *Hornbeckii de convincendis Judæis liber*, *Wagenseilii Te-la Ignea Satanae*, *Huetii Demonstratio Evangelica*, & alii, qui similem operam expugnandæ Judæorum pertinaciæ insumserunt. Fanaticorum & Anabaptistarum *Φλαρξίας* in systematibus theologiceis passim confutantur. Et frustra quis est, si tales disputando convinci posse, existimet; cum non ex verbo scripto sua placita, sed ex immediata revelatione, vel inspiratione aut colloquiis cum Deo, quæ jactant, ut plurimum derivare soleant. Breviarium omnium, quas memoravi, controversiarum in Ecclesia motarum, *B. Hülfemannus* in suo *Breviario extenso*

&

Et a B. Scherzero annotationibus illustrato, exhibet.

§. 20.

Vniversum controversiarum theologicarum studium, absque historiae ecclesiasticae luce minus feliciter tractari, quivis rerum, quæ in Ecclesia geruntur, paullo peritior, puto, admiserit. Nam quod primo Pontificiorum dogmata attinet erronea; illa, vel dominatum cleri Romani, vel doctrinam fidei, vel mores Ecclesiæ corruptos concernunt historia consulenda venit. Dominatus Pontificis Romani tyrannicus, ex historia indagandus; quippe unde constat, quando, quibus mediis, quorumve auxilio inoleverit. Ubi post *M. Antonii de Dominis, de Republ. Eccles. libr.* & *P. Svanis historiam concilii Tridentini*, aureolus *Pufendorfii tractatus de Monarchia Pontificis Romani*, multum in hac historia legenda lucis foeneratur. Ipsa doctrina fidei tum per ritus supersticiosos, tum per placita

Schola-

Scholasticorum contaminata, successive labem attraxit, quod iterum ex historia cognoscendum. Atque hic *B. Gerhardi Confessio Catholica, Centuriones Magdeburgici, Flacii catalogus Testamentum veritatis*, nec non autor tractatus Gallici, Amstelodami anno 1646. editi, cui titulus: *Traité des Anciennes Ceremonies où Histoire, contenant leur Naissance & Acroissement, leur Entrée en l'Eglise, & par quels degrez elles ont passés jusques à la superstition &c.* Morum in Ecclesia Pontificia corruptio, etiam cum opum affluentia aucta, clericos populo exosos reddidit; ut in publicis conciliis reformatio, ante *B. Lutheri* ætatem, jam decreta fuerit. Quo pertinet historia reformationis, quam ex *Sleidano, P. Svavo, Chytraeo, G. Cælestino, Thuano, Osandro & illustris Domini Seckendorf* *I Historia Lutheranismi*, hauriri licebit.

§. 21.

Ad Reformatorem historiam controversiarum comparandam, præter

O

Slei-

Sleidani & Thuani historiam, *D. Schlüßselburgius* in *Catalogo Hæretic.* *Calvinus*, *Beza*, *Chytraeus & Marbachius* in *Epistolis Theologicis*, item *Hutterus* in *Concordia concorde* consulendi sunt; ita, ut, quæ in antiquiori historia de Nestorii, Berengarii, Prædestinatianorum & Iconoclastarum controversiis memorantur, hic simul repetantur & conferantur; ut, ex quibus rivulis nonnulla placita Reformati derivarint, rectius intelligi queat.

§. 22.

Sociarianorum sectam, hæresin suam ex Cerinthi, Ebionis, Arii, Macedonii, Photini, Pelagii hostis gratiæ, & P. Abailardi, Michaëlis Serveti, per Lælium ac Faustum Socinum compilasse, iterum historia docet. Quapropter si quis ejus originem primam scire avert, historia, quæ istorum hæreses memorat, ecclesiastica evolvenda est prius, quam momenta controversiarum expendi & refelli queant.

§. 23.

§. 23.

De Patrum, quos vocant, Scholasticorum, & Asceticorum scriptorum lectione; item de Philosophiæ usu & disputatoriis exercitiis, adhuc quædam monerem; nisi Theologi supra §. 1. hujus capituli allegati, omnia, quæ hac in parte studiosum Theologiæ scire, aut observare oportet, libellis modo citatis præcepissent. A quibus, in præfatione Tab. Hodosoph. Dannhaweri, nuperime non aliena tradidit venerandus D. Spenerus; licet abusus quosdam, in nonnullis studii hujus sancti partibus haut infrequentes, ex officii ratione, simul notarit. Quæ prudenti & cordato lectori displicere haut possunt.

§. 24.

Actus, quo studium Theologicum velut perfici debet, D. Lutherus tom. 1. Germ. Jenens. ex Ps. CXIX. recenset: ut Oratio, meditatio & tentatio: Quos B. Calovius de Meth. Stud. theolog. p. 4. §. seqq. & sect. 1. generali c. 1. 2. 3. 4. fusius declarat. De locorum communi-

um theologorum collectione consilium *D. Affelmannus* in Appendice scriptorum theologorum a *D. Mœbio* edita, pag. 57. seq. suggerit. Ad hunc ergo, & quos jam laudavi *Hodegetas*, studiosos nostros ablegatos cupio, qui alias hic vias quaerunt, aut ostentant, eos vates divinus *Ezechiel cap. XIII.* graviter reprehendit. Nos DEUM precamur; ut gratiam suam omnibus humanæ & divinæ sapientiæ cupidis adspiret, quo illam inveniant, & inventa ad gloriam Nominis sui, propter Christi nomen, recte utantur æternumque fruantur!

CAP. IV.

A. Comeni, Regulæ Vitæ
Sapientis.

Sapere, proprium est hominis, qui Sapientis DEI imago est. Ergo ut sapias, cura.

- (1. *Quicquid agis, & unquam ages, prospice finem. & ad finem dispice mediis: datisque mediis, utendi discem dos*

dos accuratos, ne una cum mediis tuis frustra sis; uti plerumque fit, ut sufficienter a divina bonitate subministrata media, humana stoliditate pereant, si neque usi sint. Tria illa in quacunque re sciveris, omnia ejus sciveris.

(2. *Fines tamen Rerum, Media, Modosque, memento scire, Te debere non ad otiosa spectacula, sed ad usum. Habere alioquin aliquid, & possidere, & intelligere, si non utaris, vanum est.*

Ergo: Quidquid bonum esse intelligis, ad illud veluti scopum tuum collima.

Quicquid ad assequendum scopum tuum conferre vides, id prehende, tene, urge.

Quidquid urges, ne frustra urgeas, summa circumspectione cave. Ita nullo non voto poteris tuo: nisi forsitan alicubi nolit DEVS, obicesque Tibi insuperabiles opponat. Sed tum in promptu est solatium, te non culpa tua bono illo carere, sed quia DEO sic visum, patientiam exercere tuam, ob causas sibi, si non tibi, notas.

(3. *Et quia vita tua omnium Actionum tuarum universus complexus est, hanc ante omnia particularia sic tibi dispone, ut finem ejus ob oculos habeas perpetuo, & ad illum viis omnibus contendas indefinenter.*

Quis autem sit vitæ nostræ finis, ad quem collimare sapientia sit, docet DEVS ipse Deut. 32. vers. 29. *Vitam sapienter, & intelligenter, & providenter novissima sua.* Ecce sapientia ultima, hoc est summa est, ultimos providere fines.

Quid autem est ultimum nisi eternitas? Ultimum enim est, ultra quod nihil datur. Atqui ultra omnia, quæ hic in mundo sunt, semper aliquid ulterius datur, & nativitate venit in vitam; inde itur in mortem; hinc ad Resurrectionem: demum incipit Vita interminabilis, ex qua nullus patebit exitus, & per consequens, ultra quem nihil datur. Ergo eternitas ipsa novissimum illud nostrum est: ultra quod nihil restat. Ergo hanc ab initio

tio

tio statim providere; ergo ad hanc omnia intermedia disponere, vera sapientia est. Ergo qui intermedia tantum curant, ultimum obliuiscuntur, desipiunt, & quidem noxie desipiunt, quia media sine fine apprehendunt: utque æterna beatitudine excidant, & in æternam calamitatem prolabantur, efficiuntur.

Memento igitur.

- (1. Vitæ tuæ scopum esse, ad æternitatem præparari. Hoc nisi provideris, vitam perdidderis. Atque tum non nasci præstiterit.
- (2. Ad Æternitatem tamen, quia non venit nisi per mortem: tota vita præparabis te ad mortem. (ut bona tibi sit, te non absorbeat, sed ad æternitatem tantum intromittat.)
- (3. Ad mortem autem bonam quia non pervenitur, nisi per vitam bonam; tota vita hoc ages, ut bene vivas, hoc est sancte, ad voluntatem ejus qui vitæ mortisque arbiter, Bonis vitam, Malis mortem destinavit.

○ †

) 4. Et

- (4. Et quia ad vitam bonam non pervenitur, nisi per advesationem bonam (malis advesactus mutare mores, ut Æthiops pellem, non potest, Jer. 13. 23. quia Consuetudo abit in naturam:) tota vita hoc ages, ut quicquid malum est, aut mali speciem habet (1. Thess. 5, 22.) id averferis: rursus autem: quæcunqve pudica, quæcunqve iusta, quæcunqve sancta, quæcunqve amabilia, quæcunqve bonæ famæ, si quæ virtus, si quæ laus, hæc cogites (Phil. 4, 8.)
- (5. Et quia sequi bona, fugere mala nemo potest, nisi qui, quid vere bonum & malum sit, intelligit (quia ignoti boni nulla cupido, ignorati mali nullus horror) tota vita hoc agendum erit, ut Tenon conformes huic seculo, sed reformeris in novitate sensus Tui: utqve probes, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens & perfecta (Rom. 12, 3.)
- (6. Et quia cogitationes mortalium sunt timidæ, & incertæ providentiæ nostræ,

stræ, (Sap. 9,14.) tota vita hoc Tibi
 agendum erit, ut cum timore & tre-
 more opereris salutem tuam (Phil. 2,
 12.) non solum peccata horrens, ne
 admittas; sed & ipsa tua bona facta,
 ne aut opinione tantum bona sint,
 hypocrisi admixta, aut te in Pharisai-
 cam tui complacentiam præcipitent.
 Nullam itaque præter in misericor-
 dia Dei, & merito Christi, defixam
 anchoram cogitabis, eo demum scu-
 to securus futurus, si resignata omni
 voluntate propria, omniqve Tui &
 omnium Creaturarum fiducia sepo-
 sita DEO uni de Te hic & in æternū
 disponendi tradas arbitrium.

Breviter. Vive, dum vivis, tanquam
 moriturus: ut moriaris, dum mori-
 eris, tanquam victurus. Væ enim
 illis qui ad mortem resurgent. Tu si
 resurgere voles ad vitam, videndum
 tibi ne moriaris in morte. Si in
 morte mori non vis, hebetandi tibi
 sunt ante mortem Mortis stimuli:
 qui sunt peccata (1. Cor. 15, 16.)

O 5

Mo-

Morientur autem ante te peccata, si operam dederis, ut vivat in Te Christus (Gal. 2, 20.) Christus enim quia vitæ fons est, scaturiet in te in vitam æternam: Morsque Tibi non erit mors, ut nec illis fuit, sed transicus ad vitam immortalem.

Hæc est Sapientia vera, subordinatio Finium & mediorum gradata, a primis ad ultima usque: observatioque eorum accurata, ne aberras a gradibus, & incidas in præcipitia. Deus Te regat.

Regulæ Vitæ tranquillæ.

Summum in vita bonum, est Animus tranquillus ac serenus, ab anxietudinum procellis liber. Hunc beatum portum ut teneas, sequentia observa.

(1. *Quidquid mentem, aut conscientiam turbare possit, prævenire labora, ne cum talibus rebus, quicquam particeps.* Possunt autem turbare mentem, negotiorum multitudo, aut alienitas: quibus si quis se implicat spinas inveniet certo, tametsi aliquan-

quando rosæ videantur. Ergo, ut tranquillus sis, cave esse πολυ-
 πράγμων, ardelio: quæ Tua sunt,
 tacite age, aliena relinque; in Tuis
 etiam non nimis scrupulare curiosus,
 & de quibusvis minutiis anxius.
 Fac ea, quæ salutem Tuam, & Tuorum,
 primario spectent; reliqua
 committe Deo, cui cura est de nobis.

(2. *Conscientia vero turbatur admissis
 peccatis: cum Anima sibi male con-
 scientia oculos DEI & hominum erube-
 scit, pœnamque promeritam trepidat.*

Ergo si conscientiam vis tranquillum,
 ne habeat quod Tibi objiciat effice:
 hoc est, peccata nulla nunquam
 sciens volens admitte. Atque
 si vitare peccata vis, vita occasiones:
 cuiusmodi sunt prava sodalitia, loca
 suspecta, &c. Imprudens est, qui
 ubi alium cecidisse vidit, eodem per-
 venit tamen. At nos quotidie ho-
 mines, inter occasiones labi, & peri-
 re videmus, & non cavebimus tamen?

(3. *Si quando in occasiones (cujuscunque
 pec-*

peccati) incidis, obfirma animum, ut non succumbas, sed victor abeas. Pugna igitur opus: & ad pugnam pro conscientia servanda illæsa, virtutis armis. Aut igitur Te eripe fuga (susq; deqve habito, quid prava sodalitia de Te iudicatura sint) aut persta immotus, Apostolicum illud cogitans: Ego mundo crucifixus sum, & mundus mihi. Et quia non frustra dictum est, occasiones neminem malum faciunt, sed qualis quis sit, ostendunt; (nempe igni admota Arena non ardet, Stupa ardet;) cogita in tentationem delatus: Si malis consensero, malum me esse, & fuisse hypocritam ostendero; Ergo in proposito virtutis retinenda perseverabo, nec me dimoveri patiar. Memento autem, tutiorem in tentationibus carnis semper esse fugam, quam pugnam: Sapienterqve fecisse Josephum, qui, cum non sufficeret rationabilis honesti propositi defensio, fuga se eripere, quam disputare maluit, Turpius

pius ejicitur (& periculosius) quam non admittitur hostis.

- (4. Si quando pugnandum est adversus vitia, nec omnino conscientie vulnera effugis, recollige Te raos, Satanaeque in Te nidificare incipienti, illico disjicendum. Hoc est, sub initia peccati mox poenitentiam age, antequam peccati exspiret horror, mortiferum dulcescat venenum, mori-que incipiat conscientia. Qui sciens volens peccato asvescit, manus & pedes præbet Diabolo constringendos consuetudinis malæ vinculis, ut se liberare post non possit; tamen si velit (2 Tim. 2. 25. 26.) Æternæ itaque legis instar Tibi sit illud.

Principiis obsta: sero medicina paratur,

Cum mala per longas invaluere moras.

A conscientie peccato turbare procellis, non datur refugium, nisi ad poenitentiae portum: facilius, si non longe fueris progressus, difficilius,
&

& cum absorptionis periculo, si longius fueris abreptus. Nunquam ergo propter Pœnitentiæ spem peccaveris: incertus, an eam agere possis. Sponte enim peccantes deserunt solent a spiritu Dei, quo ad pœnitentiam duce, si destituuntur, pœnitentiam non inveniunt. (Heb. 12, 17.) Sed & hoc cogita: *per se melius esse, Vas non inquinari quam elui; Meliusque te non vulnerari, quam curari, Melius hostem Regni visceribus excludere, quam intromissum & omnia vastantem expellere velle &c. quia & facilius & tutius.*

. In summa, quia mundus hic inquietudinum mare est, inque tumultu rerum hic vivimus, ut quam potes se curus sis, (si omnino tranquillus) hæc age:

(*α. Plus Deo quam Hominibus conversare. (Ille sit intimæ deliciæ Tuæ.)*)

(*β. Plus Tibi quam Aliis attende. Tuæ ut agas, non alienæ: Tuique curam ipse potius habes, quam aliis*

CORR.

committas; & deniqve Te ipso potius nitaris, quam quocunqve alio. Aliis inquam niti (quod perquam Bene Nota) ne convescas. Tua Tibi in negotiis Tuis industria; tua Recti propositi conscientia, Tua in Deum fiducia, anehora sacra sint.

(*γ. Plus Animo quam Corpori semper vaca.* Recte Epictetus: *Ea quæ corporis sunt, facienda sunt obiter: Res animi demum fixa cura dignæ sunt.* Corpus enim a terra habemus, non plus æstimandum, quam vasa lutea merentur: Animus ex Deo est, Mundo igitur major, magni æstimandus, pure servandus, illibatus Deo restituendus. Si animam perdideris, redemptioni ejus mundus universus non sufficiet. Ergo corpus serviat; Anima regnet: cui si sceptrum das, utqve corpore libere utatur, præstas, Rex eris actionum Tuarum, minuenturqve Tibi infinitæ, a corporis nimia cura venire solitæ molestiæ.

Hæ

Hæ sunt Tranquillitatis veræ viæ! quas
 si infistis, non facile Te quicquam
 turbabit Tua culpa. Si quid vero ab
 aliena veniet malitia, aut ab immis-
 sione Dei (qui suos sine probatione
 qualiquali raro esse permittit, quia
 eos Virtutum & patientiæ exercitiis
 perfici novit) cedit in gaudii au-
 gmenta, eoque majorē mentis seren-
 itatem. Felicem Te, si Te in-
 tra hos continueris can-
 cellos!

S. D. G.

